

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku

ARGUMENTACIJA U GOVORIMA DRUŠTVENIH POKRETA
diplomski rad

Jasmina Mirković

Mentorica: dr. sc. Gabrijela Kišiček

Zagreb, 17. prosinca 2014.

Sadržaj

1. Uvod.....	2
2. Važnost retorike za razvoj društva.....	5
3. Važnost argumentacije.....	10
3.1. Argumentacijske pogreške.....	16
4. Sociologija društvenih pokreta.....	18
5. Retorika društvenih pokreta.....	20
6. Metodologija istraživanja.....	23
6.1. Korpus.....	24
6. 1. 1. Pokreti za prava crnaca.....	25
6. 1. 2. Feminizam prvog vala.....	25
6. 1. 3. Stari radnički pokret.....	26
6. 1. 4. LGBTIQ pokret.....	27
6. 1. 5. Pokret za zaštitu okoliša.....	28
6. 1. 6. Antiglobalizacijski pokret.....	29
7. Hipoteze i ciljevi argumentacijske analize govora društvenih pokreta.....	31
8. Rezultati analize.....	32
8.1. Društveni pokret za prava crnaca.....	32
8.2. Feminizam prvog vala.....	38
8.3. Stari radnički pokret.....	43
8.4. LGBTIQ pokret.....	46
8.5. Pokret za zaštitu okoliša.....	54
8.6. Antiglobalizacijski pokret.....	60
9. Usporedba argumentacije u govorima društvenih pokreta moderne i postmoderne ...	66
10. Zaključak.....	69
11. Sažetak.....	72
12. Literatura.....	73

1. Uvod

Iako se svakodnevno služimo govorom, govor se ovisno o situaciji procjenjuje drugačijim mjerilima. Tako se razlikuje privatni govor svakodnevne komunikacije i javni govor. Javni govor podrazumijeva prezentiranje mišljenja, stavova, vrijednosti prema određenom auditoriju, odnosno publici. Prema Škariću (2000: 9) govornik koji se obraća publici često ne govori u svoje ime već zastupa stavove cijele grupe i stoga ima odgovornost spram kolektiva kojeg zastupa. U širem smislu javni govor usmjeren publici naziva se retoričkim, a u užem smislu, tradicionalno se na retoriku gleda kao na umjetnost uvjeravanja ili kako je Aristotel (1987: 11) definira „Sposobnost pronalaženja uvjerljivog u svakoj danoj stvari ili pojavi. I to je uloga samo ove umjetnosti.“ Retorika se ne odnosi samo na jedno područje društvene sfere života, već se retorikom koriste političari, javne osobe, predstavnici grupa ljudi okupljenih oko zajedničkih interesa, profesori, profesionalni govornici, a cilj im je svojim retoričkim umijećem utjecati na mišljenje publike i uvjeriti ih u tvrdnje koje iznose. Retorika se kroz stoljeća poistovjećivala s persuazijom, odnosno moći uvjeravanja, ali i jednako tako retorika je tragala za istinom. Aristotel je u *Retorici* (1987) napisao kako je cilj retorike, između ostalih, borba protiv nepravde i prijevare. Kako u antičko doba, tako i danas, postoji obilje nepravde, diskriminacije, borbe za ljudska prava, ali retorika je od antičkog doba usavršena te se smatra jednim od važnijih oruđa u borbi protiv problema koje moderno doba nosi. Svako razdoblje nosi svoje društvene promjene, civilizacija mijenja svoje tokove, a upravo je retorika ta bez koje bi neizbježne promjene društva tekle neopaženo od javnosti. S promjenama u društvu nastaju i novi zakoni, nova pravila, a s njima i novi problemi i nepravde protiv kojih se treba izboriti. Retorika, umijeće javnog govorenja, ujedno je i sredstvo kojim se ljudi bore za svoja prava, za pravedan i ravnopravan život u društvu. Izokrat, najveći učitelj govorničtva u antičkoj Grčkoj, prema Herricku (2005: 44) vidio je retoriku kao snagu kojom uvjeravamo jedni druge, a upravo je retorika ta koja je izgradila civilizaciju pogodnim mjestom za život. U svom govoru *Antidosis* istaknuo je da je u svima nama usađena moć da uvjerimo jedni druge i postignemo sve što želimo. Osnivanje gradova, stvaranje zakona, osnivanje institucija, kreiranje umjetnosti, sve je stvorio čovjek uz pomoć snage govora. „Govorničtvo je alat demokracije. Demokracije ne može biti bez govorničtva, ali i obrnuto – demokracija pogoduje razvoju govorničtva.“ (Škarić 1999: 10). Gospodarsko-ekonomski čimbenici okosnica su društvenih i povijesnih promjena svih društava od predcivilizacijskih vremena pa do danas. Promjene u društvu izazvane promjenama u politici, ekonomiji i ostalim aspektima društva stvaraju nove rizike i prijetnje, a zajedno s njima

nastaju i društveni pokreti kojima je cilj borba za ljudska prava. Kultura ima simboličan karakter, a sama simboličnost kulture podrazumijeva konstruiranje i prenošenje značenja kao proizvoda kulture. Značenja se stvaraju i izmjenjuju putem jezika, odnosno misli, ideje i osjećaji kao posebnosti predstavljeni su u kulturi kroz jezik i društvene prakse, u ovom slučaju društvene pokrete. Kultura podrazumijeva postojanje različitosti, a upravo borba za ljudska prava teži poštivanju, autonomiji i legitimaciji različitosti. Prema Bottomore (1979: 45) društveni pokret je pojava modernog doba, a druga industrijska revolucija s početka 20. stoljeća prekretnica je koja mijenja dotadašnje političke, gospodarske i društveno-kulturne sustave u većini svijeta. Društveno-humanistički znanstvenici navode kako s dolaskom iste nastaje razdoblje *moderne*, epohalno gledano. Kulturalno gledano, moderna nastaje s prosvjetiteljstvom koje je oduvijek slijedilo cilj oslobađanja ljudi od straha te buđenje subjekta i moći kao principa svih odnosa. Giddens (1990: 158) gledajući iz perspektive modernosti smatra kako promjene imaju veliki značaj ali nisu prijelaz u potpuno novi oblik već su posljedica razvoja modernosti, od samih početaka sve do današnje *postmodernosti*. Jameson prema Rainbowu (1992: 127) određuje postmodernizam kako kulturno tako i povijesno, odnosno ne samo kao stilski pojam nego kao oznaku vremena. Na takav način diferencira osobine kulturne proizvodnje od ostatka društvenih i ekonomskih transformacija. Društveni pokreti koriste retoriku kao sredstvo uz pomoć kojeg iznose svoje stavove i kojim postižu ciljeve za koje se bore. Zahvaljujući pokretima moderne danas žene imaju pravo glasa, pravo odlučivanja, ravnopravne su s muškarcima u poslovnoj sferi, crnci nisu više na margini društva, radnici su omogućili svoj dostojan status iz prijelaza feudalizma. No, jednako tako borba za ista prava još uvijek traje. Temelji su postignuti ali s promjenama društva i razvojem modernosti, zahtjevi rastu te se stoga društveni pokreti postmoderne trenutačno bore protiv diskriminacije LGBTIQ osoba, protiv globalne ekonomije koja ide u prilog kapitalu, a ne radu i protiv uništenja prirode i okoliša nužnih za život. Aktivisti, odnosno, vođe društvenih pokreta istaknuti su pojedinci koji kroz diskurs nastoje potaknuti mase na društvene promjene. Kako takvi govori ne bi bili samo puko nagovaranje, vođe se služe argumentacijom kojom oblikuju tekst svoga govora te kod publike nastoje zadobiti povjerenje zdravorazumski kako bi izneseni argumenti mogli zvučati istinito. Zajedno s promjenama u društvu nastajali su i novi društveni pokreti ali i retorika i argumentacija su se usavršavale. Demokracija kao preduvjet slobode govora pridonijela je stvaranju kako društvenih pokreta tako i retorike i argumentacije. U radu će se analizirati retorička argumentacija narativa društvenih pokreta kroz vremenski presjek počevši od društvenih pokreta moderne pa sve do današnjih društvenih pokreta razdoblja postmoderne. Zbog velikih

promjena u društvu tijekom 20. i 21. stoljeća te velikog broja društvenih pokreta, u radu će se obuhvatiti korpus od samo šest ali reprezentativnih primjera govora društvenih pokreta koji su svojim značenjem ostavili neizbrisiv trag u stvaranju civilizacije. Cilj rada je istražiti ulogu retorike i argumentacije u društvenim pokretima, odnosno koliko su retorika i argumenti bitni za pisanje povijesti i stvaranje civilizacije mjestom u kojem svi ljudi imaju jednaka prava za život.

2. Važnost retorike za razvoj društva

Retorika nalazi svoje korijene još u antičkoj Grčkoj u 5. st. pr. Kr., a kasnije i u klasičnom Rimu te se proteže sve do danas. Kroz povijest je doživjela mnogobrojne kritike kao i promjene iako se u današnjoj suvremenoj retorici uporišta nalaze u principima i načelima povijesne retorike. „Antička retorika nije nešto što je bilo pa prošlo, tj. da je to nešto što ima samo povijesnu vrijednost, nego da je retorika i danas još vitalna disciplina.“ (Beker 1997: 8). Retorika je u antičko vrijeme, još u Periklovu dobu sredinom 5. stoljeća prije Krista, imala prominentnu ulogu. Poznavanje retorike kao i vještina njezinog korištenja bila je osnovna i neophodna vrlina svakog obrazovanog čovjeka koji se odlikovao svojim *agathosom*, odnosno, izvrsnošću. „Obrazovani Atenjanin morao je biti barem donekle upoznat s pravilima retorike.“ (Beker 1997: 9). Kennedy (1963: 3) navodi kako je jedan od glavnih interesa u Grčkoj bila upravo retorika, a grčko društvo imalo je uporište u usmenom izražavanju. Grčko govorništvo obuhvaćalo je široko područje uključujući političke pamflete, epideiktiske govore, sudske govore, govore na forumima i trgovima kao i filozofske rasprave. Stoga, Grci ali i Rimljani bili su itekako svjesni da je retorika imala presudan značaj u njihovim životima kada je u pitanju bilo javno govorenje. Pragmatičan ideal govornika u svakodnevnom životu prednjačio je nad filozofima, a elokventan govor učinkovito prenesen, postao je glavna odlika civiliziranog života. Izvrstan govornik bio je onaj koji je bio u mogućnosti obraniti sebe, svoju obitelj, imovinu na sudu, izraziti vrijednosti društva te se prezentirati u javnosti. Retorika, moć uvjeravanja kako su je nazivali, postala je dio grčkog i rimskog identiteta. Prema Kennedyu (1963: 26) umijeće retorike izumljeno je u drugoj polovici 5. st. pr. Kr. zahvaljujući Coraxu i Tiziju sa Sirakuze, koji se ujedno smatraju prvim sofistima i začetnicima sofistike škole retorike. Sofisti su u antičkoj Grčkoj bili poznati po svojim spektakularnim govorima, drugi kao logografi dok su skupine sofista bile poznate po svojim školama persuazije. Nakon početka demokracije, podučavali su ljude persuazivnom govoru u novoosnovanoj demokratskoj skupštini ali i kako pobijediti na sudu. Prema Herricku (2005: 35) sofisti su postavili temelje pravne retorike, a njihovi studenti učili su da je istina relativna koju treba debatirati i obrazlagati s dvije strane i to prema načinu uvježbavanja persuazije kontradiktornih argumenata *dissoi logo* u vremenu i prostoru (*kairos*). Kao tri najutjecajnija sofista Herrick (2005: 42) navodi učitelje retorike Gorgiju, Protagoru te Izokrata. Gorgija i Protagora, obojica poznati govornici i jedni od prvih učitelja retorike, imali su isto gledište o prirodi retorike kojoj je predmet bila persuazija. Bavili su se sudskom i političkom retorikom, a materija su bile vjerojatnosti više nego činjenice. Protagora, kako

navodi Kennedy (1963: 13), smatrao je kako je apsolutna istina nepoznata i nepostojeća, a čovjek je mjerilo svega i istina mora biti mjerena individualno u vremenu i prostoru i to tako kao prema sudskim zakonima. Gorgija je bio sicilijanski diplomat u Ateni, izvrstan govornik i učitelj koji je, kako navodi Herrick (2005: 39) „bio sposoban uvjeriti bilo koga u bilo što.“ Izokrat, rođen pedeset godina poslije Gorgije i Protagore, a pedeset godina prije Aristotela, kako navodi Herrick (2005: 43), Platonov je suvremenik s kojim je bio Sokratov učenik filozofije. Izokrat je isticao kako je retorika snaga kojom uvjeravamo jedni druge. Izokrat, iako često spominjan u kontekstu sofista, bio je najpoznatiji i najuspješniji učitelj retorike u antičkoj Grčkoj. Sam sebe smatrao je sofistom upravo zbog utjecaja Gorgija i zauzimanja stava oko retorike kao umijeća uvjeravanja. Unatoč tome, Izokrat u svom eseju *Against the Sophists* kritizira sofiste zbog ignoriranja istine, za koju se on zalagao, izgovaranja laži te precjenjivanja podučavanja retorike s ciljem stjecanja bogatstva. Prema Herricku (2005: 43) Izokrat je bio panhelenist i njegov veliki cilj bio je panhelenizam. Uz pomoć svog edukacijskog sustava želio je promovirati Grčko ujedinenje u svim njezinim sferama. Cilj mu je bio podučiti političkoj praksi, a ne zabavljačkom govorenju na trgovima i festivalima. Postao je veliki uzor učenicima ali i učiteljima, a svojim edukacijskim sustavom Izokrat je zaslužan za uvođenje retorike u obavezni dio obrazovanja, kako u Grčkoj u njegovo vrijeme tako i puno poslije njega. Izokrat se u svojoj školi zalagao za cjelokupnu naobrazbu, no najviše je polagao na talent učenika, dobru vježbu i moralna načela. U svom govoru *Antidosis* isticao je kako je za postati dobrim govornikom bitno trenirati i um i tijelo, te je stoga, filozofija za um isto što i gimnastika za tijelo. Sokrat je retoriku nazivao majstoricom persuazije čija je snaga proizvesti uvjerenja u umu publike. Platon, kao i Sokrat, zalagao se za retoriku u službi apsolutne istine posebice kritizirajući sofiste u svojim dijalozima *Gorgias* i *Protagora*. Platonovo djelo *Phaedrus*, prema Herricku (2005: 63), dijalog je između Sokrata i mladog učenika sofiste, u kojem Platon iznosi svoja razmišljanja o retorici ali i temama poput ljubavi, besmrtnosti, istini. Platon se, prema Kennedyu (1963: 15) bojava manipulacije javnog mnijenja, odnosno sofista, demagoga i spretnih govornika u njihovoj službi. Retorika antičke Grčke izgubila je na svojoj svoj utjecaj zbog propasti gradova država i slabljenja demokracije pa samim time i slobode koja je preduvjet javnog govora. Jedan od najznačajnijih pojava antičke retorike bilo je Aristotelovo djelo *Retorika*. Prema Herricku (2005: 73) sam Aristotel, bio je učenik na Platonovoj Akademiji, a tijekom boravka na istoj razvija formalnu logiku i dijalektiku, a njegovo nasljeđe je prisutno i danas. Aristotel, iako Platonov učenik, predavao je retoriku po uzoru na Izokrata. Aristotel u Ateni otvara svoju peripatetičku školu Likeja u kojoj sistematizira nastavu retorike kroz praktične vježbe govorenja, posebice za nadarene

studente. Aristotel detaljno razrađuje plan obrazovanja, a isti se ujedno smatra prvim *curriculumom*. Prema Bekeru (1997: 18) Aristotel navodi da je retorika komplementarna s dijalektikom. Vidio je odnos dijalektike i retorike kao dvije strane iste medalje različite u pristupu umovanja. Dijalektiku je smatrao čistom teorijskom metodom koja je usmjerena zajedničkom traženju kognitivne istine dok je retoriku smatrao kao sposobnost pronalaženja istinitog u svakom danom trenutku. Iako se dijalektika bavi postavljanjem pitanja i davanja argumentiranih odgovora, pitanja retorike izlažu se pred širokom a ne odabranom publikom kao u slučaju dijalektike. Pa tako Aristotel sadržaj dijalektike razrađuje u svom djelu *Topika*, dok je sadržaj retorike obrađen u djelu *Retorika*. „Kao osnovni zadatak retorike Aristotel ne vidi samo uvjeravanje, već iznalaženje uvjerljivog u svakom danom slučaju, što vrijedi i za ostale vještine.“ (Beker 1997: 19). Aristotel u svojoj Retorici (1987: 23) navodi kako se svaki govor sastoji od tri bitna elementa: lica koje govori, predmeta o kojem govori i lica kojem se govor obraća, odnosno publiku na koju se odnosi predmet govora. Prema tome, diferenciraju se tri vrste govorničkih vrsta koje imaju različiti krajnji cilj, svrhu te vrijeme koje je svojstveno svakom od njih.

U *političkim (deliberativnim)* savjetodavnim govorima, politički govornik usmjeren je na budućnost u svojim govorima i publiku usmjerava, potiče ili odvraća od određene akcije te na takav način savjetuje o budućnosti. Svrha političkih govora je izbjegavanje nečega štetnog ili usmjeravanje ka onom što je korisno, a u samom govoru obuhvaćeni su elementi poput pravde/nepravde, časti/poniženja, sreći/nesreći. U političkim govorima istaknut je etos kao čvrstina kojim se postiže uvjerljivost, a primjeri i usporedbe bitni su pri argumentaciji.

Sudski (forenzični) govori uključuju optužbu i obranu, odnosno dvije strane od kojih jedna optužuje, a druga brani. Smješteni su u prošlost u kojoj se nalaze odgovori na pitanja skriveni u prošlim događajima oko kojih se vodi spor. Svrha sudskih govora je odvojiti pravedno od nepravednog. Logička figura entimem i uzročno-posljedične veze ključni su pri argumentaciji.

Epideiktički govori usmjereni su na sadašnjost. U njima se nešto hvali ili kudi pa im je svrha istaknuti čast ili sramotu, a polazi se od postojećeg stanja sa evociranjem prošlosti. Teme epideiktičkih govora su općeprihvaćene te je stoga, usmjeren univerzalnoj publici. Pri argumentaciji, epideiktički govori najčešće koriste amplifikaciju, figuru kojom se misao produbljuje i jača snaga iskaza.

Rimska retorika, također, ima svoju bitnu ulogu u povijesti retorike i doprinosu društvu i civilizaciji uopće. Ciceron je bio predstavnik rimske retorike koji se prema Bekeru (1997: 10) zalagao za spoj grčkog umijeća i iskrenosti u govorništvu. Ciceron, najistaknutiji rimski

govornik smatrao je da je cilj retorike uvjeravanje i glavna zadaća govornika je govoriti uvjerljivo. U svom prvom djelu o retorici *De Inventione*, Ciceron prema Herricku (2005: 97) daje veliki doprinos povijesti retorike upravo zbog pet kanona retorike prisutnih i danas, a prema Škariću (2008: 69) to su: *inventio, dispositio, elocutio, memoria, pronuntiatio, actio*. Osim navedenog djela u starom Rimu najpoznatije i najpopularnije djelo bila je *Rhetorica ad Herennium*, često pripisivano Ciceronu kao autoru, upravo zbog navedenih pet kanona, što je sam Ciceron zanijskao. Rimski carevi nisu dopuštali slobodnu političku debatu te su se teoretičari bavili stilskim i jezičnim figurama, a učitelji retorike *deklamacijom* kao dominantnom retoričkom vrstom Rimskog Carstva, odnosno vježbom govora kojom su studenti razvijali diskurzivne navike i raspoređivanje vlastitih tema i govora simulirajući sudske procese i političke govore. Kvintilijan se protiv ovakvih ograničenja u retorici pobunio krajem prvog stoljeća nove ere. „Jednako kao što je Izokrat bio najpoznatiji i najuspješniji učitelj govorništva u antičkoj Ateni, tako je i Rimljanin najveći učitelj retorike u Rimskom Carstvu čije su metode podučavanja govorništva postigle najviši stupanj profinjenosti, Marko Fabije Kvintilijan.“ (Herrick 2005: 106). Kvintilijan (1967: 488) ističe da „samo valjan i pošten čovjek može biti govornik.“ Kako postati dobrim govornikom Kvintilijan detaljno iznosi u svojem najznačajnijem djelu *Obrazovanje govornika (Institutio oratoria)*. Kvintilijan (1967: 155) pri definiranju retorike ističe kako su svi smatrali da je zadaća retorike uvjeravanje ili sposobnost primjenjivanja jezika u svrhu uvjeravanja. Upravo iz navedenoga proizlazi da se retorika najčešće definira kao moć uvjeravanja. Kvintilijan, osim samog proučavanja i određenja retorike, ističe bitnost samog govornika te upravo o govorniku ovisi na koji će se način definirati retorika. On stvara distinkciju u poimanju dobrog govornika pa prema tome i retorike. „Neki misle da se i pokvareni ljudi mogu nazivati govornicima, dok drugi, čije mišljenje i ja dijelim, naziv govornik i samu umjetnost koja je u pitanju, zadržavaju samo za one koji su dobri i čestiti.“ (Kvintilijan 1967: 154). Prema Kennedyu (1963: 9), Kvintilijanova djela sažimaju sve prethodne definicije, a Kvintilijan opisuje retoriku kao *bene discendi scientia*, odnosno znanost o dobrom govorenju. Pojam znanost, prema (*ibid.*), ima snažno značenje da bi se učestalo koristio pri određivanju retorike, dok je riječ *art* (umjetnost, umijeće) učestala kada je retorika u pitanju. Retorika, u Kvintilijanovom određenju, uključuje i teoriju i praksu, odnosno tehniku govorenja. Pa tako, Kvintilijan (1967: 154) navodi da se umjetnost mora učiti putem nastave, a glavni je cilj naučiti dobro govoriti.

Nakon pojave demokracije i procvata retorike u antičkom razdoblju, prijelaznog Helenističkog razdoblja, Kvintilijanovog i Ciceronovog doprinosa u Rimskom carstvu i Srebrnom dobu, retorika dobiva novi status. „Sa svetim Augustinom retorika gubi mjesto koje

je imala u antičkoj kulturi i njezinom obrazovnom sustavu.“ (Carrilho 2008: 61). Sveti Augustin iako učitelj retorike dubokih ciceronovskih uvjerenja, svojim preobraćenjem na kršćanstvo, stavlja retoriku u ulogu prenositeljice Božje riječi i kršćanske istine, a njegovo bitno djelo je *De doctrina christiana*. Zahvaljujući retorici kršćanstvo se sve više širi, pa tako u Srednjem vijeku, prema Carrilho (2008: 62) srednjovjekovnu retoriku karakterizira njezin odnos prema teologiji te tako retorika postaje legitimna kada joj je cilj kršćanska istina. Kako navodi Timmermans (2008: 79) retorika ponovno zauzima prominentno mjesto tijekom humanizma i renesanse tijekom kojih se ponovno otkrivaju djela istaknutih retoričkih autoriteta. Poggio Bracciolini otkriva Kvintilijanovo *Obrazovanje govornika* i Ciceronova djela *Brut*, *Govornik* i *O govorniku*. Tijekom 16. stoljeća zaslugom Ramusa, kako navodi Meyer (2008: 107) dolazi do svojevrsnog preklapanja dijelektike i retorike i uzleta moderne znanstvene metode, odnosno logičkih aspekata retorike kao preteče empirizma Francisa Bacona i racionalizma Renée Descartesa. Obilježje 17. stoljeća svakako je povezanost retorike i logike kao umjetnosti razmišljanja te *Nova znanost* Giambatista Vica, navodi Meyer (2008: 162). Nastaje pokret *Port Royal logike* koji zastupa stav da je kroz retoriku nužno razvijati logiku i logičko rasuđivanje primjenjivo u svakodnevnom životu. Navedeno se može smatrati pretečom današnje argumentacije kao sastavnicom retorike koja sudjeluje u gradnji modernog društva i neminovnih promjena.

Poslije dominacije logike Descartesa, Johna Lockeja i znanstvenog pristupa rasuđivanju Port Royal logike, retorika doživljava svoj novi procvat tijekom 20. stoljeća. Današnje doba demokracije donijelo je obnovu retorike, počevši još od početka šezdesetih godina dvadesetog stoljeća, a prema Meyeru (2008: 194) s Habermasom i Perelmanom može se govoriti o retoričkom obratu. Retorika se revitalizira upravo propadanjem starih i dotrajalih kulturnih obrazaca prijelomnih razdoblja i događaja kroz povijest. Retorika današnjeg vremena veže se za demokratsku raspravu gdje se suprotstavljaju različita mišljenja. Retorika dominira u politici, sudstvu, medijima i još uvijek prisutnim društvenim pokretima te njihovoj brojnoj hibridizaciji kao produktom brzih promjena društvenih događaja. Iako u današnjoj retorici većina teoretičara daje primat *logosu*, odlika današnje retorike prema Meyeru (2008: 196) upravo je povratak svih triju dimenzija *ethos-pathos-logos* od kojih svaka ima svoje teoretičare. Veliki preokret u retorici dvadesetog stoljeća izvršava Perelman zajedno s Olbrechts-Tytecom u djelu *The New Rhetoric: a Treatise on Argumentation*. Pridonose razvoju retorike i argumentacije, s naglaskom na *logos*. Perelman ističe publiku kao bitan element argumentativnog čina. „Sva argumentacija ima za cilj privrženost umova.“ (Perelman i Olbrechts-Tyteca 1969: 14). Publiku stavlja u prvi plan te ju navodi kao ansambl onih na

koje govornik želi utjecati njegovom argumentacijom. „Svaki govornik misli, više ili manje svjesno, on je od onih koji žele uvjeriti, ti ljudi čine publiku kojoj govor i upućuje.“ (Perelman i Olbrechts-Tyteca 1969: 19). Za govornika je bitno imati na umu stavove onih kojima se obraća kako bi ih uvjerio u svoje tvrdnje. Perelman razlikuje *univerzalnu* i *specifičnu* publiku, te *publiku jednoga*. Na prvo mjesto Perelman i Olbrechts-Tyteca (1969: 31) stavljaju univerzalnu publiku, odnosno sve ljude pri čemu patos, osim logosa, ima bitnu ulogu. Pri obraćanju univerzalnoj publici, govornik se referira na činjenicu da svi koji shvaćaju razloge, prihvatiti će i zaključak. Smatraju kako je partikularna publika uvijek neugodna i kritična jer argumenti na koje se oslanja govornik mogu biti u potpunosti oprečni sa stavovima uskog kruga sugovornika kojima se govornik obraća. Prema Perelmanu (1982: 18) Aristotel u Retorici stavlja u središte ideju publike, a ne u Topici. Fahnestock i Secor (2004: 23) navode publiku kao drugi osnovni element argumenta. „Argument zahtijeva publiku, nekoga koga će uvjeriti.“ (*ibid.*). Toulminov doprinos retorici i argumentaciji je njegov interes za argumentiranje i zaključivanje u svakodnevnom kontekstu, za razliku od formalne logike, te u svom najznačajnijem djelu *The Uses of Argument* iznosi sustavni model argumentacije i argument kao središnji konstrukt.

3. Važnost argumentacije

Obilje koje se pojavljuje tijekom dvadesetog stoljeća na području novosti u retorici, donosi i nove teorije i pravce. Čini se kako *logos* preuzima primat te se tako retorika na neki način odvaja od argumentacije. Prema Meyeru (2008: 196) retorika je pregovaranje o razlici među pojedincima na zadanu temu, a okosnica je pitanje koje stvara suprotnost. Prema tome alternativa sadržava oprečne stavove, a cilj je eliminacija jednog od njih. Iz navedenog je razvidno kako je cilj retorike sporazum iz kojeg proizlazi građansko-politička funkcija kojom se iznalazi zajedničko univerzalno opće dobro. No, predmet oko kojeg se u retorici raspravlja je pitanje koje uvijek ostaje otvoreno. Zbog toga se stvara vizija retorike kao umijeća uvjeravanja i zavođenja publike bombastičnim stilom. Nasuprot retorici, argumentacija problem i pitanje ne tretira na isti način kao retorika već ih iznosi na vidjelo. Upravo takav pristup suprotstavlja retoriku i argumentaciju gdje retorika istinu stvara bombastičnom te stavlja naglasak na publiku koja vrednuje valjanost argumenata. Stoga, retorika je usmjerena na uvjeravanje publike, a uvjeravanje se temelji na retoričkoj argumentaciji. Tindale (1999: 69) navodi da retorička argumentacija ima uporište u nastojanju govornika da poveća

naklonjenost publike prema njegovoj tvrdnji. Billig prema Tindaleu (1999: 1) navodi da je retorika tradicionalna disciplina koja koristi argumentaciju koja pruža uvid u razumijevanje i promišljanje. Navedeno ukazuje na zaključak kako postoji bitna poveznica između retorike i argumentacije. „Argumentacija je aktivnost u kojoj su razlozi dani i procijenjeni, u kojoj su uvjerenja prepoznatljiva i opravdana i u kojoj je osobni razvoj ohrabren.“ (Tindale 1999: 1). Argumentacija nije prisutna samo u akademskim krugovima, već je prisutna u širokoj domeni društva: u medijima, politici, društvenim pokretima, na internetu, u svakodnevnoj konverzaciji. Prema Tindaleu (1999: 3) argumentacija se identificira s Aristotelovom trijadom: *produkt*, *procedura* i *proces*. Dok je dijalektika usmjerena na pravila procedure argumentacijske diskusije, retorika je zainteresirana za komunikacijski proces svojstven argumentaciji. Publika pri tome nije pasivna već ima ulogu evaluatora. Perelman i Olbrechts-Tyteca u *Novoj retorici* ističu bitnost publike pri retoričkoj argumentaciji. "Argumentacija usmjerena isključivo na partikularnu publiku za posljedicu ima prilagođavanje govornika svojim slušateljima kojima se obraća koristeći argumente koji mogu biti neprihvatljivi pa čak i suprotni nekoj drugoj publici." (Perelman i Olbrechts-Tyteca 1969: 30). Upravo je ovakvo obrazloženje razlog, prema Perelmanu, zašto ističe univerzalnu publiku. Prema Perelmanu i Olbrechts-Tyteci (1969: 32) argumentacija upućena univerzalnoj publici mora uvjeriti slušatelja da su razlozi koji su navedeni uvjerljiv lik, da su očiti, a posjeduju apsolutnu i bezvremensku valjanost, neovisno o lokalnim ili povijesnim nepredvidljivostima. Za razliku od partikularne publike koja može biti sklona predrasudama zbog osobnih uvjerenja i stavova, univerzalna publika nadilazi iste te govornik koji se univerzalnoj publici obraća, odnosno iznosi svoje argumente, može očekivati da će publika nepristrano odgovoriti na njegove argumente. Publika jednoga odnosi se na jednog slušača, koji je član univerzalne publike, a pridonosi testiranju argumenata. Prema Škariću (2011: 13) argumentacija je retorički postupak oblikovanja teksta kojim se pridobiva zdravorazumski. Argumentacija u hrvatskom jeziku ima značenje obrazlaganja, a argument razlog. Argumentira se izrečeni sud odnosno tvrdnja kako bi ona bila razumski prihvaćena i to ako je tvrdnja publici neprihvatljiva, odnosno ako postoji određeni disens. Stoga, argument predstavlja razloge koji podupiru tvrdnju. „Argumentiranje je valjano ako zaključak, koji slijedi iz veza s osloncem, bude identičan s tvrdnjom.“ (Škarić 2011: 22). Kelley prema Tindaleu (1999: 4) definira argument kao „jedinicu rasuđivanja u kojem jedna ili više premisa podrazumijevaju pružanje dokaza za istinitost zaključka.“ Prema Fahnestock i Secor (2004: 23) argument se sastoji od četiri osnovna elementa: tvrdnje koja je povezana s vjerojatnošću; publike koju se nastoji uvjeriti u izrečenu tvrdnju; zahtjeva za stvaranjem argumenta u određeno vrijeme i situaciji i

posljednje, od temelja, formalno nazvanih premise, koji podupiru tvrdnju. Groarke i Tindale (2008: 2) definiraju argument kao „skup razloga ponuđenih kao potpora tvrdnji. Tvrdnja koju argument podupire zove se zaključak, a razlozi ponuđeni kao potpora zaključku zovu su premise.“ Toulmin (1969: 97) detaljno razrađuje model argumentacije i navodi kako svaki argument ima svoje elemente, a sastoji se od: *tvrdnje*, odnosno zaključka koji se uspostavlja argumentom; *temelja* koji daje temelj tvrdnji, a čine ga činjenice, podaci, primjeri; *kopče* koja povezuje temelj i tvrdnju; *potpore* koja podupire kopču; *jakosti tvrdnje* kao stupnja uvjerenosti i *pobijanja*. Perelman (1982: 10) smatra kako argumenti moraju slijediti iz premisa koje su prihvatljive publici kako bi dosegli stupanj uspješnosti među publikom. Nadalje, prema Perelmanu (1982: 10) argumentiranje uvijek uključuje procedure prema kojima ideje i vrijednosti mogu biti prikazane u umovima onih kojima su namijenjeni. Za Perelmana *logos* je uporište argumentiranja. „Argumenti se iznose čas u obliku povezivanja, koje omogućuje da se suglasnost u premisama prenese na zaključak, a čas u obliku razdvajanja, koje nastoji rastaviti elemente što ih je jezik tradicijom prethodno povezao.“ (Perelman 1982: 64). Prema Škariću (2011: 15) argumentativni čin sastoji se od: tvrdnje, razloga, situacije u kojoj se on odvija te publike. Tvrdnja koja se argumentira prema Škariću (2011: 23) mora biti jedna, izjavna, neslikovita rečenica koja je branjiva, a ne trivijalna i pri tome zanimljiva publici. Vrijednost tvrdnje raste što je početni disens naglašeniji te je argumentiranje zahtjevnije. Prema Fahnestock i Secor (2004) postoje četiri glavna tematska područja argumentacije pa prema tome i četiri vrste tvrdnji. *Činjenična tvrdnja* kazuje o naravi stvari, odnosno što je nešto, te se oko takve stvari stvara dvojbenost. *Vrijednosna tvrdnja* odnosi se na pitanja kakvo je što te se vrednuju ljudi, stvari, događaji i postupci, pojmovi te kriteriji. Kada se želi tvrditi o kauzalnosti, odnosno vezi uzroka i posljedice odgovara se *uzročno-posljedičnim tvrdnjama* na pitanje zašto je što? U političkim govorima te govorima društvenih pokreta usmjerenih prema promjenama vladajuće strukture, *političkim tvrdnjama* se žele ostvariti prijedlozi i planovi za budućnost te se postavlja pitanje što učiniti? Škarić (2011: 21) kao opći model argumentiranja, odnosno oslonci argumentacije, navodi *očitosti* i *logičke veze*. Početni disens u iznošenju tvrdnje poništava se tako što govornik publici predočava ono što smatra da je publici očito, odnosno poznato pa time i prihvatljivo. Upravo na takav način, poznato se čvršće veže s tvrdnjom te ona postaje jasna i prihvatljiva. „Očitost je članak u argumentu koji je publici sam po sebi prihvatljiv.“ (Škarić 2011: 25). Očitosti prema (*ibid.*) mogu biti: *činjenica*, *podatak*, *autoritet*, *citati*, *primjer (slučaj, ilustracija)*, *dokaz*, *topos*, *definicija*. Perelman (1982: 11) ovakve argumente naziva *argumenti zasnovani na strukturi zbilje*, odnosno argumenti bazirani na primjerima, ilustracijama,

modelima i dr. koji svojom činjeničnošću služe argumentaciji jer zbilja jest argument po sebi. Groarke i Tindale (2008: 140) navode kako se pri evaluaciji argumenata razlikuju *jaki* i *slabi* argumenti. „Jaki argument je onaj argument s prihvatljivim premisama i zaključkom koji slijedi iz njega.“ (*ibid.*). Jaki argument treba uvjeriti publiku u izrečenu tvrdnju, ali rijetko može biti toliko jak da se ne može odgovoriti na njega. „Slabi argument je onaj argument kojem izostaju prihvatljive premise ili zaključak koji ne slijedi iz njih, ili oboje.“ (*ibid.*). Slabi argument izostavlja uvjeravanje publike. „Snaga argumenata u pridobivanju ne leži u snazi istine koju oni iznose nego u uvjerenju slušatelja da bi izneseno moglo biti istinito.“ (Škarić 2011: 13). Osim očitosti Škarić (2011: 27) navodi i veze između oslonca argumentacije i zaključka kao potkrijepe argumentima, te su sve prirodene čovjekovoj svijesti: *kauzalnost*, *analogija*, *indukcija*, *dedukcija*. *Dedukcija* je logički izvod koji je samorazumljiv te se iz dva suda izvodi treći na koji se prva dva svode. *Dedukcija* ima podoblike: *silogizam*, *entimem* te *sorit*. *Silogizam* se izriče u tri dijela, velika premisa koja je opće mjesto, mala premisa koja je činjenica i zaključak koji je istovjetan s tvrdnjom. *Entimem* je skraćeni, nepotpuni, odnosno *populistički silogizam*. Ima eliptički oblik silogističke forme te se izriče s dvije rečenice jer se ne izriče jedna od premisa koja se smatra opće poznatom ili se izostavlja zaključak koji se podrazumijeva. Osmišljen je za retoriku i univerzalnu publiku, a ne za dijalektiku i specifičnu publiku. Navodi ga još i Aristotel kao dio općeg mjesta. U Aristotelovoj *Retorici* (1987) entimem se navodi kao silogizam koji proizlazi iz vjerojatnosti i znakova. Tindale (1999: 10) navodi kako suvremenik Aristotela, Burnyeat, ističe pogrešnost gledanja na entimem kao silogizam kojem nedostaje jedna premisa te kako je Aristotel vidio entimem kao argument koji se temelji na jednoj premisi, a ona je velikim dijelom točna i općeprihvaćena. Zato je entimem često korišten u retoričkoj argumentaciji usmjerenoj prema univerzalnoj publici. Kao govornikove metode uvjeravanja, zajedničke dijalektici i retorici ali i svim vrstama govorništva, Aristotel u *Retorici* (1987: 15) navodi te ističe metode dokazivanja: *primjer* i *entimem*. Uspoređuje indukciju, koja postoji u dijalektici, sa primjerom u retorici koju još naziva retoričkom indukcijom te silogizam dijalektike sa entimemom u retorici koji naziva još i retoričkim silogizmom. „Svi govornici uvjeravaju tako što kao dokaze navode primjere i entimeme i ništa drugo.“ (*ibid.*). Dijalektičke i retoričke silogizme Aristotel (1987: 21) smatra za one koji se odnose na *mjesta*. Većina entimema nastaje iz mjesta, a razlikuju se posebna, odnosno, propozicije svojstvene za svaki rod predmeta te opća mjesta, odnosno propozicije koje su zajedničke svim predmetima. *Toposi* ili kako ih Aristotel i Perelman nazivaju *loci* opća su mjesta, odnosno, sudovi koje većina smatra ispravnima. Ciceron opća mjesta, *loci*, naziva skladištima argumenata. Aristotel (1987: 20) opća mjesta navodi kao središta

argumenata za stvaranje entimema. Razlikuje opće mjesta koja se koriste u bilo kojem području i ne ovise o određenoj temi te specifična mjesta, odnosno, topose koji se odnose na tri područja: sudski, politički i svečani. Perelman i Olbrechts-Tyteca (1969: 84) preuzimaju naziv za topose *loci communes* i opisuju ih u šest kategorija koji su poredani prema svojoj snazi: *topos kvantitete, kvalitete, reda, postojanja, biti, osobnosti*. Škarić (2011: 78) navodi kako logičke veze kojima su tvrdnje povezane s uporištem nisu jednake čvrstoće te kao najjaču navodi deduktivnu vezu ujedno jaču od induktivne koja ovisi o čvrstoći. Kao najslabiju logičku vezu navodi analogiju jer je vezana uz sličnost. Pouzdanost kauzalnosti kao logičke veze ovisi od toga koliko je čvrsto argumentirana. Dvosmislenost nikada nije potpuno neizbježna upravo zbog jezika kojim se koristimo, a koji je neizbježno dvosmislen u određenom stupnju te zbog pojmova koji su dostupni i često otvoreni za više od jedne interpretacije. Prema tome nisu svi argumenti ispravni iako se naočigled čine takvima te ih je vrlo teško uočiti. Takve argumente Perelman (1982: 10) naziva *kvazilogičkim argumentima*. Oni se čine logičkima jer strukturno slične oblicima logičkog rasuđivanja, odnosno sa zaključivanjem formalne logike. Imaju određenu moć uvjeravanja, u tolikom stupnju da su slični formalnom rasuđivanju logike ili matematike. Detaljnom analizom kvazilogičkih argumenata razotkriva se razlika između njih i formalnih argumenata. „Ono što karakterizira kvazilogičke argumente neformalni je karakter i napor misli koji neophodan za njihovo formaliziranje.“ (Perelman i Olbrechts-Tyteca 1969: 193). Aristotel u svojoj *Retorici* (1987: 13) navodi i stvara distinkciju između sredstava uvjeravanja koje se postižu govorom. Tehnička (*nonartistic*) sredstva ne proizlaze iz samog govornika već se raspoznaju kao primjer, svjedoci, svjedočenja robova pod torturom, ugovori te ostali, u današnje vrijeme znani kao sudski dokazi. Tehnička (*artistic*) sredstva uvjeravanja proizlaze iz govornika te se razlikuju tri vrste: *ehtos, logos i pahtos*. Etos se odnosi na pitanje *tko govori?*, odnosno dimenziju govornika. Etos predstavlja kroz mudrost, a ona podrazumijeva stručnost (*phronesis*), moralnost (*arete*) i dobrohotnost (*eunoia*) govornika koji nastoji uvjeriti publiku, a samim time i svidjeti se publici. Stoga, etos prema Aristotelu, označava prije svega karakter govornika. Logos se odnosi na pitanje *koji se argument iznosi?*, odnosno na dimenziju jezika. Logos u govoru postiže se ponajprije argumentima ali istodobno stilom, razumom i figurama. Patos je komplementaran pitanju *kome se obraća?* i obuhvaćen je u slušateljskoj dimenziji. O patosu Aristotel obrazlaže u drugoj knjizi svoje *Retorike* (1987: 102), odnosno o djelovanju na emocije publike. Emocije su za Aristotela uzbuđenja duše pod čijim utjecajem ljudi mijenjaju mišljenje u pogledu odluke, a popraćena su čuvstvima kao što je strah, srdžba, sažaljenje. Kod publike se pokreću emocije dok slušaju govornika, a emocije Aristotel vidi

kao intelektualne reakcije. Povezuje promišljanje i emocionalne reakcije kao prosudbe publike govornikovog izlaganja. Fahnestock i Secor (2004: 363) navode kako je govornik koji iznosi svoje tvrdnje publici također osoba koja osjeća srdžbu, strah, sažaljenje i druga čuvstva vezane za temu o kojoj govori. Ali niti jedan argument ne smije u cijelosti ovisiti o emocijama. Stvaraju distinkciju između legitimnog i nelegitimnog argumenta emocija. Nelegitimnost se očituje u nastojanju uvjeravanja publike stavljajući u riječi ništa drugo osim emocija. Argument koji poziva na emocije legitiman je kada su emocije dodatak razlogu, a ne njegova zamjena. Unatoč tome što emotivni poziv snažno dopire do publike, um također mora sudjelovati u evaluaciji argumenta. Prema Walton (2006: 283) *pozivanje publike na emocije straha* može biti snažna taktika distrakcije u argumentaciji. Ovakav argument može biti izrazito efektan i čak kada nije legitiman. Pozivanje na strah je podoblik argumenta koji proizlazi iz negativnih posljedica. Ovakav argument je legitiman kada ukazuje na negativne posljedice određene akcije, a proizlazi iz praktičnog rasuđivanja. Walton (2006: 190) navodi još jedan argument koji involvira emocije, a to je *poziv na sažaljenje*. Ovakav argument često je pod sumnjom argumentacijske pogreške, primjerice *ad misericordiam*, upravo zbog snažne emocionalne distrakcije ali u određenim slučajevima on može biti legitiman. Kako navodi Gilbert (2004: 248) emocije su integrirani dio ljudske komunikacije, pa posljedično tome i argumentacije. „Moram ustvrditi da su emocionalne poruke gotovo jednako jasne kao i one logičke strukture.“ (*ibid.*). Navedeno ukazuje na zaključak da emocije u argumentaciji mogu biti legitimne, odnosno imati vrijednost argumenta ali jednako tako mogu biti dio emocionalne manipulacije govornika. Gilbert (2004: 252) navodi da emocije izražene kroz argument nose informaciju koja može imati ključnu ulogu u određivanju prihvatljivosti premise. Groarke (2011: 677) ističe kako mnogi teoretičari argumentacije smatraju da argumentacijske pogreške, poput *ad baculum*, *ad misericordiam*, a koje su povezane s emocijama i nisu uvijek pogreške. „Odobravajući zajedništvo logosa i patosa, retorika dopušta intrigantan brak kognitivnog i emotivnog dijela argumenta koji prikazuje određenu legitimaciju emocionalnog aspekta neformalnog argumenta.“ (Groarke 2011: 682). Carozza (2011: 204) ističe da ljudi ne mogu rasuđivati bez emocija i rijetko doživljavaju emocije bez rasuđivanja. Navedeno ukazuje na Aristotelovo objašnjenje emocija pri argumentaciji koje su racionalne i smatraju se reakcijom proizašlom iz promišljanja.

U govorima su prisutne i stilske figure koje imaju funkciju pokazivanja, isticanja, slikovitog predočavanja, te njima govornik želi potaknuti publiku na dublje promišljanje ali i emocije. Retoričke figure nisu argumenti već ih Škarić (2011: 82) naziva poluargumentima koji nisu dio argumenta i najčešće olakšavaju prihvatljivost argumenata. Utječu na patos

publike koji Aristotel spominje. Kvintilijan (1967: 283), ističe kako ništa ne djeluje toliko na emocije kao jedna pogodno upotrijebljena figura. Kvintilijan je smatrao figure bitnim čimbenikom za dobivanje raznovrsnosti i *glancanje* govora unatoč tome što su od vrlo malog značaja za dokazivanje, odnosno kao argument prezentiran u formi bilo kojeg tropa. Perelman i Olbrechts-Tyteca (1969: 169) smatraju figure argumentima jedino ako su vezani uz određeni kontekst. U protivnom, argumentacijska funkcija figure je nerazumljiva. Prema (*ibid.*) razlikuju se tropi i usmjereni su na sadržaj dok su sheme okrenute prema strukturi. Među stilskim figurama česta je *metafora* koja je najživlji trop. Prema Škariću (2000: 19) ona je usporedba u kojoj je ono što se uspoređuje neizrečeno, ali jasno pretpostavljeno. Ona je zgusnuta ilustracija koja može imati sugestivno djelovanje na argument. „Prema retoričkoj tradiciji, metafora je trop koji je umjetnička preinaka, fraze ili riječi, iz njihova vlastita značenja u drugo.“ (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1969: 398). Perelman i Olbrechts-Tyteca (1969: 399) dalje navode kako je uloga metafore najbolje vidljiva u kontekstu analogije. U kontekstu argumentacije, metafora se najbolje opisuje kao kondenzirana analogija. Fahnestock (2004: 125) navodi da u teoriji figurativnosti postoji dio o teoriji argumenta u kojem su figure opisane kao kondenzirane ikoničke strukture za argument koji izražavaju. „Iz perspektive retoričke argumentacije sve figure imaju persuazivnu snagu (...) ali samo neke od njih naglašavaju liniju argumenta, iznalaze logos.“ (Fahnestock 2004: 130). Beker (1997: 22) navodi da je Aristotel isticao upotrebu *metafore* koja u govoru koristi dobrom stilu te pridonosi jasnoći, zadovoljstvu i dostojanstvu stila. Smatra ju dekorativnim dodatkom koji je valjan ako se na primjeren način koristi u govoru. Metafora u govoru treba sugerirati djelatnost i akciju te naglašavati živost i konkretnost argumenta. „No u govorništvu treba se čuvati pretjerane upotrebe metafore, njezina je uloga poput začina u jelu.“ (Beker 1997: 23).

3.1. Argumentacijske pogreške

„Da bi filozofija rasuđivanja bila potpuna, potrebno je uzeti u obzir dobre i loše argumente.“ (John Stuart Mill, prema Tindale 2007).

Loši argumenti smatraju se logičkim pogreškama, a učestale su u retorici te nemaju argumentativnu vrijednost. Tindale (2007: 15) smatra kako su logičke pogreške raspad normi rasuđivanja te analizirajući ih kroz njih se stječe bolje razumijevanje nama samima kao slušačima rasuđivačima. Tindale (2007: 1) određuje pogreške kao posebnu vrstu zastrašujuće pogreške moći rasuđivanja. Stoga, proučavanje logičkih pogrešaka bitan je dio cijelog

pristupa argumentaciji upravo jer se kroz njih razotkriva kako zapravo rasuđujemo. Weston u svom djelu *A Rolebook for Arguments* (1992: 52) navodi kako su argumentacijske pogreške, greške u procesu argumentiranja. Charles Hamblin prema Tindale (2007: 2) nudi definiciju pogreške koju izvodi iz Aristotelove tradicije: „Pogrešan argument, kako u načelu skoro svaki izvještaj o Aristotelu govori, je onaj koji se čini valjanim ali on to nije.“ Prve pogreške, navodi Kišiček (2010: 129) objavio je Aristotel u svojim *Sofističkim pobijanjima*. Aristotelovo nasljeđe prisutno je i stoljećima poslije pa tako filozof John Lock prema Tindale (2007: 82) bavi se argumentacijskim pogreškama posebice pogreškom *ad hominem* za koju se smatra da je sam dao naziv, a Hamblin pridodao ideju po uzoru na Aristotela. Sama klasifikacija argumentacijskih pogrešaka raznovrsna je, ovisno o autoru i samom pristupu proučavanja pogrešaka. Pa tako Kišiček (2010) iznosi opsežnu klasifikaciju te tumačenje argumentacijskih pogrešaka prema pragmatijalektičkom pristupu kojeg zastupaju Hansen, Johnson, Zenker, prema pristupu logike kojeg zastupaju Whatley, Munson i Petrović, prema filozofskom pristupu, te prema suvremenoj teoriji argumentacije gdje su svakako najznačajniji autori koji se bave klasifikacijom pogrešaka Tindale, Weston, Walton. Učestala pogreška koja se koriste kako u političkom diskursu tako i u onom svakodnevnom je *ad hominem* kojim se napada određena osoba ili govornik. Tindale (2007: 83) u svojoj klasifikaciji pogrešaka *ad hominem* argumente izdvaja u zasebnu kategoriju sa svojim potkategorijama. *Općenitim ad hominemom* koriste se tvrdnje kojima se nastoji narušiti kredibilitet određene osobe i njegov etos. Tindale (2007: 86) ističe kako *ad hominem* može biti legitiman i to upravo onda kada se nastoji utjecati na stavove publike na način da se u tvrdnji iznose relevantne informacije o osobi o kojoj se govori. Prema Tindale (2007: 92) *uvredljivi ad hominem, ad personam* izravni je napad na karakter osobe često ističući negativne pojedinosti njegove privatnosti i to na nelegitiman način, odnosno izostavljajući relevantne činjenice. Tindale (2007) klasificira pogreške na: pogreške diverzije, pogreške strukture, pogreške jezika, *ad hominem* i ostali *ad argumenti* u koje ubraja: *ad baculum, ad misericordiam, ad populum* i *ad ignorantiam*. Potonje navedene pogreške često su popraćene emocijama te je stoga teško odrediti njihovu eventualnu legitimnost.

4. Sociologija društvenih pokreta

„Svi pokreti nemaju istu povijest, ali svi pokreti se rađaju i umiru, svi doživljavaju uspone i padove na ljestvici različitih stupnjeva razvijenosti projekta; postižu veći stupanj ujedinjenosti ili gube stareći.“ (Touraine 1985: 157).

Ljudi stvaraju svoju povijest, kulturno stvaralaštvo i društveni sukobi proizvode društveni život. U društvenom i kulturnom poretku sve su veće prinude i manipulacije. U poretku koji na sve represivniji način omogućuje reprodukciju nejednakosti i privilegija buktiva društvenih pokreta. Pojam društvenog pokreta, zbog svoje kompleksnosti, nije jednostavno definirati pa tako sociolozi polazeći iz različitih socioloških perspektiva nude različite poglede i objašnjenja. Touraine (1983: 8) objašnjava termin *pokret* koji se primjenjuje u sociologiji od devetnaestog stoljeća kao kombinaciju njegovog mehaničkog značenja i različitih pridodanih atributa kao što su: povijesni pokret, politički pokret, revolucionarni pokret te društveni pokret. Zbog različite upotrebe i primjene termina pokret, proizlaze kontroverze, teškoće i različitosti oko samog definiranja. Pod nazivom pokret podrazumijevaju se vrlo različite pojave, od protestne akcije potrošača nekog proizvoda do revolucionarnog pokreta. Uvažavajući specifičnosti različitih socioloških pristupa, kao oblik zajedničkog imenitelja, može se izvući najopćenitije i najčešće objašnjenje. „Kolektivno nastojanje i akcija kao želja za poboljšanjem, izvedbom ili sprječavanjem određene društvene promjene.“ Touraine (1983: 8). Scott (1990: 6) definira društvene pokrete kao kolektivnu akciju predvođenu pojedincima ujedinjenima oko zajedničkih interesa usmjerenih prema zastupanju ili osporavanju određenih promjena u društvu kojem pripadaju te izgradnji kako osobnog tako i grupnog identiteta. Scott (1990: 8) razdvaja društvene pokrete od političkih stranaka kao i od spontanosti masovnih akcija, pobuna, ustanaka te kolektivnih akcija organiziranih od strane volonterskih udruga i interesnih grupa. Društveni pokreti organizirani su izvan institucija političkih djelatnosti, posjeduju razinu planiranog djelovanja koje proizlazi iz stavova članova. Samu ideju društvenog pokreta kao djelovanja u svrhu ostvarenja društvenih promjena, na revolucionaran način prikazao je Marks prema Touraineu (1983: 8) koji nudi definiciju pokreta kao „svjesno sudjelovanje u povijesnom procesu kojim se ostvaruje društveni preokret.“ Marks je svoje objašnjenje pokreta vezao uz prve radničke pokrete. Marks povezuje društveni pokret u kontekst socijalne revolucije i smatra kako ne postoji društveni pokret kao dimenzija klasne samodjelatnosti već uključuje i dimenziju političke akcije. Marks prema Scottu (1983: 38) fokusira se prema socijalnoj transformaciji društva, a ne stabilnosti te smatra kako je politička revolucija isto što i revolucija građanskog

društva dok razlikuje socijalnu revoluciju, ne samo kao promjenu klase na vlasti već promjenu društva. Izumom pokretne trake Henrya Forda nastaju prve tvornice iz kojih nastaje masovna proizvodnja pa samim time dolazi do revolucije industrijske proizvodnje, a sve skupa ostavlja veliki utjecaj na kulturu i njezinu modernizaciju. Zbog velike potrebe radne snage nastaju migracije stanovništva iz sela u gradove u kojima je koncentrirana proizvodnja. Pojavom sve većeg broja radne snage u industriji, javlja se i potreba iste za borbom za radnička prava te se osnivaju radničke udruge, sindikati, radnički pokret, udruge proletera te međunarodno udruženje radništva poznate pod nazivom Internacionale. Touraine (1983: 23) suprotno Marksu smatra kako političke akcije mogu biti nositelji samo političke revolucije dok su masovni društveni pokreti nositelji socijalne revolucije. Zamisao akcijske perspektive je samoproizvodnja društva te kako pojedinci i grupe konstruiraju, dekonstruiraju i rekonstruiraju društvo. Touraine (1962: 61) u prvi plan stavlja *akciju* koju definira kao ponašanje učesnika vođenih kulturalnim orijentacijama unutar socijalnih odnosa određenih nejednakom povezanošću i socijalnom kontrolom nad orijentacijama suučesnika. „Društveni pokret formiran je dvostrukim odnosom od kojih je jedan usmjeren prema protivniku protiv kojeg se bori, a drugi prema cilju za koji se bori.“ Touraine (1983: 31). Castells (2002: 79) navodi kako je njegovo viđenje društvenih pokreta u skladu s Touraineovom teorijom te поближе objašnjava smisao i sastavnice društvenog pokreta. Prva od sastavnica je *identitet* koji se odnosi na samodefiniciju pokreta, ono što pokret jest i u čije ime progovara. Druga je *protivnik* koja se odnosi na neprijatelja, odnosno protivničku stranu pokreta koju sam pokret identificira. *Društveni cilj* je vizija koju pokret ima o društvenoj organizaciji koju nastoji ostvariti kroz svoje kolektivno djelovanje. Touraine (1985: 4) razlikuje tri faze razvoja društvenih pokreta uz tvrdnju da svakom od navedenih faza, a samim time i tipu društva, odgovara određeni tip društvenog pokreta. U *trgovačkom društvu* centralnu ulogu imao je građanski pokret za prava i slobode čovjeka čiji je osnovni cilj sloboda. *Industrijsko društvo* određuje radnički pokret s ciljem socijalne pravde. U *postindustrijskom društvu* bilježi se pojava društvenih pokreta čiji je cilj samoupravljanje kao pravo na vlastiti život te kontrola nad svojom društvenom samodjelatnošću. Castells (2002: 235) navodi kako pri analizi umjesto termina postindustrijalizam valja koristiti termin *informacionalizam* jer je industrija još uvijek prisutna ali se mijenja sam način proizvodnje. Riječ je o transformaciji industrije bazirane na manualnom radu na industriju kojoj je temelj tehnološka revolucija, informatizacija, mediji, promjena dimenzije prostora i vremena, protok znanja, resursa, moći, a sve pod uvjetom globalizacije. Upravo opisano karakterizira razdoblje *postmoderne*. Nastaje

novo doba koje Castells (2002) naziva *Informacijsko doba*, a društva postaju informacijska te ih naziva *Network Society* (Umreženo društvo, Informacijsko društvo.).

Giddens (1990: 62) razlikuje društvene pokrete kroz četiri institucionalne dimenzije modernosti. *Kapitalizam* kao sustav proizvodnje zasnovan je na odnosu vlasnika kapitala i nevlasnika, najamnih radnika te iziskuje *društveni pokret radnika na globalizacijskoj razini* za razliku od starog radničkog pokreta koji je kontrolirao prava radnika preko sindikata i političkih sfera. Kao odgovor na globalizacijske promjene javlja se antiglobalizacijski pokret. *Nadzor* i kontrola društva i njegovog stanovništva kroz informacije i medije kao sustave nadgledanja razvija *demokratske pokrete* koji su nekada bili orijentirani na slobodu govora, ljudska prava, rasizam, oslobođenje žena kao radne snage te su imali politički karakter. U postmoderni, društveni pokreti usmjereni su na vrijednosti i životne stilove civilnog društva te su odgovor na probleme u društvu koji se odnose na kvalitetu života, jednaka prava i individualnu participaciju. Locirani su u sociokulturnoj sferi te je naglasak njihovih aktivnosti i dalje na motivaciji, moralu i legitimaciji. Suvremeni društveni konflikti nisu samo politički iako imaju utjecaj na sustav u cijelosti. Težnja im je mobilizacija civilnog društva u smjeru društvenih promjena kroz transformaciju vrijednosti, osobnih identiteta i simbola, a ne konfiskacija moći kao težnja društvenih pokreta moderne. Ideologija postmodernih pokreta definira se kroz koncepte slobode, identiteta i autonomije. Središnja vrsta identiteta na koji se društveni pokreti postmoderne koncentriraju je identitet svakog pojedinog člana pokreta. Čvrstim razvojem osobnog integriteta i autonomije, članovi će u većoj mjeri artikulirati promjene društvene i političke strukture na takav način da svojim osobnim situacijama razvijaju idiosinkratske obrasce. Najistaknutiji društveni pokreti postmoderne imaju svoje začetke u Sjedinjenim Američkim Državama, a odnose se na ekološke pokrete, antiglobalizacijski pokret te pokret za prava osoba homoseksualne spolne orijentacije.

5. Retorika društvenih pokreta

Društveni pokreti titrava su i vitalna komponenta javnog sudjelovanja u društvenim predmetima. Kroz demonstracije, kampanje, lobiranje, konfrontacije i akcije, aktivisti žele pridonijeti društvenoj promjeni direktnim prezentiranjem ishoda koje sagledavaju kao društveno problematičnima. Pokret kao grupa sa zajedničkim interesima ima svog predstavnika, lidera koji ih u javnosti prezentira. Hogg i Vaughan (2010: 173) definiraju liderstvo kao proces društvenog utjecaja kroz kojeg pojedinac angažira i mobilizira pomoć

ostalim u svrhu postignuća zajedničkih ciljeva. Od lidera kao pojedinca zahtjeva se utjecaj na ponašanje grupe. Tamo gdje je lider, postoje i sljedbenici. Dobar lider ne koristi moć i prisilu kroz prijetnju ili kaznu kako bi pridobio naklonost ljudi. Dobar lider koristi riječi i argumente kao moć uvjeravanja kako bi pridobio publiku. Publika je ta koja bira lidera. „Ideja društvenih pokreta ne opisuje dio realnosti već je realnost element specifičnog načina konstruiranja društvene stvarnosti.“ (Melluci 1985: 793). Stvarnost se konstruira kroz oblike kolektivne akcije grupe koju javnosti prezentira lider sa ciljem utjecanja na kolektivnu svijest. Touraine (1985: 156) smatra kako se pojam društvenih pokreta može promatrati kao transformacija javnog mišljenja. „Krucijalna forma društvene akcije, komunikacijski je proces uključujući kolektivne aktiviste na način kojim artikuliraju identitete i društvene projekte.“ (J. L. Cohen 1985: 704). Opisana društvena akcija je upravo retorika. Društveni pokreti izostavljajući retoriku, posreću u kolektivnoj akciji. Simons (1970: 3) uspoređuje lidera društvenog pokreta s voditeljem privatne korporacije ili predstavnika vladine organizacije koji mora udovoljiti brojne zahtjeve retorike kako bi vjerodostojno prezentirao publici ideje i zamisli. Dobar lider služi se jezičnim strategijama kao materijalom za organizaciju narativa. Simons (1970: 7) ističe koncepciju persuazivnosti koja ima prominentnu ulogu u retoričkom činu lidera društvenog pokreta. Persuazivnošću prenosi se poruka pokreta te se ostavlja efekt na publiku kojoj je poruka usmjerena. Učvršćuje se autonomnost i solidarnost članova pokreta dok se s druge strane nastoji provocirati autonomnost suprotne strane. Retorički čin društvenih pokreta ima funkciju približiti ideje ljudima i ljude idejama. Foss i Griffin (prema Bone – Griffin – Sholz 2008: 436) smatraju tradicionalan retorički koncept persuazivnosti kao nastojanje uvjeravanja publike prežestokim te predlažu koncept pozivanja. „Pozivanje na razumijevanje kao smisao stvaranja povezanosti ukorijenjenoj u jednakosti, imanentnoj vrijednosti i samoodređenosti.“ (*ibid.*) Pozivajuća retorika zauzima prominentnu ulogu u društvenim pokretima postmoderne. Ona je komunikacijska razmjena u kojoj sudionici stvaraju okruženje u kojem je fokus na postizanju cilja interakcijom, razmjenom perspektiva sa različitih pozicija sudionika reciprocitetnim sudjelovanjem i međusobnim poštivanjem ideja. Ovakav koncept pozivajuću retoriku razlikuje od persuazivne kojoj je cilj uvjeriti publiku, pobijediti nasuprotnu stranu, obraniti ispravnost pojedinačnog mišljenja u odnosu na određenu kompleksnu problematiku. (*ibid.*) određuju tri bitna koncepta pozivajuće (*invitational*) retorike: *sigurnost, vrijednost i sloboda*. Kroz ova tri koncepta retoričari artikuliraju perspektive kroz princip „davanja glasa“ koji je nasuprotan zauzimanjem impresionirajućeg stava koji žele ostaviti na publiku. Koncept *sigurnosti* podrazumijeva stvaranje osjećaja sigurnosti i slobode kroz koje publika prepoznaje vlastite ideje koje od strane govornika nisu

trivijalizirane. Uspostavljajući sigurnosti, govornik stvara atmosferu u kojoj publika kroz narativ govornika prepoznaje vlastite stavove. Koncept *vrijednosti* stvara se kroz princip univerzalnog moralnog poštivanja. Kada je vrijednost prisutna, govornik prepoznaje stavove publike unatoč njegovim drugačijim stavovima te uz vlastite stavove uzima u obzir i stavove publike. Koncept *slobode* posjeduje snagu slobodnog odabira, egzaltiranog reciprociteta, mogućnost svih sudionika za slobodnim izražavanjem vlastitih stavova. Uz prisutnost slobode, govornik ne određuje kako bi publika trebala razmišljati ili odlučivati zauzimajući ograničavajuću poziciju. Uz koncept slobode publika nije prinuđena prihvatiti stavove govornika već slobodno donosi vlastite odluke i stavove. Ovakav odmak od tradicionalne retorike nastoji prikazati kako uz bitnu racionalnost i logičnost u narativu treba uzeti u obzir i da čovjek nije samo racionalno biće već uključuje emocije i nereligioznu duhovnost. Retorika društvenih pokreta postmoderne prati načelo etos – logos – patos uz naglašeno pobuđivanje emocija uz pozivanje na logičko rasuđivanje i reciprocitetan odnos govornika i publike. Ovakvo stajalište nalazi uporište u Aristotelovoj Retorici (1989) u kojoj Aristotel patos, kao sredstvo uvjeravanja, vidi kao racionalan proces te ističe povezanost mišljenja i emocija kao reakcije na promišljanje. Meyer (2008: 207) povezuje retoriku s diskursom te smatra kako kroz diskurs, ona dobiva širi smisao. „Ona obuhvaća sve oblike komuniciranja utemeljenog u moći diskursa, zbog čega i jest ono što ljude u nekome društvu drži na okupu.“ (Meyer prema Gadamer 2008: 208). Kroz diskurs se prezentira svijet, otkrivaju se komunikacijske intencije, organiziraju misli u komunikacijskom činu, organiziraju se same informacije kako bi drugima bile dostupne i prihvatljive. „Kroz diskurs uključeni smo u akciju i interakciju s drugima, otkrivamo svoj identitet i odnose.“ (Woodak i Meyer 2009: 95). Diskurs kao komunikacijski događaj konstruira značenja. Osim što regulira što može biti rečeno te pod kojim društvenim i kulturnim uvjetima, za diskurs je bitno i tko, kada i gdje govori kako bi značenje diskursa poprimilo potpuni oblik. „Diskurs je sredstvo za iskazivanje moći, izvor moći, jer moćna grupa kroz diskurs sposobna je utjecati na pripadnike ostalih grupa.“ (Van Dijk 1993: 254). Određene grupe služe se diskursom kao medijem za persuazivno prenošenje ideologije na društvo. Ideologije su, prije svega društvene ideje, proizišle iz društvenih rascjepa, te se dijele unutar grupe. Ideologije služe za koordiniranje društvenih praksi unutar grupe ali i za koordiniranje društvenih interakcija s članovima drugih grupa. Pomoću ideologije definira se grupa i njezin položaj unutar kompleksne društvene strukture te odnosi s drugim grupama. Dijelom je društvenog identiteta koji je zajednički članovima određene grupe. Lideri kroz svoje narative koordiniraju predstavljanjem svoje grupe i njegovih članova, prezentiraju zajedničke norme i vrijednosti, grade individualne i grupne identitete, zastupaju ideologiju

grupe te kroz akciju kao koncept diskursa nastoje postići ciljeve koji su rješavanje određenih društvenih problema te sukoba u odnosu na dominantnu društvenu strukturu. Lideri kroz diskurs kontroliraju kontekst služeći se retorikom i argumentacijom, upotrebom persuazivnosti kroz stil, metafore, usporedbe, ilustracije, očitosti i logičke veze, analogije, kauzalnosti, dedukcije, entimeme, topose, činjenice, slučajeve, citate, dokaze brane svoje izrečene tvrdnje.

6. Metodologija istraživanja

U radu će se primjenjivati deskriptivni pristup argumentaciji analizirajući preferirane argumentacijske tehnike i strategije, najčešće korištene očitosti i logičke veze. Također, analizirat će se argumentativna vrijednost korištenih figura. Srž društvenih pokreta prema Touraine (1962: 61) je *akcija* koju definira kao ponašanje sudionika vođenih kulturalnim orijentacijama unutar socijalnih odnosa određenih nejednakom povezanošću i socijalnom kontrolom nad orijentacijama suučesnika. U retoričkom kontekstu ta se akcija očituje kroz izricanje *političkih tvrdnji*. Prema Fahenstock i Secor (2004), *političkim tvrdnjama* se žele ostvariti prijedlozi i planovi za budućnost te se postavlja pitanje što učiniti? Škarić (2011: 72) navodi kako je budućnost čovjeka veliko retoričko polje, a preklapa se s Aristotelovim savjetodavnim govorništvo. Upravo je navedeno razlog da se teme o odlučivanju budućnosti čovjeka nazivaju političkima i to u širem smislu te riječi, a ne samo na razini visoke državne politike. Političke tvrdnje česte su u političkim govorima te u govorima društvenih pokreta usmjerenih prema promjenama vladajuće strukture. Argumentacija se oslanja na logos, odnosno, prema Aristotelu (1989: 7) logos se odnosi na pitanje *koji se argument iznosi?* Logos u govoru postiže se ponajprije argumentima ali istodobno stilom, razumom i figurama. Stoga, osim argumenata govornici upotrebljavaju i figure, posebice metafore, retoričko pitanje, nabranje, usporedbe i ostale figure. Njima žele s jedne strane privući pozornost publike jer stilske figure prema Škarić (2011: 81) sugestivno djeluju na prihvatljivost argumenata, a time govornici nastoje uvjeriti publiku na prihvatljivost izrečenog. S druge strane figure mogu imati i argumentativnu vrijednost, a Perelman i Olbrechts-Tyteca (1969: 169) smatraju figure argumentima jedino ako su vezani uz određeni kontekst. Fahenstock (2004: 129) ističe metaforu kao bitan trop u retoričkoj tradiciji koju i Aristotel prema (*ibid.*) u svojoj *Poetici* navodi kao argument iz analogije često ilustriran. Rad će uključiti i analizu argumentativne vrijednosti figura. Osim metafore, Fahenstock (2004: 130) navodi učestalost

figure misli kao što su nabranje koja naglašava ritam u govoru, učestale kao dio grandioznog stila Martina Luthera Kinga, te figura misli retoričko pitanje koja odražava vezu između govornika i publike, njihov grupni identitet, stanje misli i emocija i razotkriva sam argument. Stoga će rad uključiti i analizu argumentativne vrijednosti figura. Prije analize svakog govora navodi se kratka pozadina područja govora, govornika i publike kao uvid u samu atmosferu koja se prožima kroz govor.

6.1. Korpus

Za analizu govora društvenih pokreta odabran je korpus od njih šest. Govori društvenih pokreta moderne: *Sanjam*, Martina Luthera Kinga, *Organizacija žena radnica*, Clare Zetkin i *Govor sa Okruglog stola*, Lecha Walese te govori društvenih pokreta postmoderne: *Occupy pokret-Plutonomy and precariat*, Noama Chomskog, *Mit o „Gay programu?“*, L. Z. Grandersona i *Možemo li odbaciti svoje navike?*, Phila Radforda. Navedeni govori odabrani su zbog njihovog neizmjernog doprinosa društvu i civilizaciji uopće, kroz svoje neizbježne transformacije. Govori su ostavili neizbrisivi trag u društvu pišući bolju budućnost čovjeka kroz ljudska prava. „Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću pa jedna prema drugima trebaju postupati u duhu bratstva.“ (Opća deklaracija o ljudskim pravima 1948: Članak 1.) Svi ljudi, od rođenja posjeduju određena prava koja se nazivaju ljudskim pravima. Opća deklaracija o ljudskim pravima, usvojena 10. prosinca 1948. pri organizaciji Ujedinjenih naroda, jamči prava svakom čovjeku na temelju njegova postojanja i ona su neotuđiva. Ljudska prava temelj su slobode, pravde i mira i njihovim poštivanjem osigurava se da svi ljudi na svijetu imaju osnovna prava i sloboda. Upravo navedeni govori moderne pridonijeli su pravima žena za ravnopravnost s muškarcima, pravima radnika, pridonijeli su borbi protiv rasizma. Govori postmoderne bore se protiv diskriminacije osoba homoseksualne orijentacije, zagađenja okoliša te za pravo na zdraviji život na Zemlji te za prava radnika na globalnoj razini.

6. 1. 1. Pokreti za prava crnaca

„Svatko ima ista prava unatoč razlikama, kao što su boja kože, spol, vjera, jezik kojim govori, političko uvjerenje, podrijetlo.“ (Opća deklaracija o ljudskim pravima 1948: Članak 2.).

Društveni pokret za ljudska prava crnaca usmjeren je prema borbi protiv rasizma i opresije bijele rase. Tendencija je usmjerena ka integraciji, jednakosti i punopravnosti u društvu. Prema Lewis (1970: 25) društveni pokret za ljudska prava crnaca ima svoje korijene još u devetnaestom stoljeću, a svoj uspon i vrhunac doživljava pedesetih godina dvadesetog stoljeća u južnim državama Sjedinjenih Američkih Država. Najistaknutiji aktivist i borac za ljudska prava crnaca američki je baptistički svećenik Martin Luther King, Jr. Njegov govor *Sanjam* (engl. *I have a Dream*), održan je 28. kolovoza 1963. u kojem je uputio poziv društvu za rasnom jednakošću i kraju rasne diskriminacije. Govor je održan u *Lincoln Memorial Center* u Washingtonu tijekom prosvjeda za slobodu i usmjeren je na skretanje pozornosti vlastima i javnosti na narušene uvjete života crnaca na američkom jugu. Smatra se presudnim momentom za Američki pokret za ljudska prava. Govor Martina Luthera Kinga, ujediniti će pripadnike crne rase i preuzeti novi smjer u borbi za ljudska prava crnaca Amerike.

6. 1. 2. Feminizam prvog vala

„Svatko ima pravo na socijalnu sigurnost i mogućnosti razviti svoje vještine.“ (Opća deklaracija o ljudskim pravima 1948: Članak 22. Stavak 3.).

Feminizam kao pokret razvio se još u devetnaestom stoljeću, kao posljedica industrijske revolucije te se smatra feminizmom prvog vala. Prema Touraineu (1983: 16) feministički pokret vrlo je šarolik i raznovrstan te se na njemu mogu očitati različite ideološke, teorijske i političke tendencije. Naglašava bitnost akcije usmjerenu na suzbijanje neravnopravnosti žena kao potlačene skupine u radničkim organizacijama, sindikalnim grupama i lijevim političkim strankama. Važnost feminističke borbe uspostavljanje je rodne ravnopravnosti. Prema liberalnim feministkinjama izvor rodne neravnopravnosti nije patrijarhat, već klasna eksploatacija iz koje nastaje patrijarhat. Tendencija je ka rodnom oslobođenju od moći koja je u rukama ekonomski samostalnih muškaraca te političkoj, socijalnoj i ekonomskoj emancipaciji žena i stvarne jednakosti s muškarcima u procesu rada, politici i društvu. Prema liberalnim feministkinjama postojeći sustav nije potrebno rušiti već

je dostatno popraviti ga. Prema Evansu (1977: 45) u okviru sindikalnih i proleterskih pokreta žena, javljaju se i pokreti sufražetkinja za jednako pravo glasa. Pokreti za emancipaciju žena javljaju se već nakon Francuske revolucije, a u SAD-u borba za građanska prava žena jača tijekom građanskog rata usporedno sa borbom za prava Crnaca. Luisa Otto-Petters osniva prvu veću organizaciju u Njemačkoj, a u Engleskoj pokret sufražetkinja osniva se 1903. pod imenom Women's Social and Political Union. Clara Zetkin najistaknutija je njemačka aktivistica za prava žena, političarka i članica međunarodnog radničkog pokreta. Pristupila je socijalističkom feminističkom pokretu 1880.godine, a 1907. godine organizirala je prvu međunarodnu konferenciju žena. Na njezin prijedlog 1910. Međunarodna Konferencija žena u Kopenhagenu, proglasila je 8.ožujka danom žena radnica. Govor *Organizacija žena radnica*, Clara Zetkin održala je u studenom 1922. godine na Četvrtom Kongresu Komunističke internacionale. U to vrijeme bila je njemački predstavnik Izvršnog odbora Internacionalne i generalni tajnik Međunarodnog Sekretarijata Žena. Četvrti kongres održan je u vrijeme ograničavanja od napada radničke klase, nakon poraza od revolucionarnog vala koji je zahvatio Europu krajem prvog svjetskog rata. Ujedinjeni Front i masovni rad sada su bile strategija koja je bila potrebna. U atmosferi koju je stvorio staljinizam, ideji borbe za kraj ugnjetavanja žena i aktivno traženje organizacije žena, nije bilo mjesto.

6. 1. 3. Stari radnički pokret

„Svatko ima pravo osnivati sindikate i njima pristupati kako bi zaštitio svoje interese.“
(Opća deklaracija o ljudskim pravima 1948: Članak 23 Stavak 4.)

Radnički pokret prema Scott (1990: 16) primarno se odnosi na pitanja radničkih prava, dobivanja pristupa radničke klase političkim procesima kroz produžetak građanskih prava, formacije radničkih političkih stranaka te legalizacije sindikata. Smatra ga centralnim društvenim pokretom industrijskog društva. Centralna težnja radničkih pokreta bila je građansko pravo kao željeni demokratski koncept. Takva tendencija imala je političku konotaciju te je za ostvarenje zahtijevala politička sredstva. Stoga je stari radnički pokret zbog svoje istaknute tendencije smatran kao politički pokret. Kao najistaknutijeg aktivistu starog radničkog pokreta Kurski (1993: 15) navodi Lecha Walesa, predsjednika Poljske. Lech Walesa primarno je bio zaposlen kao električar u Gdanskom brodogradilištu da bi tijekom sukobljavanja vlade i radnika brodogradilišta postao vođa radnika. Skupa s ostalim

aktivistima organizira nekomunistički slobodni sindikat. 1980. godine predvodi štrajk brodogradilišta koji se potom širi diljem cijele Poljske sa Walesom kao vođom pokreta. Nakon niza prosvjeda, Walesa svojim vodstvom vodi vladu prema kapitulaciji koja odobrava radnicima pravo za osnivanjem sindikata. 31. kolovoza 1980. Walesa osniva radnički pokret *Solidarity* te postaje njegov vođa. Pokret je odobrio Papa Ivan Pavao II te u Vatikanu odaje priznanje Walesi. Walesa kao vođa održava govore diljem svijeta, a 1983. godine kao priznanje za svoj rad koji je poslije rezultirao oslobođenju od komunizma dobiva Nobelovu nagradu. Tijekom kasnih osamdesetih Walesa sudjeluje na nizu sastanaka sa svjetskim vođama. Govor na konferenciji *Okrugli stol* održao je 6. veljače 1989.

6. 1. 4. LGBTIQ pokret

„Svi imaju pravo na jednaku zaštitu od bilo kojeg oblika diskriminacije, kao i od svakog poticanja na takvu diskriminaciju.“ (Opća deklaracija o ljudskim pravima 1948: Članak 7.)

LGBTIQ je termin koji uključuje sve identitete koji proizlaze iz spola i roda. Skraćenica je složena od pojmova: Lezbijke, Gejevi, Biseksualne, Transrodne, Interseksualne i Queer osobe¹. „LGBTIQ je pokret, aktivizam, teorija, kultura.“ (Miceli 2005: 6). Individue i grupe koje čine LGBTIQ pokret, uvjetovane su društvenom stvarnošću kako bi kroz pokret primijenili strategije kojima nastoje utjecati na promjenu stavova ljudi, vrijednosti, osjećaja, uvjerenja vezana za probleme koji se odnose na samu grupu. Strategijama nastoje razbiti mitove, stereotipe i strahove vezane uz homoseksualnost, transrodnost te razjasniti razlike i odnose spola i roda² kao i predrasuda vezanih uz njih. Konstruiranjem spomenutih procesa kroz diskurs i praksu, LGBTIQ pokret dosegao je status novog društvenog pokreta. Prema

---

¹ „Riječ queer (eng. – ekscentričan, nekonvencionalan, blago poremećen, sumnjiv, čudan) nekoć je bila pogrdan naziv za muške homoseksualne osobe. Unazad desetak godina, gay muškarci i lezbijke prihvatili su termin kao pozitivni samoodređenje, dijelom i kao način aktivnog suprotstavljanja homofobičnoj okolini. Prihvaćaju ga svi oni koji ne prihvaćaju rigidni spolni dualizam. (Spargo, T. (2001.) *Foucault i queer teorija*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.)

² „Iako je naš biološki spol određen rođenjem (moguća su iznimka samo one transseksualne osobe koje se podvrgavaju operaciji mijenjanja spola), on se kulturno izražava kroz rod i uglavnom je proizvod socijalizacije koji sadržava elemente individualne kreativnosti i izbora načina života. Biološka kategorija spola ispreplela se s dominantno kulturnom kategorijom roda. Rodna obilježja povezana s muškošću i ženstvenošću – koja se obično izražavaju u procesu koji neki teoretičari nazivaju izvedbama muškaraca i žena u društvu.“ (McNair, B. (2004). *Striptiz kultura: seks, mediji i demokratizacija žudnje*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.)

Miceli (2005: 8) LGBTIQ pokret zakomplicirao je tradicionalne strategije i identitete društva. Kroz povijest manjinske grupe vodile su borbu nad opisima i značenjima koja su institucionalno i kulturološki primjenjivana na njih. Borili su se protiv takvih nametnutih značenja jer ona određuju njihova prava i time oblikuju kvalitetu njihovih života i životnih stilova. LGBTIQ kao novi društveni pokret ima kao primarni zadatak borbu za identitet, život bez diskriminacije, rodno izražavanje, rodne i seksualne slobode te zauzimaju pristup sa stanovišta ljudskih prava koja kao osnovno polazište imaju prepoznavanje i uvažavanje individualnih karakteristika. Također aktivno kritiziraju odnose moći uključene u konstrukciju društvenih značenja. Pokret je uključen u politiku identiteta tražeći razumijevanje od strane institucija, politike, društva te kulturnih sila koji stvaraju, oblikuju i nameću kategorije identiteta. Pokret ima svoju dugu prošlost te se prema Miceli (2005: 22) početkom suvremenog gay i lezbijskog pokreta smatra razdoblje pedesetih godina prošlog stoljeća. 27. lipnja, dan je kojim se obilježava dan gejeva i lezbijskog pokreta te se naziva Međunarodni dan ponosa. 27. lipnja 1969. u četvrti New Yorka, Greenwich Villageu u diskoteci *Stonewall*, policijskom racijom nastojao se zatvoriti klub koji je bio okupljalište transvestita i gejeva koji su uzvratili otporom. Nakon racije povedena je povorka radom te su im se pridružili feminističke te lezbijske grupe. LZ Granderson američki je novinar i aktivist za ljudska prava osoba homoseksualne orijentacije. 2008., 2009. te 2010. godine, Granderson osvaja nagradu za svoj novinarski rad *Gay and Lesbian Alliance Against Defamation* koju mu je dodijelila National Lesbian and Gay Journalists Association. U svom govoru *Mit o „Gay programu“*, želi prikazati homoseksualne osobe kao punopravne sa heteroseksualnim osobama te ukazati na poteškoće koje se javljaju zbog stereotipiziranih i diskrimirajućih stavova od strane društva.

6. 1. 5. Pokret za zaštitu okoliša

„Možemo pojednostavniti svoje živote i živjeti na načine koji potvrđuju ekološke i ljudske vrijednosti. Bolji uvjeti doći će zato što smo mi počeli...Soga se može reći da je osnovni cilj politike *zelenih* unutrašnja revolucija, *pozelenjevanje samoga sebe*.“ (Petra Kelly, *Thinking Green* prema Castellsu 2002: 117).

„Pokret za zaštitu okoliša je u posljednjoj četvrtini ovog stoljeća zavrijedio istaknuto mjesto u krajoliku ljudske avanture.“ (Castells 2002: 117). Zaštita okoliša zauzima sve prominentnije mjesto u sociokulturnoj sferi. Sve je veći broj programa, agencija, udruga i

pokreta koji štite prirodu, unaprjeđuju kvalitetu života, odnosno spašavaju Zemlju. Prema navodima (*ibid.*) velike korporacije, a među njima i neki ozloglašeni zagađivači okoliša uključuju u svoju djelatnost programe za odnose s javnošću ali i programe kojima obećavaju novi način poslovanja, prilagođeniji prirodi i čovjeku. Velike probleme predstavljaju globalno zatopljenje, otrovne kemikalije prodiru duboko u hranidbeni lanac, zdravlje čovjeka ali i životinje sve su izloženiji bolestima i uništenju, a upravo svjetske Vlade i korporacije nose veliki dio odgovornosti. Upravo je sve navedeno razlog nastanku sve većem broju pokreta za zaštitu okoliša. „Kolektivna akcija, politike i načini djelovanja grupirani pod nazivom pokret za zaštitu okoliša toliko su različiti da osporavaju ideju o pokretu.“ (Castells 2002: 119). Često se može čuti kako postoji pokret za zaštitu okoliša i ekološki pokret. Prema Castellsovu (2002: 119) sociološkom mišljenju zaštita okoliša jest ekologija na djelu, a ekologija je zaštita okoliša u teoriji. Budući da postoji cijela kakofonija pokreta za zaštitu okoliša, svaki tip ima prethodno Touraineovu kombinaciju značajki prema kojima se prepoznaju pokreti: identitet, protivnik, cilj. Castells (2002: 120) navodi *Greenpeace* kao tip pokreta čiji je motiv spašavanje planeta, imaju identitet međunarodnih ekorativnika, protivnici su im velike korporacije, Vlade i potpuno slobodni globalni razvoj, a cilj im je održivost. *Greenpeace* je najveća svjetska organizacija za zaštitu okoliša, a javnost su zainteresirali zbog svojih nenasilnih izravnih akcija orijentiranim na sredstva javnog priopćavanja. *Greenpeace* je istodobno centralizirana organizacija jer kontroliraju vijeće predstavnika različitih zemalja i globalno decentralizirana mreža. Svoja sredstva organiziraju kroz kampanje, a glavne kampanje koje su bile odnosile su se na otrovne tvari, energiju i atmosferu, nuklearna pitanja, oceansko/kopnenu ekologiju. Kao svog neprijatelja, *Greenpeace* vidi model razvoja označen nedostatkom brige za posljedice koje će imati na život na planetu Zemlji. Phil Radford izvršni je direktor *Greenpeacea* u SAD-u, a glavni interesi su mu korporativna društvena odgovornost, klimatske promjene i obnovljivi izvori energije. Svoj govor *Can we kick our habit?* (Možemo li odbaciti svoje navike?), održao je na konferenciji *TEDx* lokalne organizacije sa svrhom širenja vrijednih ideja.

6. 1. 6. Antiglobalizacijski pokret

„Zapitajte se omogućava li način na koji doživljavate svijet rješenje problema. Zatim potaknite ljude da razmisle o tome. To je aktivizam.“

Noam Chomsky

Antiglobalizacijski pokret ima svoje korijene u starom radničkom pokretu prošlog stoljeća kada su se radnici kroz slobodne sindikate i udruženja borili protiv kapitalizma i socijalne nepravde. Današnjem vremenu pridaje se naziv postmoderne u kojem je globalizacija u svom vrhuncu. Dosadašnji kapitalističko-industrijski način proizvodnje mijenja svoj oblik, te industrijsko doba moderne zamjenjuje informacijsko doba postmoderne s informacijsko-globalnom ekonomijom. Unatoč informatizaciji kapitalistički način proizvodnje još uvijek je prisutan ali je doživio svoje preobrazbe te ga Castells (2000: 114) naziva informacijskim kapitalizmom. Pojam globalizacija prema Sassen (2007: 4) predstavlja dinamičke procese formiranja globalnih institucija poput WTO, globalno financijsko tržište i sl. te procese globalizacije unutar svake nacije pojedinačno i njezinih institucija uz istovremeno uključivanje u izvangranične mreže. Šporer (2001: 11) navodi kako je globalizacija pokrenula protok informacija, kapitala i robe, povećala učinkovitost svih proizvodnih sektora te omogućila da svijet u virtualnom smislu postane manji i na dohvata ruke. Što je s protokom ljudskih resursa? Globalizacija ima svoje posljedice koje Šimleša prema Ritchie (2004) vidi kao proces u kojem korporacije promiču novac, tvornice i proizvode još većom brzinom u potrazi za jeftinom radnom snagom i sirovinama te vladama koje su voljne zanemariti zakone o zaštiti potrošača, radnika i prirode. „Transformacija socio-ekonomskog restrukturiranja u SAD-u ide u prilog kapitalu, a ne radu.“ (Castells 2005: 128). Globalizacija i informacionalizam, zaključuje Castells (2002: 77) uspostavili su mreže bogatstva, tehnologije i moći. No, oni ujedno i preobražavaju svijet oko nas istovremeno stvarajući bogatstvo i kapital, koji su u samom središtu svega, i oduzimajući pravo glasa društva. Upravo u navedenom procjepu nastaje novi društveni pokret kao reakcija i mobilizacija na situaciju koju ljudi sve više osjećaju kao nered. Antiglobalizacijski pokret usmjeren je na borbu protiv povećanih socijalnih nepravdi nastalih razvojem informacijskog kapitalizma i globalizacijskog tržišta te globalizacije kapitala. Za spomenuto stanje kao glavne krivce navode institucije poput MMF-a, Svjetske banke, WTO-a te globalnih korporacija. Tendencija antiglobalizacijskog pokreta nije zaustavljanje globalizacije već pravednost, jednakost i socijalna pravda za sve sudionike globalizacijskog procesa te razvoj okrenut potrebama ljudi. Uporište i potporu, antiglobalizacijski pokret nalazi u ekološkim grupama, preostalim sindikatima radnika, radikalnim aktivističkim mrežama te ljevičarskim intelektualcima kao što su Pierre Bourdieu, Eduardo Galeano, Noam Chomsky i dr. Sam naziv pokret je dobio od strane medija nakon prosvjeda u Seattlu 1999. godine, a svoj uzlet doživio je nakon terorističkog napada 11. rujna u New Yorku, za koji antiglobalisti

smatraju da je pokušaj širenja globalizma putem oružja. Kao vrhunac pokreta smatra se Occupy pokret koji je s prosvjedima započeo 16. rujna 2011. u SAD-u. Tijekom prosvjeda održanog 1. listopada 2011. okupirajući Wall Street, prosvjednike je svojim govorom podržao profesor emeritus lingvistike i filozofije i aktivist Noam Chomsky. Ulomci iz govora postavljeni su internetskom blogu, dok je govor u cijelosti zabilježen u najnovijoj knjizi Noama Chomskog *Occupy*.

7. Hipoteze i ciljevi argumentacijske analize govora društvenih pokreta

Očekuje se da će govori društvenih pokreta moderne, kako navodi Marks prema Touraine (1983: 8), biti usmjereni na političke promjene, odnosno argumenti usmjereni vladajućim strukturama za promjenom postojećih zakona kao i publici kao sudionicima govora. Same promjene kao i zahtjevi odnosit će se na aktivno sudjelovanje prosvjednika u političkom životu i donošenju novih zakona te se stoga očekuje korištenje političkih tvrdnji. Društveni pokreti postmoderne, pretpostavlja se bit će orijentirani na poštivanje individualnih odluka pojedinaca te pojedinih skupina spram životnog stila te autonomije, slobode i ljudskih prava jer se ideologija društvenih pokreta postmoderne definira kroz koncepte slobode, identiteta i autonomije, kako navodi Scott (1990: 18). Težnja im je mobilizacija civilnog društva u smjeru društvenih promjena kroz transformaciju vrijednosti, osobnih identiteta i simbola, a ne konfiskacija moći kao težnja društvenih pokreta moderne. Također, Foss i Griffin (prema Bone – Griffin – Sholz 2008: 436) retoriku društvenih pokreta postmoderne karakterizira uvjeravanje koje nije agresivno i poziva sudionike na razumijevanje kao smisao stvaranja povezanosti ukorijenjenoj u jednakosti vrijednosti i samoodređenosti prateći koncepte sigurnosti, vrijednosti i autonomije. Iako se apelira na promjene postojećih zakona, ne zahtijeva se izravno sudjelovanje u samoj politici te se očekuje kako će argumenti biti upućeni publici kao sudionicima pokreta s namjerom za vlastitim promišljanjem o promjenama u čemu pridonosi stilska figura retoričko pitanje koja svojim pitanjem ne iziskuje odgovor već potiče na promišljanje izrečene tvrdnje i argumenta te na takav način djeluje sugestivno. Društveni pokreti, prema Touraineu (1983: 8) za cilj imaju akciju za promjenama u društvu. Govornik potiče publiku na akciju, odnosno pobuđuje težnju za akcijom te se koristi se uzbuđujućom strategijom. Kada je pobuđivanje u pitanju, prisutan je patos kao sredstvo uvjeravanja koji prema Aristotelu (1987: 102) kod publike pokreće emocije dok slušaju govornika, a emocije Aristotel vidi kao intelektualne reakcije. Gilbert (2004: 251) navodi kako su emocije sastavni dio ljudske komunikacije, pa prema tome i argumentacije.

Kako bi se utvrdilo je li korištenje emocija u argumentaciji legitimno ili se pak radi o emocionalnoj manipulaciji treba obratiti pažnju, jednako kao i kod logičkih argumenata, na pitanja: „je li poruka odaslana ispravno?, je li poruka primljena ispravno?, je li istinska, prava?; je li zaključivanje o potisnutoj premisi ili izraženoj emociji opravdano?“ Fahnestock i Secor (2004: 358) ističu da su emocije u argumentaciji sluga premisama, a prenose se pažljivo biranim primjerima i riječima. Groarke (2011: 3) navodi da o legitimnosti emocionalnih argumenata odlučuje kognitivna komponenta, odnosno ispravnost emocionalnog argumenta legitimira prisutnost promišljanja. Carozza (2011: 205) obrazlaže emocionalni argument kao produkt neslaganja između sugovornika. U radu će se razmatrati i analizirati pozivi na emocije, odnosno emocionalni argumenti i to njihova legitimnost i eventualna pogrešnost. Također će se analizirati i argumentacijske pogreške jer kako navodi Tindale (2007: 15) logičke pogreške su raspad normi rasuđivanja te analizirajući ih kroz njih stječe se bolje razumijevanje nama samima kao slušačima rasuđivačima. Stoga, proučavanje logičkih pogrešaka bitan je dio cijelog pristupa argumentaciji upravo jer se kroz njih razotkriva kako ustvari rasuđujemo. Cilj njihove analize je uočavanje distinkcije između legitimnog i nelegitimnog djelovanja na emocije, odnosno eventualno korištenje argumentacijskih pogrešaka poput *ad hominem*, *ad baculum*, *ad misericordiam*. Cilj analize je ustanoviti kako se vode društvenih pokreta u svojim govorima služe argumentacijom te kao zaključak usporedba, sličnosti i razlika u argumentaciji društvenih pokreta moderne i postmoderne. Utvrditi će se potvrđuje li analiza teorijski okvir sociologije društvenih pokreta, retorike i argumentacije. Teorijski okvir sociologije društvenih pokreta naveden je i opisan u osnovnoj mjeri kako bi se shvatila poveznica između govora vođa koji se analiziraju, njihovih ideologija koje zastupaju te cjelokupne akcije koja se ostvaruje upravo retorikom i argumentacijom jer kako je već prethodno navedeno u poglavlju 5. društveni pokreti koji izostavljaju retoriku, posreću u kolektivnoj akciji.

8. Rezultati analize

8.1. Društveni pokret za prava crnaca

Martin Luther King započinje svoj govor riječima te se njima osvrće se na prošlu borbu američkih crnaca koja je potpomogla njima koji danas nastavljaju borbu za svoja prava te

zahvaljuje „jednom velikom Amerikancu“ čime naglašava njegovu bitnost i autoritet u području ljudskih prava crnaca koji ujedno posjeduje legitimitet, „prije stotinu godina jedan veliki Amerikanac, u čijoj sjeni danas simbolično stojimo, potpisao je Proglas o ukidanju ropstva.“ Primjer je ovo dobrog korištenja argumenta autoriteta koji se prema Škariću (2011: 26) navodi kako bi izrazio određenu veliku premisu umjesto govornika te na takav način otklonio spornost premise svojom snagom koja ovisi o njegovoj slavi i kompetenciji. Činjenicom iznosi status današnjih crnaca „Međutim, sto godina poslije moramo se suočiti s tragičnom činjenicom da Crnci još nije slobodan“, kojom dokazuje kako je borba za slobodu i prava potrebna i opravdana. Prema Škariću (2011: 25) činjenica se smatra opisom određenog događaja koji analogijom, generalizacijom ili značenjem podupire određenu tezu. Činjenice nije potrebno obrazlagati već je nužna samo njihova točnost. Na prethodnu tvrdnju koja započinje riječima „sto godina poslije“ nastavlja nabranjem metafora kojima se dočarava nezavidan status crnaca te tako pojačava cjeloviti dojam i privlači pozornost publike. Nabranje prema Fahnestock (2004: 125) naglašava ritam govora te pridonosi uvjerenju i rasvjetljava argument. „Sto godina poslije crnci su još uvijek sputani lancima rasne podjele i lancima diskriminacije. Sto godina poslije crnci još uvijek kaskaju na margini društva i u vlastitoj zemlji nalaze se u egzilu.“ Upotrebljava glagol kaskaju kako bi kroz metaforu opisao status crnaca koji je na razini životinja te dodatno pojačava „lancima diskriminacije i lancima rasne podjele. Sto godina poslije, Crnac još čami na rubovima američkog društva, osjećajući se prognanikom u vlastitoj zemlji. Danas mi, na neki način, u naš glavni grad dolazimo naplatiti svoj ček.“ Koristeći metaforu iznosi političku tvrdnju, odnosno, razlog njihovog dolaska na prosvjed, a dalje dodatno pojašnjava značenje „naplatiti svoj ček“, pozivajući se na autoritet koji metaforički naziva graditelji, a misli se na vladajuće političare i pravni sustav za koje smatra kako projektiraju njihove živote te iznoseći podatak pozivajući se na izvore, „Ustav i Deklaraciju o nezavisnosti“ u kojem se taj podatak nalazi te isto tako podatak postaje povjerljiv. Metafora koju izriče ima ulogu analogije „osjećajući se prognanikom u vlastitoj zemlji i graditelji“, što prema Perelmanu ima argumentativnu vrijednost jer se oslanja na kontekst diskriminacije. „Ispisujući veličanstvene riječi Ustava i Deklaracije o neovisnosti, graditelji naše republike potpisali su zadužnicu koju mi trebamo unovčiti, a to je ravnopravnost svih Amerikanaca“ kojom dokazuje zašto imaju pravo unovčiti ček, a ta metafora predstavlja slobodu koja im je zajamčena zadužnicom odnosno potpisanom i zakonitom poveljom o ravnopravnosti što metaforu čini argumentom jer se oslanja na razlog, odnosno sam argument. Prema Škariću (2011: 27) podatak koji govornik iznosi jedan je od jačih argumenata te dobri i relevantni podaci, statistički podaci, podaci uz navođenje izvora,

postaju provjerljivi i time uvjerljivi. U ovom slučaju navode se izvori Ustav i Deklaracija koji su ujedno i argument autoriteta, a kao potpora toposu, odnosno općoj tvrdnji izrečenoj Deklaracijom. Metaforom privlači pozornost na bitnost izrečenog. Nastavlja podatkom „*ova zadužnica sadrži obećanje da je svim ljudima - da svim, crncima jednako kao i bijelcima zagarantirano neotuđivo pravo na život, slobodu i sreću*“ koji je točan sadržaj povelje iz Ustava i Deklaracije. Nastavlja govor nabranjem pojedinosti pojačavajući dojam te kroz metaforu koja je u službi analogije, opisuje odnos države i crnaca. „*Međutim, mi odbijamo povjerovati da je banka pravde bankrotirala. Mi odbijamo povjerovati da u prebogatoj riznici mogućnosti što ih pruža ova zemlja nema dovoljno sredstava.*“ Ponavljanjem naglašava ritam govora i pojačava bitnost detalja koje iza navodi te kroz metaforu opisuje blagostanje Amerike te ju naziva bankom kao simbolom izvora, u ovom slučaju pravde. Time pokazuje kako je problem orijentiran prema centralnim političkim institucijama. „*Ovdje smo došli i da bi Ameriku podsjetili na neizbježno sada.*“ Političkom tvrdnjom daje prijedlog što napraviti da bi se zaustavila diskriminacija nad crncima, odnosno, prosvjed na kojem održava sam govor. „*Sada je vrijeme da se ispune obećanja o Demokraciji. Sada je vrijeme da se izađe iz mračne, beznadne doline podjela na suncem obasjanu stazu rasne pravednosti. Sada je vrijeme da svoj narod izbavimo iz živog pijeska rasne nepravde i izvedemo ga na čvrstu stijenu bratstva.*“ Koristi metafore kojima kroz analogiju opisuje teški oblik rasizma, te upućuje poziv za rasnom jednakošću. Metaforama i njihovom živosti privlači pozornost publike ali podupire argument da je diskriminacija općeprisutna u demokratskoj državi poput SAD-a u kojoj su zajamčena prav svim ljudima kao i ravnopravnost i jednakost. „*Sada je vrijeme da se širom otvore vrata jednakih mogućnosti za svu Božju djecu.*“ Nabranjem naglašava ritam i pridonosi uvjeravanju iznoseći mnoštvo loših posljedica prouzrokovanih diskriminacijom te započinje svaku rečenicu u nizu *sada je vrijeme* čime pojačava dojam i ritam u govoru te također dokazuje kako je vrjednije ono što sada postoji, što je realno, moguće. Nastavlja upozorenjem, *ad baculum*, na eventualne posljedice za zemlju koje proizlaze iz nezadovoljstva kao i ignoriranja problema od strane društvene i vladajuće strukture. „*Za ovu bi zemlju bilo kobno kada bi previdjela ozbiljnost ovoga trenutka i podcijenila odlučnost Crnaca. Omamljujuća žega njihova opravdanog nezadovoljstva neće proći sve dok ne stigne osvježavajuća jesen slobode i jednakosti.*“ Dalje nastavlja nizom upozorenja, *ad baculum*, koji imaju argumentativnu vrijednost jer podupiru razlog upozorenja, „*u Americi neće biti ni odmora ni mira dok Crncima ne budu zajamčena njihova građanska prava*“, koji je dovoljno snažan sam po sebi, odnosno neimanje ljudskih prava, a emocije dodatno ističu razlog. Usmjereni su cijeloj zemlji te na neki način upozorava na daljnji nastavak prosvjeda, koristeći

metafore koje opisuju pretpostavljeno stanje. „*Onima koji se zavaravaju, misleći da crncima samo treba dopustiti da se ispušu, pa će opet biti zadovoljni, predstoji neugodno otrežnjenje ako se stvari u zemlji ne promijene. U Americi neće biti ni odmora ni mira dok Crncima ne budu zajamčena njihova građanska prava. Vrtlozi prosvjeda nastavit će potresati temelje naše zemlje sve dok ne svane blistav dan pravедnosti.*“ Obraćajući se okupljenima, kroz metaforu opisuje koliko su blizu njihovom cilju, odnosno, prestanku rasizma i diskriminacije, „*Želio bih nešto reći i svomu narodu, koji danas stoji na vrućem pragu što vodi u palaču pravde.*“ Nadalje poziva crnce na borbu protiv rasizma te na jednakost i ravnopravnost prema bijelcima koju opisuje kroz metaforu. „*Nemojmo svoju žeđ za slobodom gasiti ispijanjem čaša gorčine i mržnje.*“ Također poziva na očuvanje dostojanstva i morala tijekom borbe za svoja prava, „*Svoju borbu uvijek moramo voditi na visokoj razini dostojanstva i discipline. Uvijek ponovno moramo težiti uzvišenosti u kojoj se na fizičku silu odgovara silom duše.*“ Pozivanjem na očuvanje jednakosti među crncima i bijelcima objašnjava neraskidivu međusobnu povezanost. „*Zadivljujuća borbenost koja je zavládala crnačkom zajednicom ne smije nas odvesti u nepovjerenja prema svim bijelcima, jer mnogi od naše bijele braće, što dokazuje i njihova nazočnost ovdje – spoznali su da je njihova sudbina združena s našom sudbinom, a njihova sloboda neraskidivo povezana s našom slobodom. Naši koraci stoga neće biti usamljeni.*“, Izrečeno je primjer deduktivnog pod oblika entimema, prema Škariću (2011: 36) entimem je skraćeni, nepotpuni, odnosno populistički silogizam. Ima eliptički oblik silogističke forme te se izriče sa dvije rečenice jer se ne izriče jedna od premisa koja se smatra opće poznatom ili se izostavlja zaključak koji se podrazumijeva. Dalje nastavlja, koristeći metaforu, nizom reprezentativnih primjera iz svakodnevnog života crnaca koji prikazuje poteškoće na koje nailaze zbog sveprisutne diskriminacije i rasizma. Navedeni primjeri podupiru tvrdnju o neravnopravnosti bijelaca i crnaca. Prema Škariću (2011: 26) primjer izriče određene pojedinačne pojave koje u sebi nose osobine općega. Primjer slučaj, odnosno reprezentativni primjer znači događaj kojim se induktivnim postupkom dolazi do općeg suda. Također, ponavlja prvi dio rečenice, te takvim nabranjem primjera pojačava ritam i ističe bitnost njihove borbe čime se utječe na persuazivnost. „*Mi ne možemo biti zadovoljni, sve dok je Crnac izložen neizrecivim strahotama policijske okrutnosti. Ne možemo biti zadovoljni sve dok naša tijela, otežala od umora nakon duga putovanja ne mogu naći počinka u motelima uzduž autoputova i u hotelima u gradovima. Ne možemo biti zadovoljni, sve dok se osnovno kretanje Crnca svodi na preseljavanje iz manje sirotinjske četvrti u veću. Ne možemo biti zadovoljni, sve dok Crnac u državi Mississippi ne smije glasovati, a Crnac u državi New Yorku osjeća kako nema za što glasovati.*“ Usporedbom, koju Škarić (2000: 120) objašnjava

kao potka metafore pridonosi poetičnosti i iracionalnoj primjerenosti izraza, a njome se ne objašnjava logički nepoznato s poznatim, nego se dočarava, nadalje upozorava kako njihovo nezadovoljstvo i prosvjedi neće jenjavati sve dok ne budu živjeli u pravednosti mirnog života koji im onemogućava rasizam. „*Ne, ne, mi nismo i nećemo biti zadovoljni sve dok pravda ne bude tekla poput rijeke, nošena snažnom maticom poštenja i pravičnosti.*“ Nadalje, uzročno-posljedičnom tvrdnjom objašnjava kako je došlo do ovakvih stanja, „*Ima vas ovdje i iz krajeva gdje ste svoje traženje slobode skupo platili tako što su vas iznurili neprestanim proganjanjem i pokolebali naletima policijske brutalnosti.*“ Prisutne crnce, žrtve rasizma i diskriminacije poziva na dostojanstvo u postizanju ciljeva, kao i moral te priznavanje zasluga. „*Vi ste veterani kreativnog stradanja. Nastavite raditi, s vjerom da nezasluzeno stradanje uvijek na kraju donosi iskupljenje.*“ Daljnjim nabrojanjem, poziva prisutne crnce na ustrajnost, dostojanstvo i moral što je primjer toposa osobnosti kojeg navodi Perelman. „*Vratite se stoga u Mississippi, vratite se u Alabamu, vratite se u sirotinjske četvrti i geta naših sjevernih gradova, vratite se znajući da se prilike mogu i hoće nekako promijeniti. Stoga nemojmo posustati i dalje očajavati u dolini beznađa.*“ „*Kažem vam danas, prijatelji moji, da ja usprkos teškoćama i trenutnim razočaranjima, još snivam jedan san, taj je san duboko ukorijenjen u američkome snu.*“ Martin Luther u izrečenom sebe navodi kao reprezentativni primjer. Pozivanjem na osjećaje sažaljenja, „*da ja usprkos teškoćama i trenutnim razočaranjima, još snivam jedan san*“ poziva prisutne na temelju svojeg primjera na odlučnost i neposustajanje za borbom protiv rasizma te traži podršku u ostvarenju njegove vizije, sna, za blagostanjem i mirnim životom te jednakošću za ostvarenjem američkog sna kao simbolom blagostanja te smatra kako su ta dva *sna* istoga svojstva. Navedene emocije nisu tek emocionalna manipulacija već podupiru razloge, a to je potlačenost crnaca, na kojima se temelji cjelokupan društveni pokret. „*Snivam da će jednoga dana ova zemlja ustati i živjeti u punom smislu svoga kreda: "Mi ove istine držimo bjelodanima: svi su ljudi stvoreni jednaki.*“ Ističe kako je njegova vizija opravdana jer se smatra ispravnim kako svi imaju pravo na jednakost. Izrečeno je primjer toposa, odnosno opće mjesto. Što je i zapisano u Ustavu i Deklaraciji, „*u punom smislu svoga kreda.*“ Koristeći niz metafora, Martin Luther King slikovito izražava svoju viziju života crnaca i bijelaca koji će proizaći iz borbe protiv rasizma. „*Snivam da će se jednog dana sve nizine uzdići, svi potlačeni crnci živjeti će s dostojanstvom, „a svi brežuljci i planine pretvoriti u nizine“*, sve nepravde i problemi proizašli iz rasizma neće više imati ogroman značaj. „*Nepristupačni predjeli postat će pitoma polja, za crnce do sada, nedostupni dijelovi života postat će dostupni, a sve neravno i grubo izravnat će se i zagladiti.*“, svi problemi i nepravde postat će prošlost. Svoj govor završava

tvorenjem induktivnog zaključka, suda na temelju nabiranja slučajeva koji proizlaze iz slobode kao produkta borbe protiv rasizma. Prema Škariću (2011: 34) indukcija je argumentativni postupak u kojem se opći sud tvori na temelju jednoga ili nekoliko pojedinačnih primjera slučajeva, a koji su poznati publici. *„Kada slobodi dopustimo da odzvanja iz svakog sela i svakog zaselka, iz svake države i iz svakog grada, moći ćemo požuriti osvit velikog dana kad će sva djeca Božja, crnci i bijelci, Židovi i arijci, protestanti i katolici, držeci se za ruke, moći zapjevati riječi drevne crnačke duhovne pjesme: „Najzad slobodni! Najzad slobodni!“*

Martin Luther King u svom govoru protiv rasizma i diskriminacije crnaca u demokratskoj državi SAD, iznosi bitnu činjeničnu tvrdnju kojom izražava sam smisao akcije društvenog pokreta. *„Danas mi, na neki način, u naš glavni grad dolazimo naplatiti svoj ček“.* Također izražava političku tvrdnju kojom želi najaviti planove akcije pokreta. *„Ovdje smo došli i da bi Ameriku podsjetili na neizbježno sada.“* Izriče glavnu tvrdnju govora koja je politička. *„Sada je vrijeme da se ispune obećanja o Demokraciji. Sada je vrijeme da se izade iz mračne, beznadne doline podjela na suncem obasjanu stazu rasne pravednosti. Sada je vrijeme da svoj narod izbavimo iz živog pijeska rasne nepravde i izvedemo ga na čvrstu stijenu bratstva.“* Svoje tvrdnje obrazlaže podacima uz navođenje izvora, te izricanjem argumenta autoriteta. *„Ispisujući veličanstvene riječi Ustava i Deklaracije o neovisnosti, graditelji naše republike potpisali su zadužnicu koju mi trebamo unovčiti, a to je ravnopravnost svih Amerikanaca; ova zadužnica sadrži obećanje da je svim ljudima - da svim, crncima jednako kao i bijelcima zagarantirano neotuđivo pravo na život, slobodu i sreću.“* Također koristi činjenice kojima bez dodatnog obrazlaganja podupire svoju tvrdnju o potlačenosti crnaca. *„Crnac u državi Mississippi ne smije glasovati.“; „Sto godina poslije moramo se suočiti s tragičnom činjenicom da Crnac još nije slobodan.“* King se koristi i entimemom, retoričkim podoblikom dedukcije i indukcijom kao logičkim vezama. Govor Martina Luthera Kinga je uzbuđujuća strategija, poziv pun emocija usmjeren publici za hitnom akcijom u borbi protiv nepravde. Navedeno je razvidno iz učestale upotrebe stilskih figura, posebice metafore i nabiranja te poziva na emocije kroz riječi, metaforu te primjere koji se dotiču osobnih problema kako samog Martina Luthera tako i ostalih prisutnih u publici. *„Crnac je izložen neizrecivim strahotama policijske okrutnosti; sve dok naša tijela, otežala od umora nakon duga putovanja ne mogu naći počinka u motelima uzduž autoputova i u hotelima u gradovima; osnovno kretanje Crnca svodi na preseljavanje iz manje sirotinjske četvrti u veću; Crnac u državi New Yorku osjeća kako nema za što glasovati.; Dobro znam da neke od vas ovamo dovode velike nevolje, jad i patnja; Drugi, pak, stižu ravno iz tijesnih*

zatvorskih ćelija.“ Neke od metafora imaju argumentativnu vrijednost jer imaju ulogu analogije i vezane su uz kontekst diskriminacije. „Crnac još čami na rubovima američkog društva, osjećajući se prognanikom u vlastitoj zemlji; crnci još uvijek kaskaju na margini društva i u vlastitoj zemlji nalaze se u egzilu. Sputani lancima rasne podjele i lancima diskriminacije; crnci još uvijek kaskaju na margini društva; naplatiti svoj ček; graditelji naše republike potpisali su zadužnicu; banka pravde bankrotirala; da u prebogatoj riznici mogućnosti što ih pruža ova zemlja nema dovoljno sredstava; da se izade iz mračne, beznadne doline podjela na suncem obasjanu stazu rasne pravednosti; iz živog pijeska rasne nepravde i izvedemo ga na čvrstu stijenu bratstva. Sada je vrijeme da se širom otvore vrata jednakih mogućnosti za svu Božju djecu.“

8.2. Feminizam prvog vala

Clara Zetkin započinje svoj govor objašnjenjem. „Drugovi, pred sam početak moga izvješća o aktivnostima Međunarodnog Sekretarijata Žena i razvoja komunističke aktivnosti među ženama, dopustite mi nekoliko kratkih tumačenja. Ona su nužna jer je naš rad još uvijek neshvaćen ne samo od strane naših protivnika, već i od naših drugova.“ Želi tumačiti kako bi iste postale prihvatljive od strane drugih, kojima su one nejasne ili neprihvaćene jer potrebno je definirati pojam kako on ne bi bio dvosmislen tj. tumačio se dvojako. Definicijama se određuje priroda stvari, a „definicija je sud kojim se nedvosmisleno određuje sadržaj nekog pojma.“ (Petrović 2005: 121). Fahnestock i Secor (2004: 74) ističu da je definicija bitna u argumentaciji kako bi definirala, odnosno odredila pojam, iskaz u tvrdnji koji je publici nepoznat, a predmet je argumentiranja. „Međunarodni Sekretarijat Žena je grana Izvršne Kominterne. Ona provodi svoju djelatnost ne samo u stalnoj suradnji s Izvršnim, već i pod svojim neposrednim vodstvom. Ono što mi obično označavamo Komunističkim ženskim pokretom nije neovisni ženski pokret. On postoji zbog sistematske komunističke propagande među ženama.“ Clara Zetkin uz pomoć definicija objašnjava što je njihova organizacija, čime se bavi, i koji je razlog njihovog postojanja. U preposljednjoj definiciji koristi se negativnom definicijom odnosno, ono što njihova organizacija nije. Fahnestock i Secor (2004: 85) navode kako je najbolji način da se objasni nešto što jest, tako da se navede što to nije. Negativna definicija koristi se kako bi eliminirala protivnikovo mišljenje i pomaže pri izoliranju značenja koje je bitno. Stoga, Zetkin na samom početku govora želi jasno prikazati značenje ključnih pojmova. „Nema rada u stranci, ni borbe pokreta u bilo kojoj zemlji u kojoj mi žene

ne smatramo kako je naša primarna dužnost sudjelovati. Štoviše, želimo da se naše mjesto u komunističkim strankama i u Internacionali gdje je najteži rad, a meci lete najdeblji, ne odbacujući najskromniji svakodnevni rad.“ Nakon prve političke tvrdnje o najvećoj predanosti u radu stranke za borbu za radnička prava žena, Clara Zetkin proširuje svoju tvrdnju u kojoj iznosi zahtjev za emancipacijom i pravom glasa žena u politici kao i u cjelokupnoj izgradnji društva. Metaforom *meci lete najdeblji* želi slikovito prikazati kako politička angažiranost može biti vrlo zahtjevna i opasna te zahtjeva određenu hrabrost ali žene nisu ništa manje sposobne od muškaraca koji zauzimaju sve pozicije. *„Jedna stvar je postala očita, zahtijevamo posebne organe za obavljanje komunističke organizacije rada i obrazovanja među ženama te neka to postane dio života Partije. Komunistička uzburkanost među ženama nije samo ženski posao, to je zadaća cijele Komunističke partije svake zemlje, Komunističke Internacionalne. Da bi Partija upotpunila naš cilj potrebno je postaviti partijske organe, Ženski Sekretarijat, Ženske odjele, ili kako ih god već možemo i nazvati, kako bi nastavili obavljanje ovog posla.“* Zetkin nakon preliminarnog iznošenja problema, te detaljnog objašnjenja svrhe njihove borbe, iznosi prijedloge, odnosno, političku tvrdnju kojom želi utjecati na donošenje odluke Partije za prihvaćanjem žena u sudjelovanju u političkom radu. Svoj prijedlog argumentira tako što ističe dobre posljedice, a to je širenje komunizma čime bi sudjelovanjem žena i Partije bilo još jače u borbi protiv kapitalizma i za jednakost žena i muškaraca. *„Komunistička uzburkanost među ženama nije samo ženski posao, to je zadaća cijele Komunističke partije svake zemlje, Komunističke Internacionalne.“* Nakon ovog dijela govora Zetkin sažima na osnovu prethodno izrečenih tvrdnji kako *„Ujedinjena akcija po mnogima prema zajedničkom cilju mora biti naš slogan u Partiji, u Internacionali, a i u našem radu sa ženama.“* Sažetak se oslanja na prethodno izrečene tvrdnje. *„Kao pitanje svrsishodnosti, praktične podjele rada, žene se obično najbolje uklapaju za sudjelovanje u posebnim organima za rad Komunističke partije među ženama. Ne možemo pobjeći od činjenice da su velike mase žena žive i rade danas pod posebnim uvjetima. To je zato što, generalno, žene obično pronađu najbolji i najbrži način pristupa zaposlenoj ženi za početak komunističke propagande.“* Zetkin u nastojanju kako bi dokazala potrebu za sudjelovanjem žena u politici, radi pogrešku generalizacije smatrajući da su sve žene sposobne i kompetentne za sudjelovanje u politici. *„Baš kao što mi žene komunistkinje smatramo da je naše pravo i dužnost sudjelovati u svakoj aktivnosti u stranci - od najskromnijih radova dijeljenja letaka pa sve do snažnih, završih, odlučujućih borbi - baš kao što bi smatrali uvredom biti nedostojnim za sudjelovanje u velikom povijesnom životu Komunističke partije Internationala, tako mi ne isključujemo nijednog muškarca od sudjelovanja u posebnom komunističkom*

djelovanju među ženama.“ Zetkin ističe tendenciju žena za sudjelovanjem u radu Partije ali poziva i muškarce, koji smatraju da je rad u Partiji rezerviran samo za njih, za sudjelovanjem u radu ogranka žena u sklopu komunističke ideologije. Time želi dati do znanja kako bi muškarci i žene trebali biti ravnopravni u političkom djelovanju. „*Tijekom prošle godine imali smo dokaze o dobrim i lošim stranama komunističkog djelovanja među ženama. Vidjeli smo dobre strane u onim zemljama u kojima je komunistička sekcija Internacionale stvorila tijela, kao u Bugarskoj i Njemačkoj, gdje je Ženski Sekretarijat proveo organiziranje edukacije žena komunistkinja, mobilizirajući zaposlene žene, te ih doveli do društvene borbe. U tim zemljama, Komunistička Ženski pokret postao je jedan od aduta u životu Partije. U tim zemljama imamo mnogo ženskih članova i militantata u Partiji i još uvijek veće mase žena i drugova izvan Partije.*“ Zetkin navodi države kao reprezentativan primjer koje su dokaz da su žene prihvaćene u Partiji i sudjeluju u društvenom i političkom životu te je usvojen prijedlog za ženskim tijelima koje i ona sama predlaže. Koristi primjere slučaja Bugarske i Njemačke jer oni ne ilustriraju, odnosno, samo opisuju nego imaju svrhu podatka kojim se dolazi do nekog općeg suda. Prema Škariću (2011: 26) primjer izriče određene pojedinačne pojave koje u sebi nose osobine općega. Primjer ima dvostruku ulogu: *slučaj i ilustracija*. Slučaj znači događaj kojim se induktivnim postupkom dolazi do općeg suda za razliku od ilustracije koja svojom slikovitošću čini tvrdnju shvatljivom i jasnije se percipira određeni sud ili pojam. Navedena diferencijacija primjera ima uporište u Aristotelovoj (1987) retoričkoj indukciji koju je nazivao primjerom, a razlikuje primjere s činjenicama iz prošlosti te primjer ilustraciju koju govornik zbog željenog učinka veće uvjerljivosti smišlja sam. „*Gdje postoji volja postoji i način. Imamo volju svjetske revolucije. Stoga, moramo pronaći način kako doći do mase koja iskorištava i porobljava žene, makar povijesne prilike to olakšavale ili otežavale.*“ Ističe potrebitost volje i načina za provedbom prijedloga. Uz prisutnost goleme volje i u svoj toj ustrajnosti neće biti problem pronaći način kako utjecati na društvo i političke strukture koje sputavaju žene u emancipaciji bez obzira na sve. Kao primjere, slučajeve takvih država, u kojima žene sve do nedavno nisu prihvaćene od strane Partije kao ravnopravne u političkom djelovanju, Zetkin navodi. „*U Poljskoj, Partija je odbila do sada postaviti posebna tijela za rad među ženama. Partija je poručila kako bi se omogućilo ženama da se bore u njezinim redovima, te za sudjelovanjem u štrajkovima i masovnim pokretima. Međutim, polako shvaćamo da to nije dovoljno da se dospije do ženskog proletarijata s komunističkim idealom.*“ Na temelju primjera slučaja Poljske dolazi do zaključka kojim smatra kako akciju žena na političkom planu treba još ojačati. Na osnovu primjera Bugarske zaključuje kako Partija ne podupire dovoljno ženski proletarijat. „*U Engleskoj, organizacije za sustavno*

vođenje aktiviranosti među ženskim proletarijatom uopće nema. Komunistička partija u Velikoj Britaniji kontinuirano odbija ili odgađa uspostaviti posebna tijela za sustavno aktiviranje među ženama.“ Na primjeru Engleske Zetkin prikazuje loše stanje emancipacije žena ali svoju tvrdnju argumentira istom tvrdnjom te je navedeno argumentacijska pogreška *petitio principii*. „Britanska sekcija Internacionale ne može ostati ravnodušna na činjenicu da su u vlastitoj zemlji milijuni žena proleterki organizirane u ženskim sufražetskim društvima, ženskim sindikatima starog tipa, potrošačkim udrugama, u Stranci Rada i Stranci Nezavisnih Laburista. Bilo bi dobro za Komunističku Partiju da se bori sa svim tim organizacijama za prihvaćanje umova, srca, moći volje i akcija proleterskih žena.“ Zetkin poziva Partiju na akciju podrške ženama u emancipaciji te iznoseći činjenicu izražava potrebu za ujedinjenjem svih ženskih organizacija u jednu Partiju. Kao primjer, slučaj takvog ujedinjenja navodi. „Takav je slučaj primjerice u Njemačkoj u borbi protiv tzv. zakona o pobačaju, koji je služio za dalekosežne i uspješne kampanje protiv buržoaske klasne vladavine i buržoaske države.“ U toj komunističkoj borbi protiv vladavine buržoazije ističe primjer skupine žena koje predstavljaju bit cijele skupine aktivista za politička i društvena prava. „Mnoge profesionalne žene, osobito intelektualke, poput učiteljica, državnih službenica i uredskih namještenica svih vrsta postaju pobunjenice i vrše pritisak u borbi protiv kapitalizma.“ Zetkin zaključuje dio govora, političkom tvrdnjom, u kojem ponavlja sve bitno prethodno rečeno i to izražava kroz metaforu, „dati svoju ostavku beznađa u plamenu gnjeva“, kojom kroz ilustrativnost metafore i njezinu živost poziva na odlučnost borbe u tendenciji za sudjelovanjem u političkom životu i odlukama za prava žena. „Drugovi, moramo iskoristiti previranja u tim ženskim krugovima i dati svoju ostavku beznađa u plamenu gnjeva koji će dovesti do revolucionarne svijesti i djelovanja.“ Kao primjer slučaj ističe uspjeh skupine žena koja oslikava cijeli ženski pokret. „Vjerujem da su naše drugarice žene u Bugarskoj pokazale dobar način organiziranja žena. One su uspostavile Sindikat suosjećajnih žena.“ Vrijednosnom tvrdnjom opisuje kakav je taj sindikat. „Ti sindikati nisu samo pripremni trening za ulazak u Komunističku Partiju, već su učinkoviti u isticanju točaka za privlačenje ženske mase za sudjelovanjem u svim aktivnostima i akcijama stranke.“ Zaključuje kako je istaknuta skupina žena značajna u svom radu i to ne samo u međusobnom okupljanju već, kako zaključuje ima plan kako potaknuti žene za sudjelovanjem u političkom životu. U nastojanju za usvajanjem prijedloga, odnosno, njezine političke tvrdnje o sjedinjenju pokreta žena i Partije, kao lošu posljedicu prethodne odluke vladajućih ističe lošu izobrazbu žena. Za lošu izobrazbu žena krivi muškarce kao vladare Partije. „Zaostalost i slabost žena u političkom pokretu samo su odraz zaostalosti i slabosti u komunističkim redovima u cjelini.“ Koristi metafore kako bi zorno ilustrirala tešku borbu

komunista sa kapitalizmom. „*No, drugovi, ova povijesna situacija je poput alpskog krajolika u kojem su gigantske mase snježnog spokoja po vrhovima planina stoljećima, naizgled neprobojan za sunce, kišu ili oluje.*“ Dalje nastavlja svoj govor opisujući kroz metafore, kojom unosi živost i sugestivno djelovanje na prihvatljivost argumenta, žrtvu koju su spremni podnijeti kako kapitalizam ne bi uništio živote radničke klase. „*Možda će lomljenje krila ptičice biti dovoljno da se pomaknu ove lavine koja će pokopati doline pod njegovom težinom.*“ Zetkin navodi spremnost na revoluciju za koju smatra kako je općepoznata stvar, bez dodatnog objašnjenja, te na osnovu takve tvrdnje donosi zaključak. „*Mi ne znamo kako ćemo skoro, muškarci i žene, biti suočeni sa svjetskom revolucijom. Stoga, ne smijemo izgubiti niti jedan sat, dapače, neka jedna minuta prođe bez rada za svjetsku revoluciju.*“ Izrečeno je primjer entimema koji je prema Škariću (2011: 27) eliptički oblik silogističke forme koji se izriče s dvije rečenice jer se ne izriče jedna od premisa koja se smatra opće poznatom ili se izostavlja zaključak koji se podrazumijeva. Na kraju svog govora poziva na spremnost na revoluciju. „*Dopustimo našoj inspiraciji slobodu u pravom smislu te riječi: budimo spremni i učinimo mase spremnima, kako bi oni mogli postati svjetski kreatori komunizma.*“

Clara Zetkin u svom govoru izriče četiri političke tvrdnje te jednu vrijednosnu što potvrđuje teorijski okvir sociologije društvenih pokreta moderne, odnosno da su pokreti moderne politički orijentirani. Glavna tvrdnja govora je politička. „*Jedna stvar je postala očita, zahtijevamo posebne organe za obavljanje komunističke organizacije rada i obrazovanja među ženama te neka to postane dio života Partije. Da bi Partija upotpunila naš cilj potrebno je postaviti partijske organe, Ženski Sekretarijat, Ženske odjele, ili kako ih god već možemo i nazvati, kako bi nastavili obavljanje ovog posla.*“ Na samom početku svog govora, Zetkin koristi definiciju, „*Međunarodni Sekretarijat Žena je grana Izvršne Kominterne. Ona provodi svoju djelatnost ne samo u stalnoj suradnji s Izvršnim, već i pod svojim neposrednim vodstvom.*“, te negativnu definiciju. „*Ono što mi obično označavamo Komunističkim ženskim pokretom nije neovisni ženski pokret.*“, kako bi odmah odredila što se točno argumentira u izrečenim tvrdnjama, prema Fahnestock i Secor (2004: 74) definicija je temelj argumentacije. U svom govoru, Zetkin učestalo koristi primjer slučaj, kako bi uz pomoć istaknutih događaja prikazanih u primjerima došla do općeg suda, odnosno da su prava žena diskriminirana te je potrebna borba za ista, a navedeni primjeri dokaz su da je borba u tijeku. „*Vjerujem da su naše drugarice žene u Bugarskoj pokazale dobar način organiziranja žena. One su uspostavile Sindikat suosjećajnih žena.; Takav je slučaj primjerice u Njemačkoj u borbi protiv tzv. zakona o pobačaju, koji je služio za dalekosežne i uspješne kampanje protiv buržoaske klasne vladavine i buržoaske države; U Poljskoj, Partija je odbila do sada postaviti*

posebna tijela za rad među ženama.; U Engleskoj, organizacije za sustavno vođenje aktiviranosti među ženskim proletarijatom uopće nema.; Mnoge profesionalne žene, osobito intelektualke, poput učiteljica, državnih službenica i uredskih namještenica svih vrsta postaju pobunjenice i vrše pritisak u borbi protiv kapitalizma.; U Poljskoj, Partija je odbila do sada postaviti posebna tijela za rad među ženama. Partija je poručila kako bi se omogućilo ženama da se bore u njezinim redovima, te za sudjelovanjem u štrajkovima i masovnim pokretima. Međutim, polako shvaćamo da to nije dovoljno da se dospije do ženskom proletarijata s komunističkim idealom.“ Korištenje metafore, koja je bitan trop u retoričkoj tradiciji, kako navodi Fahnestock (2004: 129) ima ulogu argumenta iz analogije često ilustriran. „No, drugovi, ova povijesna situacija je poput alpskog krajolika u kojem su gigantske mase snježnog spokoja po vrhovima planina stoljećima, naizgled neprobojan za sunce, kišu ili oluje.“

8.3. Stari radnički pokret

Walesa započinje svoj govor tijekom Okruglog stola sloganom *Solidarity* sindikata kojeg je, upravo on osnivač, kao i vođa. „Nema slobode bez „Solidarnosti“, to je istina s kojom smo došli do okruglog stola.“ Topos osobnosti kojim iznosi argument kako je samo solidarnošću i snagom ujedinjenosti članova sindikata moguće ostvariti radnička prava te se izboriti za svoj glas u političkom vrhu, u ovom slučaju na Okruglom stolu. Zasluge pridaje upravo solidarnosti te ističe vrijednost dostojanstva i zasluga. Walesa podsjeća te još jednom ističe teški život građana Poljske iako ne navodi konkretne slučajeve, primjere, nego činjenicu. „U mom govoru na otvaranju vijećanja govorio sam o tome kako je uništena naša zemlja i kako teško ljudi žive.“ Prema Škariću (2011: 27) činjenica se smatra opisom određenog događaja koji analogijom, generalizacijom ili značenjem podupire određenu tezu. Kao razlog takvom stanju krivi vodstvo i političare Poljske. „Rekao sam da nisu patuljci ti koji su odgovorni, već sustav koji nismo izabrali za sebe.“ U svojoj tvrdnji implicira da su političari skrivali svoje nepravedne odluke te zato i nisu preuzimali odgovornost stoga navodi patuljke kao imaginarne krivce. Izrečeno je primjer argumentacijske pogreške *ad hominem* kojom, prema Tindale (2007: 83) nastoji narušiti kredibilitet određene osobe i njegov etos. U ovom dijelu govora Walesa ukazuje na probleme, shvaća se da je stanje loše te mu je cilj potaknuti građane kao i političare na akciju. Osim što ukazuje na probleme teškog načina života građana Poljske, ukazuje na uzrok koji je doveo do takve posljedice, a to je nametnuta

politika vladajuće strukture. „*Na Okruglom stolu upoznali smo ljude tog sustava i shvatili smo da su oni svjesni te činjenice. U početku razgovora s nama, našim necenzuriranim izjavama na televiziji, dali su dokaz spremnosti za radikalnu promjenu sustava.*“ Walesa ističe kako je iznošenjem problema na Okruglom stolu ali i putem medija, vladajuća struktura osviještena o teškoj situaciji Poljske što pokazuje i činjenica o pristanku političara na suradnju. „*Uostalom, njegov temelj, što sam i mnogo puta ponovio, je monopol. I sama činjenica razgovora razbija taj monopol.*“ Navedeno iskazuje u obliku uzročno-posljedične tvrdnje. Walesa navodi uzrok lošeg vladanja, odnosno, monopol na čijim temeljima djeluje politika usmjerena prema građanima. Naglašava kako je djelovanjem sindikata ipak moguće izboriti se za prava građana. „*Devet tjedana pregovora o najvažnijim pitanjima naše domovine uvjerali su nas da u situaciji u kojoj se nalazimo više ne možemo biti predmet cjenjkanja različitih strana.*“ Naglašava uspjeh iznošenja problema tijekom dugih pregovora, iako najvažnija pitanja nisu konkretno izrečena, kojima su političari osviješteni kako dosadašnji način vladanja nije etičan u odnosu na građane te da ljudi nisu roba. „*Ili smo sposobni, kao nacija, za izgradnju na miran način Poljske neovisne, suverene, sigurne kroz jednake ugovore, ili ćemo se utopiti u kaosu, demagogiji, i kao rezultat, građanskom ratu, u kojem neće biti pobjednika.*“ Navedeno je izrečeno u obliku logičke figure dilema koja prema Škariću (2008: 117) naglašava da je logički dobro ili moguće samo jedno rješenje. U ovom slučaju dobro rješenje, prema Walesi je sposobnost i ujedinjenost nacije u kolektivnoj akciji. Walesa ukazuje na moguće dobre posljedice koje mogu proizaći iz pregovora ali i na loše posljedice te ukazuje na spremnost građana za radikalne poteze poput građanskog rata. „*Govoreći o samostalnošću Poljske citirao sam ulomak iz političkog Sporazuma pristiglog na "okrugli stol."* Politički Sporazum, Walesa navodi kao argument autoriteta koji prema Škariću (2011: 26) pridonosi snazi govornikove izjave, a sama snaga autoriteta proizlazi iz njegove kompetencije ili slave. Autoritet, u ovom slučaju Sporazum, izražava veliku premisu umjesto Walese te otklanja spornost premise, a odnosi se na samostalnost Poljske. „*Činjenica da možemo danas, s ljudima iz Vlade, pisati riječi koje su se do sada mogle pročitati samo u medijima podzemlja, budi nadu.*“ Walesa iako izriče da je prethodno navedeno činjenica, prema Fahnestock i Secor (2004) izrečeno je činjenična tvrdnja koja kazuje o naravi stvari, odnosno što je nešto, te se oko takve stvari stvara dvojbenost. Za razliku od toga, činjenica prema Škariću (2011: 27) opis događaja koji značenjem, analogijom ili pak generalizacijom podupire određenu tezu. Walesa ističe postignuće sindikata za političko djelovanje s članovima vlade, te to dokazuje činjenicom da su *danas* na pregovorima, te se osvrće na probleme prije tog uspjeha te kroz usporedbu s podzemljem, dakle nešto što je ilegalno, ukazuje na prethodni status i

(ne)slobodu sindikata za pravo glasa kao i političko sudjelovanje pri odlukama o gospodarstvu. „*To je, međutim, popraćeno strahom da naš ugovor može biti ograničen samo na grandiozne riječi.*“ Unatoč trenutnoj poboljšanoj situaciji, Walesa tvrdi i ukazuje na nevjericu ali i oprez pri provedbi pregovora. „*Naše tjeskobe ne trebaju čuditi, došli smo do ovog stola iz zatvora, iz pod pendrecima od ZOMO [posebne policijske jedinice], uz živo sjećanje onih koji su prolili svoju krv za "solidarnosti.*“ Walesa u prethodno izrečenom poziva publiku na emocije koje u ovom slučaju nisu tek puko izražavanje emocija ili kako Walton (2006: 283) navodi poziv na sažaljenje, već je on, kako (*ibid.*) navodi legitiman jer ukazuje na negativne posljedice određene akcije, a proizlazi iz praktičnog rasuđivanja. Navedeni poziv na emocije legitimiziraju i Fahnestock i Secor (2004: 363) koje navode da argument koji poziva na emocije je legitiman kada su emocije dodatak razlogu, a ne njegova zamjena. Walesa iznosi političku tvrdnju kroz izvedive prijedloge za prosperitet građana, odnosno poboljšanje situacije, nakon što je uvjerio vladajuće političare u teškoću situacije, uzroke takvoj situaciji te njezine loše posljedice. „*To je razlog zašto, u svim pododborima "okruglog stola" [tijekom 6-jednotjednih pregovora, jedan od glavnih problema riješen je zasebnim pododborom, pod nazivom "stolić", sastavljen od predstavnika obiju strana], inzistirali smo na konkretnim koracima koji se mogu staviti na snagu odmah, poput legalizacije "Solidarnosti", poljoprivrednika "Solidarnost", Nezavisna udruga studenata. Oni postulati su prihvaćeni od strane vlade. Uz to, mi smo postigli nužni minimum za ulazak na putu demokratskih promjena.*“ Ističe uspješnost, odnosno prihvaćanje prijedloga od strane vlade te pri zaključivanju izostavlja središnje obrazloženje koje smatra opće poznatim. Postulati, odnosno prijedlozi su prihvaćeni od strane vlade zbog iznošenja činjenica i primjera stvarnog lošeg života građana Poljske te je na osnovu tog osviještenja političara, postignut uspjeh pregovora i usvajanja prijedloga koji vode boljim promjenama. „*Ali ja također moram reći da je za one kojima govorim danas i u čije ime govorim, sloboda ide zajedno s kruhom.*“ Walesa sažimanjem zaključuje dio govora kako je jedino putem slobode siromaštvo savladivo. Uspoređuje slobodu sa kruhom i pri tome se obraća siromašnim građanima ali apelira i na prisutne političare. „*Ja sam mišljenja da je "okrugli stol" Vijećanje koje može postati početak puta prema demokratskoj i slobodnoj Poljskoj. Dakle, možemo gledati u budućnost s nadom i hrabrošću.*“ Walesa zaključuje svoj govor entimemom kroz koji polaže velike nade u pregovore kao polog boljoj budućnosti i prosperitetu za građane Poljske, uz izostavljanje tvrdnje da ako budu uspješno i korektno pregovarali tijekom okruglog stola, zajamčena je bolja budućnost. Također, ovim zaključkom vraća se na tvrdnju s početka svog govora te zaokružuje govor činjenicom. „*Jer mi vjerujemo u riječi koje su urezane na*

Gdanskom spomeniku u znak sjećanja na poginule radnike 1970. baltičke obale nemira, podignut Povodom "Gdansk sporazuma" 31. kolovoza 1980.“

Glavna tvrdnja Walesinog govora je politička tvrdnja. *„Inzistirali smo na konkretnim koracima koji se mogu staviti na snagu odmah, poput legalizacije "Solidarnosti", poljoprivrednika "Solidarnost", Nezavisna udruga studenata.“* Prema sociološkom pojašnjenju društvenih pokreta, stari radnički pokret, kao i pokretni moderne primarno su politički. Svojom tvrdnjom Walesa poziva na akciju, borbu za radnička prava jer je to glavni cilj sindikata *Solidarity* i radničkog pokreta, a navedeno izriče sloganom na samom početku govora. *„Nema slobode bez „Solidarnosti“, to je istina s kojom smo došli do okruglog stola.“* Walesa u svom govoru potiče na akciju izričući emocije koje su legitimne i imaju vrijednost argumenta, upravo zbog ukazivanja na loše posljedice dosadašnje politike što je i uzrok zasnivanja akcije i samog govora. *„Naše tjeskobe ne trebaju čuditi, došli smo do ovog stola iz zatvora, iz pod pendrecima od ZOMO [posebne policijske jedinice], uz živo sjećanje onih koji su prolili svoju krv za "solidarnosti.“* Walesa koristi bitnu činjenicu kojom brani svoju glavnu tvrdnju. *„U mom govoru na otvaranju vijećanja govorio sam o tome kako je uništena naša zemlja je i kako teško ljudi žive.“* jer je upravo zbog socijalne isključenosti radnika Poljske i lošeg životnog standarda, potrebna solidarnost u kolektivnoj akciji koja za cilj ima radnička prava.

8.4. LGBTIQ pokret

„Kada sam imao 16 godina sjećam se kako sam prebacivao TV kanale u vrijeme ljetnih praznika tražeći neki dobar film na HBO. Koliko vas se sjeća filma "Ferris Bueller's Day Off"? Odličan film, zar ne? I, vidim Matthew Brodericka na ekranu, i pomislim "Zgodno! Ferris Bueller. "Ovo izgleda dobro!" I, oprosti mi Matthew Broderick, znam da si snimio gomilu filmova, ali tako te ja pamtim; ti si za mene Ferris.“ Granderson najavljuje temu u uvodnom dijelu svog govora tako što navodi primjer iz vlastitog iskustva kojim ilustrira svoje emocije, a na takav način zastupa emocije *gay* populacije, tijekom osviještenja o vlastitoj homoseksualnošću. Koristi retoričko pitanje kako bi pojačao izraz te potaknuo publiku na razmišljanje i prihvaćanje izrečenog, a ne da bi dobio odgovor. Koristi se autoritetom, glumcem Matthew Broderickom, ali ne njegovom izjavom već djelovanjem, odnosno utjelovljenjem *gay* muškarca Ferrisa, kako bi izrazio veliku premisu svoje teze koju dalje

pojašnjava još jednim primjerom. „*Matthew je glumio i u "Torch Song Trilogy."* Taj je film baziran na priči o transvestitu koji zapravo samo traži ljubav. Ljubav i poštovanje - to je glavna misao filma.“ Granderson želi prisutnima poručiti kako i gay osobe imaju pravo na ljubav, a glumac je ulogom u svojim filmovi utjelovljujući gay osobe to i prikazao primjerom na što se odnosi velika premisa. Granderson dalje nastavlja s dodatnim pojašnjenjem te priznanjem o osviještenosti vlastite homoseksualnosti. „*I dok gledam film, počinjem shvaćati da govore o meni. Ne dio o transvestitu - ne namjeravam brijati bradu ni za koga - nego dio o homoseksualnosti. O potrazi za ljubavlju i poštovanjem, o potrazi za svojim mjestom pod zvijezdama. I tako, gledam film, i vidim tu snažnu. Dojmljivu scenu, koja mi je izmamila suze i ostala dio mene slijedećih 25 godina.*“ Na temelju činjenica koje shvaća tijekom filma dolazi do induktivnog zaključka kako je od toga dana tijekom slijedećih 25 godina svjestan vlastite seksualnosti. Izrečeno je nabijeno emocijama kojima nastoji djelovati na emocije publike, a same njegove emocije nisu dio argumenta već prema Walton (2006: 190) *poziv na sažaljenje*. Ovakav argument često je pod sumnjom argumentacijske pogreške, primjerice *ad misericordiam*, upravo zbog snažne emocionalne distrakcije. Navodi citat glavnog lika iz spomenutog filma kojim želi prikazati emocije gay osobe pri susretu sa poteškoćama u prihvaćanju njihove spolne orijentacije u odnosu druge osobe heteroseksualne spolne orijentacije. „*Sjećam se citata, kada se glavni lik, Arnold, obraća svojoj majci dok se prepiru o tome tko on zapravo je, i kakav život živi. „Želim samo da shvatiš jednu, jedinu stvar. Učio sam se šivati, kuhati, popravljati cijevi, izrađivati namještaj čak mogu sam sebe i potapšati po ramenu, kada mi to treba samo kako ne bih morao tražiti pomoć od drugih. Ništa mi drugo, od nikoga ne treba, osim ljubavi i poštovanja, i nitko tko mi ne može pružiti te dvije stvari, nema mjesto u mom životu.*“ Granderson citirajući Arnolda, lika iz filma koji je homoseksualac, uključuje emocije koje nisu tek puko manipuliranje osjećajima publike već su legitiman dio argumenta, a kako navodi Gilbert (2004: 252) emocije izražene kroz argument nose informaciju koja može imati ključnu ulogu u određivanju prihvatljivosti premise. U ovom slučaju informacija je da gay osobe ne traže sažaljenje javnosti već poštovanje njihove autonomnosti i njihovog životnog stila što je i zajamčeno Deklaracijom o ljudskim pravima i jednakosti za svakog. Citira glumca iz poznatog filma jer značaj autora uvećava vrijednost tvrdnje. „*Sjećam se te scene kao da je bilo jučer; šesnaestogodišnjak, u suzama, skrivajući svoju seksualnost, i gledam to dvoje ljudi, Ferrisa Buellera i još nekog nepoznatog tipa, kako se bore za ljubav. Kada sam konačno došao do dijela svog života kada sam mogao prihvatiti tko sam, prihvatiti vlastitu seksualnost, što me stvarno veselilo, bio sam sretan gay.*“ Na temelju pojedinačnih primjera iz vlastitog života, a koji su publici već poznati, Granderson

dolazi do induktivnog zaključka kako je sretan što je homoseksualac. „*Pa i jedno od značenja riječi "gay" je radostan, veseo.*“ Granderson objašnjava, odnosno, definira značenje riječi *gay* te argumentira o prirodi stvari. „*Shvatio sam da postoji mnogo ljudi koji nisu gay kao ja, s time da ovdje mislim na "gay" kao "sretni", a ne "gay" kao "homoseksualci". Zapravo sam uočio da postoji mnogo mržnje i mnogo gnjeva i mnogo frustracija i mnogo straha oko toga tko sam ja zapravo i oko gay stila života.*“ Analogijom između značenja riječi *gay* kao sretan i *gay* kao homoseksualac, obrazlaže tezu kako ljudi koji nisu sretni, a nisu ni homoseksualci imaju predrasude prema homoseksualcima koji su jednako ljudi samo ih ta riječ *gay* određuje u negativnom kontekstu iako je suština značenja riječi *gay* pozitivna. „*Razmišljao sam i pokušavao shvatiti taj "gay stil života", "gay stil života", i stalno sam slušao te iste riječi: stil života, stil života...*“ Ponavljanjem ključnih fraza "gay stil života" i stil života naglašava publici jer upravo su te fraze sporne u društvu te su homoseksualci smatrani kao ljudi koji imaju drugačiji stil života od heteroseksualaca. „*Čak sam čuo i izjavu političara, da je gay stil života, veća prijetnja civilizaciji od terorizma.*“ Navodi izjavu političara koja smatraju kako *gay* stil života prijeti civilizaciji te uspoređuje sa terorizmom, odnosno, žele poručiti kako su homoseksualci teroristi koji uništavaju društvo. Ovakva uzročno-posljedična tvrdnja nema u sebi argument koji objašnjava kako će to homoseksualci uništiti društvo već se radi o argumentacijskoj pogrešci *The Fallacy of the Slippery Slope*. „*E, to me tek uplašilo. Pomislio sam, ako sam ja gay, i činim nešto što će uništiti civilizaciju, moram shvatiti o čemu se tu radi, i prestati sa time istoga trena.*“ Granderson na ironičan način komentira ovakvu izjavu političara. Ovom tvrdnjom političara želi dati do znanja kako političari tim svojim izjavama diskriminiraju *gay* osobe te apelira na nužne promjene. Nadalje Granderson navodi primjere iz osobnog života kojima ilustrira kako je život homoseksualaca isti kao i život heteroseksualaca, odnosno svakodnevne životne navike *gay* osoba analogne su onima hetero osoba. „*Pa sam pogledao svoj život, dobro sam ga pogledao, i vidio neke uistinu uznemirujuće stvari. I želio bih sa vama podijeliti te zle stvari koje svakodnevno činim, počevši od mojih jutarnjih navika. Pijem kavu. Ne samo da ja pijem kavu, već znam i druge gay ljude koji piju kavu. Često zaglavim u prometnoj gužvi - zloj, zloj prometnoj gužvi. Ponekad zaglavim i u redovima na aerodromima. Pogledam oko sebe i pomislim, "Bože, pogledaj ti sve te gay ljude! I svi smo zarobljeni u tim redovima! Tim redovima pokušavajući ući u avion!"*“ Nakon primjera uviđa se kako nema razlike između života homo i heteroseksualaca te se ne vidi razlog diskriminaciji isticanju fraze *gay* stil života čime ukazuje na apsurd. „*Ja čistim. Ovo nije stvarna fotografija sobe moga sina; njegova je neurednija. I obzirom da imam 15-godišnjeg sina, stalno samo kuham i kuham i kuham.*“ Navodi primjer iz

vlastitog života kojim ilustrira stil života *gay* osobe koji se ne razlikuje od života hetero osobe koja je roditelj. Izrečenim nastoji uspostaviti uzročno-posljedičnu vezu između stila života i diskriminacije *gay* osoba, odnosno stil života *gay* osoba nije ni po čemu diskriminirajući pa prema tome nema razloga ni diskriminaciji *gay* osoba. „*Ima li ovdje još roditelja tinejdžera? Po cijele dane samo kuhamo za njih -- oni pojedju dvije, tri, četiri večere u danu -- nevjerojatno! To je taj gay stil života.*“ Retoričkim pitanjem, koje prema Fahnestock (2004: 130) za cilj ima identifikaciju s publikom, ujedno želi potaknuti publiku na razmišljanje kako bi zauzeli svoj stav u vezi tvrdnje. „*I nakon što završim s kuhanjem, pranjem, stajanjem u redu i čekanjem u prometu, moj partner i ja, zajedno odlučimo da nam treba malo divlje i lude zabave. Najčešće zaspimo u krevetu i prije nego što objave tko ispada iz "Supertalenta". Tek kad se probudimo idući dan, saznamo tko je još ostao u natjecanju jer smo preumorni da bi dočekali kraj emisije. To je taj totalno otkačeni, zli, gay stil života. Spašavajte svoje heteroseksualne živote.*“ Kako bi dodatno pojačao svoju tvrdnju kako se *gay* stil života ne razlikuje od života hetero osoba navodi primjere kojima kroz dosjetku zaključuje dio govora koji se nastavlja na prethodno izrečenu tvrdnju i navedene primjere koji prikazuju kako su svakodnevne životne navike homoseksualaca iste kao i heteroseksualaca. Dosjetljivost koristi kao bi naglasio apsurd te kod publike izaziva komičan efekt. „*Kada smo moj partner Steve i ja, započeli vezu, ispričao mi je priču o pingvinima. I na početku mi nije bilo jasno koja je poanta priče. Bio je pomalo nervozan dok ju je pričao, i rekao da kada pingvin pronađe partnera sa kojim želi provesti život, donese mu oblutak -- savršen kameni oblutak. I tada je zavukao ruku u džep, i poklonio mi ovo. Pogledao sam, i pomislio, kako je ovo predivno.*“ U daljnjem tijeku govora pripovijeda priču na temelju primjera iz vlastitog života kojima zorno ilustrira ljubav između *gay* osoba. „*A on je rekao: "Želim provesti ostatak života sa tobom."* Koristi upravni govor kako bi pojačao dojam koji želi ostaviti na publiku te ih potaknuti na suosjećanje koje je nužno kako bi se poštivao život i odabir homoseksualne orijentacije. Također, zorno ilustrira kako je ljubav jednaka kod svih ljudi čime apelira na slobodu, autonomiju i ljudska prava svakog čovjeka. „*Koliko je ovdje ljudi zaljubljeni? Je li itko od vas zaljubljen?*“ Koristi retorička pitanja kojima se nastoji identificirati s publikom te naglašava kako ljubav i zaljubljenost vrijedi jednako kod hetero i homo osoba te želi da to publika sama shvati, razmišljajući kroz postavljeno pitanje. „*Vi ste možda gay. Jer, i ja sam zaljubljen. A to je očito dio gay životnog stila na koji vas upozoravam.*“ Navedeno je izrečeno kroz parodiju kako bi doveo do apsurdna kojim ističe kako i *gay* osobe i hetero mogu biti zaljubljeni. „*Ovo je uistinu smiješno, zar ne?*“ Retoričkim pitanjem želi naglasiti besmislenost diskriminacije prema *gay* osobama. Također, ovim pitanjem želi da se i publika sama zapita te

donese vlastiti sud. „Zato sam sretan kada konačno čujem predsjednika Obamu, kako otvoreno kaže da osobno podržava jednakost bračnih zajednica.“ Navodi predsjednika SAD-a kao autoritet čija tvrdnja o podržavanju brakova homoseksualaca naglašava vjerodostojnost spram publike te ostavlja dojam uvjerljivosti. „To je prekrasan trenutak u povijesti SAD-a; prekrasan trenutak u svjetskoj povijesti da doživimo da aktualni predsjednik kaže, dosta je bilo - prvo sebi, a zatim i cijelom svijetu. Prekrasno.“ Iznosi vrijednosnu tvrdnju, odnosno, daje odgovor kakav je trenutak kada predsjednik izražava potporu za individualnost i ravnopravnost homoseksualaca. „Ali ipak me nešto uznemirava od kada je on to nedavno izjavio.“ Unatoč podršci predsjednika Granderson izražava skepsu „A to je..., da je to očito, samo još jedan potez gay aktivista koji se nalazi na gay programu.“ te kroz ironiju implicirano naglašava kako se u negativnom kontekstu upotrebljava fraza gay program. „A to me uznemirava, jer, već neko vrijeme, otvoreno iskazujem svoju seksualnu orijentaciju. Bavio sam se raznim aktivnostima i funkcijama u gay zajednici, I pisao sam o toj temi, ali još nisam dobio svoju kopiju tog gay programa. Plaćam svoje dugove na vrijeme, Sudjelovao sam u gay paradama, bio aktivan sudionik, a još čekam svoj primjerak tog gay programa. To je stvarno frustrirajuće, i osjećao sam se zapostavljeno, kao da nisam dovoljno gay.“ Navodi primjere uz pomoć kojih dolazi do induktivnog zaključka kako je nakon svih zasluga zaslužio gay program. Također se koristi dosjetkama kako bi naglasio besmisao fraze gay program koji se spominje u medijima i društvu uopće te izričaj pretvara u apsurd i postiže komičan efekt. „I rekao sam sebi: "L. Z., ovo ti je tako dugo uskraćivano. Sada konačno možeš podijeliti vijest sa drugima. Razdijeliti ćeš gay program, kako se nitko ne bi morao pitati što zapravo sadrži taj gay program? Što zapravo ti homoseksualci smjeraju? Što žele?“ Koristi niz retoričkih pitanja kako bi naglasio dio govora u kojem pojašnjava na što se odnosi fraza gay program. „Pa, bez daljnjeg okolišanja, predstavljam vam, dame i gospodo ali, pazite, budite oprezni, jer to je zlo – kopija, službena kopija, gay programa. Gay program, ljudi! Evo ga! Jeste sve upili? Gay program.“ Granderson nastavlja u humorističnom stilu te eksklamacijom i retoričkim pitanjem naglašava tvrdnju o apsurdnosti isticanja fraze gay program kao nekog posebnog dokumenta specifičnog sadržaja. Nakon izjave „predstavljam vam (...) gay program“, kako bi postigao efekt naglašenosti još jednom ponavlja ali na drugačiji način „Gay program, ljudi! Evo ga! Jeste sve upili? Gay program.“ Gay program definira kroz primjer, a prema Škariću (2011: 45) definicija kroz primjer je ona u kojoj se umjesto točnog logičkog određenja pridodaje primjer koji posjeduje osobinu pojma koji se određuje. „Ustav SAD-a je gay program. Neki od vas ga zovu, kako ono, Ustav SAD-a, da li ga i vi tako zovete?“ te koristi retoričko pitanje kako bi naglasio da je gay program isto što i Ustav SAD-a,

jer to je nešto što svi Amerikanci dobro znaju te nije potreban odgovor već samo treba još jednom promisliti. „*Ta gay ekipa, ljudi poput mene, žele da ih se tretira kao punopravne građane i sve je tu napisano, crno na bijelo.*“ Iznosi političku tvrdnju, odnosno prijedlog koji žele homoseksualci kako bi se trenutno stanje spram njihovih prava određenih Ustavom promijenilo. Također koristi usporedbu „*Ta gay ekipa, ljudi poput mene*“ kako bi dočarao iracionalnost korištenja izraza *gay* kojeg je na početku govora objasnio, a znači sretan. Na početku govora za sebe kaže da je sretan te stoga koristi ovakvu usporedbu. Na ovakav način pridonosi poetičnosti i dočaravanju jer uspoređivanje ne objašnjava nego dočarava. „*Jeste li znali da u svim zemljama koje nisu osjenčane ljudi koji su gay, lezbijke, biseksualne ili transrodne osobe mogu biti izbačeni iz iznajmljenih stanova samo zbog svoje seksualne orijentacije?*“ Koristi retoričko pitanje sa svrhom informiranja o problemima diskriminiranih *gay* osoba te kako bi naglasio podatak koji je naveden u Ustavu, odnosno, zakon, a poznat je svim homoseksualcima te na takav način dodatno želi naglasiti njegovu diskriminatornu interpretaciju. „*To je jedini razlog koji najmodavac treba kako bi ih izbacio, jer ne postoji zaštita protiv diskriminacije LGBT osoba.*“ Iznosi uzročno-posljedičnu tvrdnju kojom daje do znanja kako zakon, donesen od strane vladajuće strukture ima uporište, odnosno razlog za diskriminatorne akcije, te je on provediv jer zaštita protiv ovakvog zakona, odnosno mogućnosti njegove negativne interpretacije, ne postoji. „*Znate li da u svim zemljama koje nisu osjenčane možete dobiti otkaz samo zato što ste gay, lezbijka, biseksualna ili transrodna osoba?*“ Koristi još jedno retoričko pitanje, koje prema Škariću (2008: 125) pojačava izraz, a ne iziskuje odgovor, kako bi istaknuo još jedan reprezentativni primjer diskriminatorne interpretacije zakona. „*Ne na temelju kvalitete vašeg rada, koliko ste dugo zaposleni, ili da li jednostavno smrdite, samo zbog vaše seksualne orijentacije.*“ Nastavlja uzročno-posljedičnom tvrdnjom, odnosno tvrdi da je moguće dobiti otkaz samo zbog spolne orijentacije. Definira *gay* program sinonimom, a prema Fahnestock i Secor (2004: 74) pri definicijom sinonimima određeni pojam definira se drugim pojmom koji ima isto značenje kao i prvi ali je ovaj drugi poznatiji publici. „*A sve je to u suprotnosti s gay programom, poznatim i kao Ustav SAD-a.*“ Iznosi podatak uz navođenje izvora, odnosno, navodi amandman iz službenog Ustava kako bi prikazao diskriminatornu i nelegitimnu interpretaciju zakona. „*Posebno, ovaj ovdje mali amandman: "Niti jedna država neće donositi ili nametati zakon koji će uskratiti privilegije ili povlastice građanima SAD-a."* Činjeničnom tvrdnjom iznosi suštinu Ustava, odnosno *gay* programa i odgovara na pitanje što je *gay* program. „*O tome se radi u gay programu: jednakost.*“ Apelira na vladajuću strukturu koji su propisali zakon o temeljnim ljudskim pravima ali ga ne sprovode te ih na ovakav način okrivljuje za to ali i želi narušiti njihov

kredibilitet „neki bi se usudili reći i upitno odjevenih. Ne posebna prava, nego prava koja su već napisana od strane te elite, ako tako želite. Obrazovanih, lijepo odjevenih, neki bi se usudili reći i upitno odjevenih.“ Koristi argumentacijsku pogrešku *ad hominem* kojom napada osobnost suparnika. Retoričkim pitanjem želi potvrditi i naglasiti da su svi ljudi jednaki bez obzira na spolnu orijentaciju. „Unatoč svemu, našim precima, zar ne? Ljudi koji su znali što rade kada su napisali Ustav - gay program, ako vam tako više odgovara.“ Granderson izriče argument *ad hominem* koji u ovom slučaju nije pogreška već je legitiman jer kako ističe Tindale (2007: 86) iznose relevantne informacije o osobi o kojoj se govori. „Ono što su napisali je suprotno od onoga što su učinili. Zato sam smatrao da je nužno da vam predstavim tu kopiju gay programa jer sam pomislio da ukoliko ga prikazem duhovitim, nećete ga smatrati prijatnom. Pomislio sam, ukoliko budem i blago neuljudan, nećete ga smatrati važnim.“ Granderson objašnjava zašto je predstavljao, i to na humorističan način koristeći obilje dosjetki i ironije, tzv. gay program, odnosno zakon o pravima homoseksualaca iz Ustava. „Ali kada pogledate kartu, i našu državu Michigan - gdje je legalno otpustiti nekoga zato što je gay, lezbijka, biseksualna ili transrodna osoba, da je legalno nekome uskratiti najam stana zato što je gay, lezbijka, biseksualna ili transrodna osoba, tada shvatite da cijela ova diskusija oko jednakosti bračnih zajednica ne govori o ukidanju nećijih prava, već o provedbi nećijih prava koja su već donesena.“ Na temelju primjera donosi induktivan zaključak kojim naglašava kako su temeljna ljudska prava LGBTIQ osoba već prekršena Ustavom zbog krive interpretacije, a ustvari su ta prava zajamčena tim istim Ustavom što nakon prethodnog objašnjenja stvara paradoks. „Mi samo pokušavamo koristiti prava koja su već izrečena, o kojima su se naši preci već usuglasili.“ Ističe pojedince koji oslikavaju bit skupine, odnosno misli na aktiviste za ljudska prava koji su se u prošlosti izborili za ista te oni, današnja skupina aktivista bore se za provedbu istih, već izbornih prava zajamčenih Ustavom. Naveden je topos, odnosno da svi ljudi imaju jednaka prava, na kojem se bazira cijela argumentacija. „Postoje ljudi koji žive u strahu od gubitka svojih poslova pa skrivaju od drugih svoje pravo lice i to upravo ovdje.“ Nadalje, ističe LGBT osobe koje su prisutne u publici te oslikavaju dio cijele skupine aktivista. Navodi primjer iz vlastitog života kako bi ilustrirao homoseksualce kao roditelje nimalo drugačije od heteroseksualaca u smislu poštivosti za vlastitu djecu „dozvolite mi da se na kratko pohvalim, imam 15-eg sina iz mojeg braka. Ima 4.0 i pokrenuo je novi klub u školi, za političke debate. On je zvijezda u usponu; osvojio je zapažena mjesta u svim natjecanjima u kojima je sudjelovao u srednjoj školi. Volontira. Moli se prije jela.“ Navodi činjenice koje oslikavaju dobar odgoj njegovog sina. Dobar odgoj ujedno upotrebljava kao argument da gay osobe mogu biti dobre osobe i

brižni roditelji. Dalje, nabranjem iznosi mnoštvo pojedinosti, odnosno primjera kojima ilustrira sebe, homoseksualca kao požrtvovnog oca te na takav način naglašava kako i homoseksualci imaju prava biti roditelji, a ujedno nabranjem pojačava dojam i ritam u govoru. „*Volio bih vjerovati, da sam kao otac, a najviše vremena provodi sa mnom, zaslužan za dio tih njegovih uspjeha. Volio bih vjerovati da je dobar mladić, pristojan mladi čovjek. Volio bih vjerovati da sam se dokazao kao sposoban otac.*“ Kauzalnošću uspostavlja uzročno-posljedičnu vezu kojom argumentira nepravедnost u provedbi zakona, odnosno, nemogućnosti usvajanja djece homoseksualnih parova unatoč tome što, na njegovom primjeru, mogu biti dobri roditelji. „*Ali da danas odem u Michigan, i pokušam usvojiti dijete iz sirotišta, bio bih odbijen zbog samo jednog razloga zato što sam gay. Nije važno što sam dokazao, koliko mogu postići roditeljskom ljubavlju. Samo zbog toga kako me država Michigan vidi, ja sam diskvalificiran kao potencijalni posvojitelj.*“ Argument je u uzroku, odnosno, država je uzrok koja zbog svog neprihvatanja ne dopušta usvajanje djece homoseksualcima, a tvrdnja je izrečena u posljedici takve odluke. „*A ovdje se ne radi samo o meni, već o toliko građana Michigena, građana SAD-a, koji ne razumiju zašto je to što su, toliko važnije od onoga kakvi su.*“ Naglašava kako ne misli samo na sebe kao homoseksualca uskraćenih prava na roditeljstvo već i cjelokupnu skupinu homoseksualaca. Nakon toga navodi primjere iz prošlosti, odnosno primjere slučajeve koji oslikavaju probleme ljudskih prava u odnosu na od društva neprihvatanje skupine „*i to je priča koja se stalno ponavlja i ponavlja u našoj povijesti. Postojala su vremena, kada ljudi crne boje kože nisu imali ista prava. Žene nisu imale ista prava, nisu mogle glasati. Postojala su vremena u našoj povijesti, kada su invalidi mogli biti otpušteni sa posla bez posebnog razloga. Prije Akta o građanima sa hendikepom. Stalno ponavljamo iste greške.*“, te na kraju, nakon iznesenih tvrdnji donosi zaključak. „*Stalno ponavljamo iste greške.*“ Svoj govor zaključuje. „*I evo nas ponovno u 2012., gay program, gay životni stil, i mišljenje da ja nisam dobar otac i ljudi ne zaslužuju graditi i čuvati svoje obitelji zbog toga što su, a ne kakvi su.*“ Nakon prethodno objašnjenih pojmova, primjera i tvrdnji zaključuje kako je diskriminacija prema homoseksualcima još uvijek prisutna, zaključuje. „*Pa kada ponovno čujete "gay životni stil" i "gay program" predlažem vam da učinite dvije stvari: Prvo, sjetite se Ustava SAD-a, i drugo pogledajte molim vas u lijevo.*“ Navedenim poziva publiku na razmišljanje kako su njihova prava zajamčena Ustavom te se trebaju izboriti za njihovu provedbu. „*Pogledajte u desno. Osoba pored vas je brat, sestra. I trebali bi biti tretirani sa ljubavlju i poštovanjem. Hvala vam.*“ Na samom kraju poziva na međusobno uvažavanje autonomije, slobode i identiteta svih osoba.

Grandersonov govor karakterizira uzbuđujuća strategija što je razvidno iz učestalog pozivanja na emocije. „*I tako, gledam film, i vidim tu snažnu. Dojmljivu scenu, koja mi je izmamila suze i ostala dio mene slijedećih 25 godina.*“ Navedeno je primjer nelegitimnog izražavanja emocija, odnosno bez argumentativne vrijednosti za razliku od drugog primjera koji je legitiman argument. „*Ništa mi drugo, od nikoga ne treba, osim ljubavi i poštovanja, i nitko tko mi ne može pružiti te dvije stvari, nema mjesto u mom životu.*“ Glavna, vrijednosna, tvrdnja govora odnosi se na legitimaciju prava gay osoba što je i okosnica kako LGBTIQ pokreta tako i samog govora. „*To je prekrasan trenutak u povijesti SAD-a, prekrasan trenutak u svjetskoj povijesti da doživimo da aktualni predsjednik kaže, dosta je bilo - prvo sebi, a zatim i cijelom svijetu. Prekrasno.*“ Granderson argumentira svoju tvrdnju argumentima autoriteta. „*Zato sam sretan kada konačno čujem predsjednika Obamu, kako otvoreno kaže da osobno podržava jednakost bračnih zajednica.*“ Također koristi i citate lika iz omiljenog filma. Granderson koristi nekoliko definicija kako bi objasnio fenomen gay programa. Govor obiluje primjerima, posebice ilustrativnima i to iz osobnog života Grandersona, te retoričkim pitanjima kojima poziva na promišljanje publike o legitimaciji gay prava: „*Neki od vas ga zovu, kako ono, Ustav SAD-a, da li ga i vi tako zovete?*“ Granderson također izriče legitiman argument *ad hominem* kojim ukazuje na diskriminiranje prava gay osoba od strane javnosti. Ono što je posebnost ovog govora je učestalo korištenje ironije i parodije čime Granderson dovodi do apsurdna diskriminaciju gay osoba. „*Vi ste možda gay. Jer, i ja sam zaljubljen. A to je očito dio gay životnog stila na koji vas upozoravam.*“

8.5. Pokret za zaštitu okoliša

Radford započinje svoj govor retoričkim pitanjem. „*Dakle, može li malo o ludom tjednu, ranije ovog tjedna, ili još ranije od prošlog tjedna?*“ Koristi retoričko pitanje na samom početku govora kako bi potaknuo publiku na razmišljanje, te kako navodi Fahnestock (2004: 130) uspostavio vezu između govornika i publike i privukao zanimanje. Također, implicira kako biti član *Greenpeace* nije lako jer ima puno problema koje treba rješavati. Daje odgovor na postavljeno pitanje te iznosi činjenicu kojom opisuje događaj, odnosno taj ludi tjedan „*je bila International Whaling Commission (Međunarodno povjerenstvo za kitolov)*“, čime dodatno objašnjava bitnost prošlog tjedna. Radford nastavlja iznošenjem činjenice. „*I jučer je bio G20 u Torontu*“, kojom želi još dodatno dokazati buran tjedan, te nastavlja činjenicom „*gdje, zbog nekog razloga nisu dopustili polijetanje mog aviona.*“ Kao razlog

navedenom Radford na ironičan način navodi „*mislím da je to zato što su predsjednik Obama i 19 ostalih glava pokušavali poletjeti u isto vrijeme. A onda sam mu tweetao: Hej, predsjedniče Obama, mogu li dobiti vožnju doma?. Ništa.*“ Budući da je Greenpeace kontra politike Vlade, pa samim time i predsjednika, te konkretno u ovoj situaciji, želi istaknuti na ironičan način kako su samo ono bitni i imaju prednost, a tako je i u odlukama koje se tiču zaštite okoliša. Radford privlači pažnju slušača najavom teme. „*Zbog nekih smiješnih stvari koje su se dogodile prošli tjedan, danas sam se našao u neugodnoj situaciji, i da budem iskren, to je zato što ću vam pokazati prezentaciju, reći ću vam nešto vrlo konzervativno i reći ću dvije lijepe stvari o Predsjedniku u proteklih nekoliko dana.*“ Započinje izlaganje činjeničnom tvrdnjom. „*Prva stvar je o kitovima, a oko prije mjesec dana saznali smo da Bijela kuća planira sprovesti moratorija kitolova.*“ Kako bi pobliže ilustrirao problem oko moratorija na kitolov, navodi primjer susreta s predsjednikom Obamom. Primjer događaja u kojem ističe Predsjednika je argument autoriteta. „*Stoga, pristupili smo Predsjedniku i rukovali se s njim.*“ U primjeru prelazi na upravni govor kojim, prema Škariću (2008: 142) daje živost, slikovitost, uvjerljivost što upravni govor čini figurom. „*Rekao sam: „Predsjedniče Obama, čuo sam da planirate srezati moratorij na kitolov.“ Pogledao me i imao je taj veliki osmijeh. „Gledajte, ja volim kitove.“, rekao je.*“ Redford koristi ironiju kako bi ismijao Predsjednikov odgovor. Ironijom se prema Škariću (2008: 126) izrečeno ismjehuje na takav način da se o istom, doslovno uzevši, govori pohvalno. „*Ooooo, tako ste predivni. Mogli biste ubijati sve kitove u svrhu prodaje ali Vi ste tako tako dragi i volim taj Vaš osmijeh.*“ Dalje slijedi još jedna figura upravnog govora kako bi se dodatno istaknula bitnost problematike promjene moratorija kitolova. „*Dakle, gospodine, zašto onda mijenjate moratorij u komercijalni kitolov? Odgovorio je: „Učiniti ću sve da ih zaštitim.*“ Drugu stvar koju je najavio, a o kojoj će govoriti iznosi u obliku političke tvrdnje. „*Drugo je bilo G8 i ostali govornici i ja razgovarali smo o tome kako bismo trebali izbaciti subvencije nafte.*“ Koristi se argumentom autoriteta kako bi prikazao istinitost ukidanja nepotrebnih subvencija nafte. „*Svjetski lideri, ustvari vođeni Bijelom kućom prije pola godine sastali su se i odlučili i rekli: ubacuje upravni govor kako bi pojačao dojam, „izaći ćemo s planom rezanja subvencija i biti ćemo sigurni da su to najneefikasnije subvencije te ćemo izvijestiti što točno ukidamo.*“ Radford daje svoj komentar na tvrdnju lidera. „*Na moje pozitivno iznenađenje Bijela kuće se pomiče prema naprijed.*“ Nadalje iznosi činjenicu kojom potvrđuje pozitivan pomak Bijele kuće, prethodno naveden u komentaru. „*Ustvari, srezali su oko četvrtinu subvencija za fosilna goriva na koje se trenutno troši.*“ Kada govori o drugim zemljama sudionicima sastanka koristi usporedbu, „*kao onaj frajer koji dođe na zabavu i ne donese*

ništa od hrane,“ kojom prema Škariću (2008: 121) ne objašnjava već dočarava način njihova pasivnog i nezainteresiranog djelovanja. *„Kanada pokazuje interes za uništenu hranu skoro pa ništa, a ostale zemlje pojavile su se tamo kao onaj frajer koji dođe na zabavu i ne donese ništa od hrane.“* Odnosno, želi reći kako su određene zemlje sudionici došle na sastanak, a nisu predstavile nikakav plan za zaštitu okoliša. Vrijednosnom tvrdnjom evaluira postupak Bijele kuće. *„Bilo je lijepo kada je Bijela kuća zamijenila svoju poziciju na Međunarodnom kongresu kitolova nedavno i, ustvari, stali uz kitove. Lijepo je napokon vidjeti Bijelu kuću kako predvodi ukidanje subvencija fosilnih goriva i jedini razlog zašto se to dogodilo je zato što su ljudi ustali i rekli da neće trpjeti više da se proljeva nafta i uništava riblje zajednice, naš okoliš i američki način života.“* Kauzalnošću izriče vrijednosnu tvrdnju koja je u posljedici, odnosno ukidanje subvencija, a argument je u uzroku. Nadalje koristi metaforu kako bi ilustrirao broj ljudi koji ukazuju na načine rješavanja problema. *„Niste čuli manjak ljudi koji govore da postoje tehnička rješenja. Možda trebamo malu planinu s više novca tamo.“* Nakon toga iznosi činjeničnu tvrdnju. *„Ali pravi problem je politički raskorak, raskorak snage ljudi.“* Navedenom tvrdnjom ističe politiku, Vladu i njima bliske korporacije kao problem u očuvanju okoliša. Kao potporu svojoj tvrdnji iznosi statistički podatak kao argument kojim dokazuje kako su odluke donesene isključivo politički prostrano i to u korist kompanija koje ne rade u korist okoliša. *„Kompanije za proizvodnju ugljena potrošile su 80 milijuna dolara prošle godine da bi sagorjeli račun za Clean Energy Act³, i to ima potporu.“* Nakon izrečenog, Radford izvodi opći sud koristeći se indukcijom te na takav način obrazlaže prethodnu tvrdnju da je cjelokupna zaštita okoliša u rukama politike. Navodi niz primjera koji su dobro poznati publici te na takav način uvjerljivo predočava goruću problematiku i podupire svoj induktivni zaključak. *„Potrebno nam je daleko više ljudi na zemlji, u zajednicama, više poduzetnika, više privatnih vlasnika tvornica, više medicinskih sestara, više majki koji govore da je vrijedno uložiti vrijeme u cijelu akcija tako da nam se više nikad ne ponovi golfsko prolijevanje nafte.“* Radford zaključuje činjeničnom tvrdnjom. *„Ono što nama stvarno nedostaje je buđenje ljudi koji govore: nikad, nikad više.“* Kao potporu svojoj tvrdnji iznosi činjenicu. *„Radili smo jednu dosadnu studiju, a zove se Energetska Revolucija.“* Retoričkim pitanjem dodatno iznosi svoju prethodnu tvrdnju, odnosno potiče publiku na

---

³American Clean Energy and Security Act je plan smanjivanja globalnog zatopljenja i zagađenja te prijelaz prema proizvodnji čiste energije uz otvaranje novih, sigurnijih radnim mjesta. Račun i navedeni plan osmišljen je i odobren 2009. godine na jedanaestom Kongresu SAD-a. (<http://www.c2es.org/federal/congress/111/acesa>, zadnji pristup, 9. listopada 2014.)

dodatno razmišljanje o već poznatom da je potrebno sve više ljudi uključenih u zaštitu okoliša, a činjenicom podupire tvrdnju da je potrebno djelovati kroz akciju. „*Jeli itko, nakon što je vidio prolijevanje nafte u Golfskom zaljevu, pomislio da nam treba energetska revolucija?*“ Kao potporu tvrdnji da je potrebna energetska revolucija, koja je ujedno glavna tvrdnja govora, navodi argument autoriteta koji se prema Škariću (2011: 26) navode kako bi izrazili određenu veliku premisu umjesto govornika te na takav način otklanja spornost premise svojom snagom koja ovisi o njegovoj slavi i kompetenciji. „*Gomila različitih grupa smatra da je potrebna, a najznačajnija od njih je Institut za tehničku termodinamiku.*“ Pri tome navodi analogiju koja se prema Škariću (2011: 35) kao argumentativna veza razlikuje od usporedbe koja je trop te ništa ne obrazlaže već oslikava pojam. Analogija obrazlaže tezu tako što zaključuje o sličnosti svojstava dvaju pojmova ili predmeta na temelju njihove sličnosti u nekim drugim svojstvima. „*Oni su, ustvari njemačka NASA*“, kojom slikovito dočarava sličnost između Instituta i svima poznate, znanstveno prestižne NASE. Zatim iznosi vrijednosnu tvrdnju kojom evaluira vrijednost navedenog autoriteta. „*Oni su najmoćniji inženjeri na svijetu.* Nakon toga navodi da su *oni interesantni, naučeni su raditi ali su pametni.*“ Navedeno je izrečeno u obliku entimema u kojem nije izrečena jedna premissa, koja se smatra općepoznatom, odnosno zaključuje se, bez obrazloženja, da su pametni, što je općeprihvaćeno i poznato jer su najmoćniji inženjeri na svijetu. Izriče retoričko pitanje, „*Dakle, možete se zapitati: „Zašto energetska revolucija?*“, kojim potiče na promišljanje publike ali i kao tvrdnju da je energetska revolucija stvarno potrebna. Nakon što je, prethodno argumentirao da je ona zaista potrebna i to koristeći argument autoriteta, sada argumentira zašto je ona potrebna te iznosi podatak. „*Ono što znamo je da je Shell, između 2001. i 2009. godine, imao 21 prolijevanje nafte. Ovo prolijevanje nafte događa se cijelo vrijeme.*“ Nadalje, prethodno izrečeno potkrepljuje argumentom autoriteta. „*Mike Tidwell iz Just Be Climate Action Network organizacije za zaštitu okoliša, rekao vam je da su na tisuće ovakvih naftnih mrlja prisutne u Golfskom zaljevu.*“ Nadalje, Radford navodi primjere kao slučaj da je prisutno prolijevanje nafte koju uzrokuju korporacije te na takav način dobrim argumentima ukazuje na dugotrajnost loših posljedica prolijevanja nafte. „*PP najveći zagađivači imali su 23 izlivanja od 2001. do 2009. godine. A prije dva mjeseca Exxon je imao nesreću s tankerom i trenutno čiste mrlje. Prije dva tjedna Chevron je imao prsnuće cjevovoda jer je bio zahrđao i nije se održavao.*“ Radford kao zaključak nakon prethodno navedenog postavlja retoričko pitanje. „*Veliko pitanje se postavlja, od kada se sve ovo događa cijelo vrijeme, možemo li se zajedno riješiti ovih navika?*“ Kao odgovor nudi tvrdnju u obliku indukcije, pri tome navodeći općepoznate primjere. Navodi činjenice i podatke na temelju istraživanja koji

su dobri argumenti. „Dakle, evo što smo ustanovili, da do 2050. godine postojeća tehnologija, postojeće priključne turbine, postojeći solarni sustav, postojeći vjetar, postojeća valna energija mogu proizvesti 96% američkih zahtjeva za energijom.“ Kako bi otklonio sumnje u svoju tvrdnju, služi se argumentom autoriteta. „96%, i to su potvrdili najstroži njemački inženjeri.“ Zatim navodi podatak kojim želi povezati, odnosno argumentirati prethodnu tvrdnju. „91% naših automobila može biti pokrenuto čistom energijom.“ Kako bi navedeno učinio prihvatljivim navodi primjer slučaj i pri tome služi se ironijom. „Pacific Gas and Electric, znate za njih iz filma Erin Brockovich, oni s vrlo pro humanim, i pro ekološkim programom, dakle, čak i PG &E surađuju s Cisco Systems kompanijom i tvrde da, ustvari, do 2030. godine čak 30% automobila može biti pokretano na ovakav način.“ Kako bi navedeno učinio vrlo uvjerljivim navodi ilustrativan primjer. „Zamislite, vozite se doma noću u svom autu i priključite ga na punjenje u zid. Jeftini vjetar, vjetar koji puše puni baterije za vaš auto i košta vas gotovo ništa. To je stvarno predivno.“ Radford na temelju toposa kvantitete, kojim navodi da je bolje ono čega ima više i što zadovoljava veliki broj ljudi, gradi svoju argumentaciju. „Ima ogroman broj poslova u obnovljivim izvorima energije.“ Nakon toga uz pomoć kauzalne veze govori o povezanosti povećanog broja poslova i obnovljivih izbora energije. Tvrdnja je u posljedici, a argument u uzroku. „Velika stvar sa solarnom energijom je ta da ako postoji solarni panel na krovu svake kuće u susjedstvu, osoba koja održava taj solarni panel mora ići u svaku kuću u vašem susjedstvu.“ Navedeno je argument za energetske revoluciju jer se na takav način povećava opseg posla pa samim time i zapošljavanja ljudi. Radford tvori opći sud na temelju nekoliko pojedinačnih, odnosno koristi se indukcijom. „Stvarno je teško djelovati na takav način, stvarno je teško držati pozicije s kopna tako, stvarno je teško dići na noge desetak tisuća ljudi koje je industrija ugljena inspirirala da postanu efikasniji unatoč obnovljivim izvorima energije.“ Nakon navedenog, na temelju nekoliko primjera generalizira svoju tvrdnju kojom izriče da je moguće stvoriti više radnih mjesta uz pomoć obnovljivih izvora energije, odnosno koristi indukciju. „Vidite, gotovo uvijek može biti tri puta više radnih mjesta uz pomoć vjetra, solarne energije te drugih obnovljivih izvora energije nego što može biti uz pomoć plina ili ugljena.“ Koristi kauzalnost, s argumentom u uzroku i tvrdnjom u posljedici, kako bi logički argumentirao povezanost korištenja obnovljivih izvora energije i smanjenje zagađenja okoliša. „Ako prebacimo naše aute na pogon čistom energijom, do 2050. godine možemo smanjiti globalno zatopljenje i zagađenje za 97%.“ Nakon toga iznosi zaključak u obliku entimema, sa izostankom velike premise za koju smatra da je već poznata. „Navedeno rješava globalno zatopljenje. Nijemci su nas tome naučili.“ Navodi njemačke istraživače kao primjer pokretača energetske revolucije

kojom se sprječava zagađenje okoliša uz pomoć obnovljivih izvora energije, a koje je ujedno glavna tvrdnja govora. Zatim iznosi uzročno-posljedičnu tvrdnju kojom tvrdi o vezi ugljena i loših posljedica. „70% žena, u godinama kada trebaju roditi, imaju toliko žive u tijelu i zbog toga su njihova djeca u opasnosti da budu rođena s oštećenjima mozga i ostalim problemima. Većina te žive dolazi iz ugljena.“ Na kraju svog govora postavlja retoričko pitanje. „Veliko pitanje je: je li ovo dosta?“ Nakon toga navodi primjer priču kojom ilustrira ogromne posljedice zagađenja okoliša, koje uzrokuju velike globalne korporacije. Na takav način još više osvjetljava probleme iznesene u svom govoru, približava problematiku publici te izaziva emocije kod publike ali na promišljajući način, pogotovo nakon navedenih podataka. Emocije koje izražava imaju argumentacijsku vrijednost jer uz pomoć kauzalnosti ukazuje na posljedice prolijevanja nafte kao uzroka zagađenja okoliša. „Kad sam bio u Golfskom zaljevu upoznao sam jednu našu članicu po imenu Karen. Govorila mi je o svom suprugu koji je zaposlen na na jednoj od velikih željeznica. On radi iznad vode na jednom od mostova. Na nekim od tamošnjih radnika testiraju respiratore. Samo na nekima od od njih. A oni na kojima ne testiraju respiratore povraćaju cijele dane zbog ispušnih plinova, dima, benzena, nafte, raspršivača. Oni su nevjerovatno bolesni. A ona ima migrene. Ona je stvarno zabrinuta zbog prolijevanja nafte i tropske oluje koja tamo prolazi. Ona je ustvari tako tužna i došla je u Washington posjetiti nas zato što ima te strašne glavobolje zbog ispušnih plinova.“ Za kraj govora, a nakon potresne priče kojom intrigira publiku na promišljanje, postavlja niz retoričkih pitanja u kojima poziva na akciju te se povezuje s publikom. „Dakle, pravo pitanje je: Je li ovo dovoljno loše da se pokrenemo i zaustavimo Shell i njihovo prolijevanje? Hoćemo li pogurati ovu energiju koju trebamo u smjeru budućnosti? I hoćete li svi pomoći pogurati ovu energetska revoluciju?“

Argumentacija kojom se Phil Radford koristi u svom govoru obiluje očitostima, koje prema Škariću (2011: 25) nije potrebno argumentirati te nisu sporne, već su publici same po sebi prihvatljive. Navedeno ukazuje na dobre i čvrste argumente uz pomoć koji Radford obrazlaže svoje tvrdnje. Glavna tvrdnja govora je činjenična tvrdnja. „Ono što nama stvarno nedostaje je buđenje ljudi koji govore: nikad, nikad više.“ Navedenim potiče na akciju koju naziva Energetska revolucija. „Radili smo jednu dosadnu studiju, a zove se Energetska Revolucija.“ Upravo potrebu za Energetskom revolucijom argumentira, činjenicama, podacima, argumentima autoriteta. „Gomila različitih grupa smatra da je potrebna, a najznačajnija od njih je Institut za tehničku termodinamiku.“ Njima obrazlaže da je Energetska revolucija nužna, a ona znači očuvanje okoliša i zdravlje ljudi. Koristi se i logičkim vezama, posebice indukcijom. „Dakle, evo što smo ustanovili, da do 2050. godine

postojeća tehnologija, postojeće priključne turbine, postojeći solarni sustav, postojeći vjetar, postojeća valna energija mogu proizvesti 96% američkih zahtjeva za energijom.“ Učestalo koristi kauzalnost. *„Ako prebacimo naše aute na pogon čistom energijom, do 2050. godine možemo smanjiti globalno zatopljenje i zagađenje za 97%.“*, kojima uspostavlja vezu između nužne Energetske revolucije i zaštite okoliša te na takav način gradi argumentaciju za glavnu tvrdnju. Radford učestalo koristi i primjer slučaj kao argument. *„Pacific Gas and Electric, znate za njih iz filma Erin Brockovich, oni s vrlo pro humanim, i pro ekološkim programom, dakle, čak i PG &E surađuju s Cisco Systems kompanijom i tvrde da, ustvari, do 2030. godine čak 30% automobila može biti pokretano na ovakav način.*“ Uz pomoć primjera slučaja dolazi do općeg suda, odnosno ističe da je Energetska revolucija i zaštita okoliša potrebna. Osim primjera slučaja, Radford koristi i ilustrativne primjere kojima osvjetljava jasnije percipiranje argumenta U govoru je učestala retorička figura misli, retoričko pitanje kojom se nastoji povezati s publikom i potaknuti ju na promišljanje, jer kako je već prije navedeno Foss i Griffin (prema Bone – Griffin – Sholz 2008: 436), retorika društvenih pokreta postmoderne je pozivajuća. *„Jeli itko, nakon što je vidio prolijevanje nafte u Golfskom zaljevu, pomislio da nam trema energetska revolucija?; Dakle možete se zapitati: Zašto energetska revolucija?; Hoćemo li pogurati ovu energiju koju trebamo u smjeru budućnosti? I hoćete li svi pomoći pogurati ovu energetska revoluciju?; Veliko pitanje se postavlja, od kada se sve ovo događa cijelo vrijeme, možemo li se zajedno riješiti ovih navika?“* Pa i sam naziv Radfordovog govora je pozivajući: *„Možemo li odbaciti svoje navike?“*

8.6. Antiglobalizacijski pokret

Svoj govor Chomsky započinje vrijednosnom tvrdnjom kojom opisuje kakvu vrijednost za njega ima *Occupy* pokret. *„Occupy pokret bio je iznimno uzbudljiv razvoj. Neusporediv, u stvari. Nikada nije bilo ništa slično tome, a da se ja mogu sjetiti.*“ Kauzalnošću, koja prema Škariću (2011: 36) predviđa koje posljedice proizlaze iz kojeg uzroka, povezuje nastanak pokreta i eventualne posljedice u budućnosti kao i svrhovitost pokreta u budućnosti. Tvrdnja se nalazi u posljedici, a argument u uzorku. *„Ako se poveznice i udruge koje su osnovane mogu održati kroz dugo razdoblje, tamno razdoblje naprijed – jer pobjeda neće doći vrlo brzo – to bi se moglo pokazati značajan trenutak u američkoj povijesti.*“ Iznosi činjenicu kojom kazuje što je sam pokret. *„Činjenica da je Occupy pokret bez presedana je sasvim prikladna.*“

Vrijednosnom tvrdnjom kazuje kakvo je američko društvo. „*Već stoljećima, od početka zemlje, bilo je društvo razvoja, ali ne uvijek na vrlo lijep način.*“ Digresijom daje do znanja kako ne želi govoriti o lošim stvarima vezanim uz američku prošlost te nabraja pozitivne činjenice društvenog razvoja. „*To je druga priča, ali je bio opći napredak ka bogatstvu, industrijalizaciji, razvoju i nadi.*“ Entimemom dolazi do zaključka kako je bilo za očekivati da će biti krize, no ne navodi središnju premisu kojom kazuje na temelju čega su proizašla takva očekivanja jer smatra kako je već poznato publici okupljenih prosvjednika. „*Bilo je prilično konstantnih očekivanja da će otići na ovako. To je bila istina u vrlo mračnim vremenima.*“ Prethodno izrečeno Groarke i Tindale (2008: 370) nazivaju *ad populum* argumentom ili priziv popularnosti. Navedeni argument nema jačinu unatoč tome što govornik smatra da je njegova tvrdnja popularna i dobro poznata velikom broju ljudi. (*ibid.*) navode kako je takva tvrdnja korištena kako temelj za skriveni zaključak. Argument se smatra slabim jer se radi o općenitom, popularno uvriježenom mišljenju većine koje je često pod utjecajem predrasuda, praznovjerja i zaključivanja koje proizlazi iz neprovjerenih i neutemeljenih teorija. Tako i u navedenom primjeru, Chomsky iznosi tvrdnju ali ne govori tko je očekivao i na temelju čega je građeno očekivanje, što je istina i koja su to mračna vremena, već smatra da je većini prisutne publike sve već poznato. Nadalje, navodi slučaj primjer kojim prikazuje situaciju krize, a na osnovu njegovog iskustva tijekom poznate američke *Velike depresije*. „*Ja sam dovoljno star da se sjetim Velike depresije.*“ Paralelizmom ukazuje na krizu s početka prošlog stoljeća i povezuje ju s ovom sadašnjom te na ovakav način želi motivirati prisutne kako ne smiju klonuti duhom već se treba boriti. „*Nakon prvih nekoliko godina, od sredine 1930-ih - iako je situacija bila objektivno mnogo teža nego što je danas - unatoč tome, duh je bio sasvim drukčiji.*“ Koristi usporedbu nekadašnje i današnje krize. Chomsky daje reprezentativni primjer sindikata ključnog u borbi protiv kapitalizma tijekom razdoblja *Velike depresije*. „*Tu je organizirao događaje militantni radnički sindikat, pogotovo iz CIO (Kongres industrijskih organizacija).*“ Nakon izrečenog iznosi uzročno-posljedičnu tvrdnju. „*To je dovelo do točke sjedećih štrajkova.*“ Nadalje vrijednosnom tvrdnjom izriče kakav je štrajk „*koji su zastrašujući u poslovnom svijetu*“ i navodi izvor koji je vjerodostojan za dokazivanje vrijednosti štrajka, „*možete ga vidjeti u poslovnom tisku u to vrijeme, te objašnjava ishod djelatnosti štrajka jer sjedeći štrajk je samo jedan korak prije preuzimanja tvornice i samoupravljanja njome.*“ Iznosi činjeničnu tvrdnju kojom kazuje kako je danas učestala eksploatacija jeftine radne snage koju se tretira kao vlasništvo što je loše za radnike. „*Ideja preuzimanja radnika je nešto što je, usput rečeno, danas na dnevnom redu, a mi bi to trebali imati na umu.*“ Uzročno-posljedičnom tvrdnjom objašnjava zašto nastaju propisi,

navodi uzrok i propise kao njegovu posljedicu. „*Također New Deal propisi počeli su dolaziti kao rezultat pritiska javnosti.*“ Na kraju dijela govora zaključuje kako će se izaći iz krize zajedničkim djelovanjem po uzoru na optimističan duh prošle borbe protiv krize. „*Unatoč teškim vremenima, postoji osjećaj da, na neki način, mi ćemo izaći iz nje.*“ Dedukcijom zaključuje kako je sadašnja kriza nešto novo i drugačija je od prošle te objašnjava prisutnim beznađem i očajem kao središnjom premisom. „*Sada je sasvim drugačije. Za mnoge ljude u Sjedinjenim Američkim Državama, postoji osjećaj beznađa, ponekad i očaj. Mislim da je to sasvim novo u američkoj povijesti.*“ Chomsky navodi primjer slučaj „*Tijekom 1930, nezaposleni radnici mogli su predvidjeti da će njihova radna mjesta biti vraćena.*“ Entimemom zaključuje kako se izgubljeni poslovi tijekom sadašnje krize neće vratiti, a situacija je ista kao i u vrijeme depresije kada su bili vraćeni, no ne objašnjava zašto sada neće biti vraćeni jer smatra da prisutni prosvjednici znaju razlog. „*Ako ste radnik u proizvodnji danas, a trenutna razina nezaposlenosti je otprilike kao u vrijeme depresije, ovi poslovi neće se vratiti.*“ Navodi primjer slučaj kojim prikazuje restrukturiranja industrije koje je dovelo do gubitka radnih mjesta. „*Ne tako davno, američki predsjednik Barack Obama preuzeo je automobilsku industriju, koja je u osnovi bila u vlasništvu javnosti. A bilo je i nekoliko stvari koje su se mogle obaviti. Jedna je ono što je učinjeno: rekonstituirati tako da bi se moglo vratiti u prvobitno vlasništvo, ili vrlo slično vlasništvo i nastaviti svoj tradicionalni put.*“ Iznosi političku tvrdnju, odnosno prijedlog kako bi se izbjegle negativne posljedice, odnosno postigle pozitivne, a to je spašavanje radnih mjesta. „*Druga mogućnost je da se preda radnoj snazi, koja je i svejedno vlasnik te pretvoriti u vlasništvo radnika, samoupravno glavnih industrijskih sustava koji su veliki dio gospodarstva, te proizvoditi stvari koje ljudi trebaju.*“ Dalje nastavlja govor koristeći argument *ad populum* kojom iznosi razlog svjetske krize ali pri tome ne iznosi činjenice. „*Svatko s otvorenim očima zna za kriminal financijskih institucija općenito na Wall Streetu koje su izazvale tešku nevolju za ljude SAD-a i cijelog svijeta.*“ Prema Groarke i Tindale (2008:370) *ad populum* argumenti nastoje uspostaviti zaključak na temelju svog efektnog obraćanja s težnjom pripadanja grupi, a smatraju se slabim argumentima. Također ih nazivaju i *pro homine* jer obrazlažu zaključak na temelju odobravanja većine ljudi. Tako je i s gore navedenom tvrdnjom Chomskog: „*Svatko s otvorenim očima zna za kriminal financijskih institucija.*“ Kauzalnošću uspostavlja vezu između ustanova koje su krive za nastanak krize te njihova sveukupna moć traje dugi niz godina koja je dovela do današnje krize. „*Trebalo bi također znati da se to događa preko 30 godina u koje vrijeme radikalno povećavaju svoju ekonomsku moć i paralelno s time povećavaju i svoju političku moć.*“ Chomsky objašnjava da politička moć vladajućih

ekonomskih sila dovodi do siromaštva ostatka društva jer s porastom političke moći raste i ekonomska moć vladajućih kapitalista, a na štetu radnika. „*Tu počinje kretanje u začaranom krugu u kojem je koncentrirano ogromno bogatstvo, a time i politička moć u malom segmentu stanovništva koji čini udio od tek 1 posto svjetske populacije, dok ostatak ljudi sve više postaju ono što se ponekad naziva "a precariat" – ljudi bez budućnosti – preživljavanje u neizvjesnoj egzistenciji.*“ Također navodi statistički podatak, odnosno koliki udio čini ekonomska elita u udjelu cjelokupnog društva. Chomsky dalje tvrdi kako ekonomske elite rade ilegalne poslove te ih napada i smatra kako su njihova djela loša čak i za zatvor te na takav način želi narušiti njihov kredibilitet što je primjer *ad hominem* argumentacijske pogreške. „*Oni također obavljaju svoje ružne aktivnosti potpuno nekažnjeno - ne samo da su "preveliki za propasti", nego su i "preveliki za zatvor."* Navodeći činjenice koje se odnose na status ekonomskih elita dolazi do induktivnog zaključka koji je u obliku retoričkog pitanja kojim želi istaknuti te potaknuti prisutne na donošenje vlastitog suda. Njegov zaključak na temelju činjenica je da ekonomske elite uz svu trenutačnu moć koju posjeduju i dalje bi vladali istim načinom, ali uz prisutnost Occupy pokreta to se može zaustaviti. „*Oni su bogatiji nego ikad, moćniji nego ikad, kontrolirajući politički sustav, bez obzira na javnost. A ako se to može i dalje, koliko god se oni pitaju, sigurno, zašto ne?*“ Kao reprezentativni primjer navodi „*Uzmite, na primjer, Citigroup.*“ Nakon toga koristi definiciju primjerom. „*Već desetljećima, Citigroup je jedna od najkorumpiranijih glavnih investicijskih bankarskih korporacija, više puta spašavana od strane poreznog obveznika, s početkom u ranim godinama Reagana i sada opet.*“ Chomsky privlači pažnju prisutnih prosvjednika koristeći preteraciju tako što naglašava da ne želi govoriti o korupciji ali poslije daje primjer korupcije Citigroup korporacije. Prema Škariću (2008: 130) preteracija je retorička figura misli kojom se privlači pažnja publike tako što se najavljuje da se o nečemu, tobože, ne želi govoriti ali se to ipak ispriča. „*Neću krenuti kroz korupcije, ali to je prilično zapanjujuće. 2005, Citigroup izašao je s brošurama za investitore pod nazivom "Plutonomy: Kupnjom luksuza, objašnjavajući globalnih neravnoteža." On je pozvao investitore da stavi novac na index Plutonijuma. Brošura kaže, "Svijet se dijeli na dva bloka – Plutonomy i ostali".*“ Chomsky objašnjava namjeru korporacije, odnosno svrhu brošure. „*Plutonomy se odnosi na bogate, one koji kupuju luksuzne robe i tako dalje, i upravo tamo je akcija.*“ Zatim deduktivno zaključuje, odnosno iz prva dva suda izvodi treći. „*Dakle, svijet je sada doista podijeljen na plutonomy i precariat – u slikama Occupy pokreta, na 1% i 99%. Ne doslovno brojevi, ali prava slika. Sada, plutonomy je tamo gdje je akcija, a to bi se moglo nastaviti ovako.*“ Chomsky navodi ilustrativni primjer koji oslikava problem nezaposlenosti koji je skriven pod krinkom deficita

na koji je usmjerena sva pozornost. „*Bacite pogled na veliku temu u Washingtonu gdje je svatko usredotočen na: deficit. Javnost za deficit ne navodi mnogo problema. A to zapravo i nije mnogo problema. Problem je nezaposlenost. Postoji manjak povjerenstva, ali ne nezaposlenog povjerenstva.*“ Iznosi političku tvrdnju, odnosno prijedlog za daljnjim djelovanjem pokreta kojim bi se spriječila daljnja nezaposlenost i nepravedno gospodarstvo ekonomskih elita. „*Occupy pokret mogao bi pružiti bazu za masovno pokušavanje sprječavanja bodeža koji se ukazao na srcu zemlje.*“ Koristi metaforu kako bi što slikovitije predočio nepravdu nanесenu radničkom narodu, „*bodeža koji se ukazao na srcu zemlje.*“ Političkom tvrdnjom iznosi prijedlog u borbi protiv nepravde neokapitalističkog gospodarstva i svrhu pokreta. „*Hrabri i časni prosvjed koji je u tijeku na Wall Streetu trebao bi poslužiti da se skrene pažnja javnosti na nepravdu i da se postavi društvo na neke zdravije temelje.*“ Chomsky ne navodi koji su to zdraviji temelji te se navedeno smatra *ad populum argumentom*. Dedukcijom zaključuje kako je Occupy pokret upravo taj koji je zaslužan za otkrivanje nepravde i nezadovoljstva društva proizašlog iz nje. „*Pokret Occupy uspio je doprijeti do osjećaja, stavova i shvaćanja koji su dotada bili latentni, skriveni neposredno pod površinom. Oni su to izvukli na površinu. I sve je odjednom eksplodiralo.*“ Iznosi činjeničnu tvrdnju kako Occupy pokret ima pozitivnu sliku u društvu, a to dokazuje podatkom za čiji izvor navodi eminentni svjetski poslovni časopis. „*Vrlo je zanimljiva činjenica da je, ako pogledate medije posvećene financijama, The Financial Times, najvažniji poslovni dnevnik na svijetu, zapravo iskazao neočekivanu naklonost prema pokretima Occupy.*“ Chomsky izražava svoju sumnju kako je vladajućima u interesu zaustaviti pokret u svojoj djelatnosti. „*Postoje divovski propagandni naponi kojima je cilj integrirati i potkopati cijeli pokret, proglasiti ga dijelom politike zavisti.*“ Kao odgovor takvima, Chomsky upućuje putem retoričkog pitanja kojim želi naglašeno srušiti njihov kredibilitet te smatra kako bi se trebali baviti nečim korisnim i sprati ljagu sa sebe i svojih nepravednih djela. „*A kako bi bilo da se istuširate i negdje zaposlite? I to nesumnjivo ima određeni učinak.*“ Izrečeno je argumentacijska pogreška *ad hominem* kojom se napada karakter suparnika. Chomsky navedenim implicira da vladajuće elite zarađuju tuđim radom, a ne svojim te kako im treba tuširanje da bi to shvatili. „*Ali Occupy je ipak zapalio iskru i promijenio bit, kao i ton, nacionalnog diskursa u presudnim pitanjima.*“ Vrijednosnom tvrdnjom izriče kakva je taktika pokreta. „*Taktika pokreta Occupy pokazala se iznimno uspješnom.*“ Na temelju pojedinačnih primjera kojima prikazuje djelatnost i dobru taktiku pokreta, angažiranost ljudi na svim aspektima i područjima, dolazi do induktivnog zaključka kako bi takvom taktikom Occupy pokret moga postići promjene u društvu. „*Jedno od stvarnih postignuća pokreta Occupy*

upravo je to što je spojila ljude u zajednice koje funkcioniraju, koje pružaju potporu, koje su slobodne i demokratske – od kuhinja i knjižnica do zdravstvenih centara i slobodnih općih skupština i foruma, gdje se ljudi slobodno izražavaju i raspravljaju. Tako su nastale veze i udruženja koji bi, opstanu li i nastave li se širiti, mogli donijeti veliku promjenu.“ Svoj govor Chomsky završava zaključkom navodeći činjenice koje će otežavati borbu protiv neoliberalnog kapitalizma. Na temelju prve dvije tvrdnje, treća je zaključak. *„To neće biti lako nastaviti. Tu će biti zapreke, poteškoće, teškoće, neuspjesi. To je neizbježno“.* Kauzalnošću ukazuje na eventualne posljedice zasnovane na uzroku koji je trenutno prisutan. Tvrdnja je u posljedici, a argument u uzroku. *„No, ako duh prošle godine, ovdje i drugdje u zemlji i širom svijeta, i dalje raste i postaje glavna snaga u društvenom i političkom svijetu, šanse za pristojnu budućnost nisu jako visoke.“*

„Transformacija socio-ekonomskog restrukturiranja u SAD-u ide u prilog kapitalu, a ne radu.“ (Castells 2005: 128). Navod je iz teorijskog okvira prethodno obrazloženog u ovom radu, a navedena Castellsova tvrdnja ujedno je i glavna tvrdnja govora Noama Chomskog. *„Idea preuzimanja radnika je nešto što je, usput rečeno, danas na dnevnom redu, a mi bi to trebali imati na umu.“* Upravo transformacija ekonomije iz industrijske u informacijsku, a sukladno tome i prateća promjena strukture zanimanja, glavni je problem antiglobalizacijskog pokreta u čije ime je Noam Chomsky održao govor. Chomsky kao plan akcije, odnosno promjene iznosi političku tvrdnju. *„Hrabri i časni prosvjed koji je u tijeku na Wall Streetu trebao bi poslužiti da se skrene pažnja javnosti na nepravdu i da se postavi društvo na neke zdravije temelje.“* Chomsky argumentira svoje tvrdnje logičkim vezama. Kauzalnošću. *„Ako se poveznice i udruge koje su osnovane mogu održati kroz dugo razdoblje, tamno razdoblje naprijed - jer pobjeda neće doći vrlo brzo - to bi se moglo pokazati značajan trenutak u američkoj povijesti.“* Indukcijom. *„Oni su bogatiji nego ikad, moćniji nego ikad, kontrolirajući politički sustav, bez obzira na javnost. A ako se to može i dalje, koliko god se oni pitaju, sigurno, zašto ne?“* Iako ne navodi eksplicitno tko su to *oni*, implicira se na velike globalne korporacije poput WTO-a, a prethodno spomenute u teorijskom dijelu. Izrečeno također potvrđuje i sociolog Castells na temelju svojih istraživanja. Globalizacija i informacionalizam, zaključuje Castells (2002: 77) uspostavili su mreže bogatstva, tehnologije i moći. Chomsky u svom govoru koristi argumente *ad populum*. *„Svatko s otvorenim očima zna za kriminal finansijskih institucija općenito na Wall Streetu koje su izazvale tešku nevolju za ljude SAD-a i cijelog svijeta.; Bilo je prilično konstantnih očekivanja da će otići na ovako. To je bila istina u vrlo mračnim vremenima.“* Navedeno slabi njegovu argumentaciju prema Groarke i Tindale (2008). Chomsky koristi i dedukciju. *„Dakle, svijet je sada doista*

podijeljen na plutonomy i precariat – u slikama Occupy pokreta, na 1% i 99%. Ne doslovno brojevi, ali prava slika. Sada, plutonomy je tamo gdje je akcija, a to bi se moglo nastaviti ovako.“ Deduktivnim zaključkom obrazlaže tvrdnju kako je moć u rukama manjine, odnosno bogatih elita, a ostatak se bori za svoja prava. Svoju tvrdnju obrazlaže i činjenicama. *„Oni su bogatiji nego ikad, moćniji nego ikad, kontrolirajući politički sustav, bez obzira na javnost.“* Podatkom. *„A time i politička moć u malom segmentu stanovništva koji čini udio od tek 1 posto svjetske populacije.“* Također koristi i primjer slučaj kao očitost. *„Uzmite, na primjer, Citigroup. Već desetljećima, Citigroup je jedna od najkorumpiranijih glavnih investicijskih bankarskih korporacija, više puta spašavana od strane poreznog obveznika, s početkom u ranim godinama Reagana i sada opet.; 2005, Citigroup izašao je s brošurom za investitore pod nazivom "Plutonomy: Kupnjom luksuza, objašnjavajući globalnih neravnoteža."* Od figura, u svom govoru Chomsky upotrebljava retoričko pitanje, paralelizam i preteraciju, ali u vrlo maloj mjeri.

9. Usporedba argumentacije u govorima društvenih pokreta moderne i postmoderne

U govorima društvenih pokreta moderne, govornici pretežno iznose političke tvrdnje što je u sukladnosti s teorijskim okvirom sociologije društvenih pokreta. Glavna tvrdnja Clare Zetkin je politička. *„Jedna stvar je postala očita, zahtijevamo posebne organe za obavljanje komunističke organizacije rada i obrazovanja među ženama te neka to postane dio života Partije. Da bi Partija upotpunila naš cilj potrebno je postaviti partijske organe, Ženski Sekretarijat, Ženske odjele, ili kako ih god već možemo i nazvati, kako bi nastavili obavljanje ovog posla.“* Martin Luther King također izriče glavnu tvrdnju svog govora koja je politička. *„Sada je vrijeme da se ispune obećanja o Demokraciji. Sada je vrijeme da se izađe iz mračne, beznadne doline podjela na suncem obasjanu stazu rasne pravednosti. Sada je vrijeme da svoj narod izbavimo iz živog pijeska rasne nepravde i izvedemo ga na čvrstu stijenu bratstva.“* Lech Walesa, kao treći predstavnik govora pokreta moderne, jednako kao i prethodnici iznosi političku tvrdnju kao glavnu tvrdnju svog govora. *„Inzistirali smo na konkretnim koracima koji se mogu staviti na snagu odmah, poput legalizacije "Solidarnosti", poljoprivrednika "Solidarnost", Nezavisna udruga studenata.“* U govorima pokreta postmoderne, također su prisutne političke tvrdnje, ali u manjoj mjeri nego u govorima moderne. Glavne tvrdnje pokreta postmoderne nisu političke, pa tako Chomsky u svom govoru iznosi glavnu tvrdnju koja je činjenična. *„Ideja preuzimanja radnika je nešto što je, usput rečeno, danas na*

dnevnom redu, a mi bi to trebali imati na umu.“ Glavna tvrdnja Radfordovog govora pokreta za zaštitu okoliša i zaustavljanje zagađenja prirode i zdravlja ljudi od strane velikih globalnih korporacija je također činjenična. *„Ono što nama stvarno nedostaje je buđenje ljudi koji govore: nikad, nikad više.“* Grandersonov govor LGBTIQ pokreta za prava homoseksualnih osoba je vrijednosna. *„To je prekrasan trenutak u povijesti SAD-a, prekrasan trenutak u svjetskoj povijesti da doživimo da aktualni predsjednik kaže, dosta je bilo - prvo sebi, a zatim i cijelom svijetu. Prekrasno.“* Iz prethodno navedenog razvidno je da se govori pokreta moderne i posmoderne razlikuju u izrečenim tvrdnjama, posebice glavnim tvrdnjama govora koje su reprezentativne za sam govor. Dok u govorima moderne prednjače političke tvrdnje, u govorima postmoderne su to činjenične i vrijednosna tvrdnja. Navedena razlika jednaka je onoj teorijskoj, odnosno društveni pokreti moderne usmjereni su prema politici dok su društveni pokreti postmoderne usmjereni prema transformaciji društva u svrhu legitimacije individualnosti, životnih stilova, autonomije, slobode uz usmjerene poruke vladajućoj političkoj strukturi koja sudjeluje u donošenju zakona i ljudskih prava. Svo troje govornika društvenih pokreta moderne u obrani svojih tvrdnji kao logičke veze koriste entimeme. Primjer entimema je onaj Clare Zetkin. *„Mi ne znamo kako ćemo skoro, muškarci i žene, biti suočeni sa svjetskom revolucijom. Stoga, ne smijemo izgubiti niti jedan sat, dapače, neka jedna minuta prođe bez rada za svjetsku revoluciju.“* Jedino Martin Luther King upotrebljava indukciju od logičkih veza. *„Kada slobodi dopustimo da odzvanja iz svakog sela i svakog zaselka, iz svake države i iz svakog grada, moći ćemo požuriti osvit velikog dana kad će sva djeca Božja, crnci i bijelci, Židovi i arijci, protestanti i katolici, držeći se za ruke, moći zapjevati riječi drevne crnačke duhovne pjesme: „Najzad slobodni! Najzad slobodni!“* Za razliku od govornika moderne, govornici postmoderne češće se služe logičkim vezama kako bi obrazložili svoje tvrdnje. Phil Radford u svom govoru upotrebljava kauzalnost kao argumentativnu vezu pet puta, Granderson tri puta i Chomsky dva puta. *„Ako prebacimo naše aute na pogon čistom energijom, do 2050. godine možemo smanjiti globalno zatopljenje i zagađenje za 97%.“* Također koriste analogiju, za koju Škarić (2011: 35) navodi da ima najslabiju argumentacijsku vrijednost upravo zbog razlika između dviju analognih pojava, koje su slične ali ne i identične, a uvijek su negdje skriveno prisutne razlike. Analogija, pak, ima retoričku vrijednost upravo zbog svoje slikovitosti. *„Oni su, ustvari njemačka NASA.“* Osim navedenih logičkih veza, govornici pokreta postmoderne u većem broju koriste indukciju i dedukciju. Na takav način govornici postmoderne iznose jaču argumentaciju od govornika pokreta moderne. Prema Fahnestock i Secor (2004: 74) definicija je temelj argumentacije, a definiciju u svojim govorima upotrebljavaju Clara Zetkin i L. Z.

Granderson. „Pa i jedno od značenja riječi "gay" je radostan, veseo.“ Govornici pokreta moderne argumentiraju svoje tvrdnje očitostima. Martin Luther King koristi činjenice, podatak, primjer slučaj te se poziva na autoritet. Navedeno pridonosi jakosti njegove argumentacije. Clara Zetkin navodi nekoliko reprezentativnih slučajeva ali ne koristi niti jednu drugu očitost. „U Poljskoj, Partija je odbila do sada postaviti posebna tijela za rad među ženama; U Engleskoj, organizacije za sustavno vođenje aktiviranosti među ženskim proletarijatom uopće nema.“ Lech Walesa također navodi autoritet i jednu činjenicu. Govornici pokreta postmoderne u većoj mjeri argumentiraju svoje tvrdnje očitostima u odnosu na govornike moderne, posebice Phil Radford koji se poziva na autoritet kojim postiže uvjerljivost ističući ali i citirajući osobe koje imaju legitimitet u aktualnoj sferi pet puta tijekom svog govora. „Gomila različitih grupa smatra da je potrebna, a najznačajnija od njih je Institut za tehničku termodinamiku.; Mike Tidwell iz Just Be Climate Action Network organizacije za zaštitu okoliša, rekao vam je da su na tisuće ovakvih naftnih mrlja prisutne u Golfskom zaljevu.“ Radford navodi mnoštvo činjenica, „Radili smo jednu dosadnu studiju, a zove se Energetska Revolucija.“ i reprezentativnih primjera. „Pacific Gas and Electric, znate za njih iz filma Erin Brockovich, oni s vrlo pro humanim, i pro ekološkim programom, dakle, čak i PG &E surađuju s Cisco Systems kompanijom i tvrde da, ustvari, do 2030. godine čak 30% automobila može biti pokretano na ovakav način.“ L. Z. Granderson također koristi argument autoriteta što jača njegovu argumentaciju. „Zato sam sretan kada konačno čujem predsjednika Obamu, kako otvoreno kaže da osobno podržava jednakost bračnih zajednica.“ Iz analize je razvidna razlika između govora moderne i postmoderne u korištenju figura. U govorima moderne prednjači trop metafora i nabranje, posebice u govoru Martina Luthera Kinga. Prema Perelmanu (1969: 399) metafora ima argumentacijsku vrijednost ako je vezana uz kontekst analogije, a upravo je to slučaj u govoru Martina Luthera Kinga koji metaforama argumentira diskriminatorni položaj crnaca na vrlo ilustrativan način. „Ispisujući veličanstvene riječi Ustava i Deklaracije o neovisnosti, graditelji naše republike potpisali su zadužnicu koju mi trebamo unovčiti, a to je ravnopravnost svih Amerikanaca.“ Nabranjem, Martin Luther King dodatno pojačava dojam loše pozicije crnaca u američkom društvu upravo zbog iznošenja mnoštva pojedinosti čime postiže persuzivnost nad publikom. „Sada je vrijeme da se ispune obećanja o Demokraciji. Sada je vrijeme da se izađe iz mračne, beznadne doline podjela na suncem obasjanu stazu rasne pravednosti. Sada je vrijeme da svoj narod izbavimo iz živog pijeska rasne nepravde i izvedemo ga na čvrstu stijenu bratstva.“ Stilske figure u govorima postmoderne različite su od figura moderne. Govornici učestalo upotrebljavaju figuru misli retoričko pitanje kojom pozivaju publiku na promišljanje i

uspostavljaju vezu s publikom. „*Jeli itko, nakon što je vidio prolijevanje nafte u Golfskom zaljevu, pomislio da nam treba energetska revolucija?*“ Navedeno potvrđuje teorijski okvir retorike društvenih pokreta, a prema Foss i Griffin (prema Bone – Griffin - Sholz 2008: 436) retorika postmodernih društvenih pokreta je pozivajuća i manje persuazivno žestoka. „*Koliko je ovdje ljudi zaljubljeno? Je li itko od vas zaljubljen?; Jeli itko, nakon što je vidio prolijevanje nafte u Golfskom zaljevu, pomislio da nam treba energetska revolucija?; Dakle možete se zapitati: Zašto energetska revolucija?*“ Česta figura u govoru L. Z. Grandersona je ironija i dosjetka kojima izruguje postojeće diskriminatorne zakone usmjerene prema LGBTIQ osobama. „*E, to me tek uplašilo. Pomislio sam, ako sam ja gay, i činim nešto što će uništiti civilizaciju, moram shvatiti o čemu se tu radi, i prestati sa time istoga trena.*“ Kada su društveni pokreti i akcija za promjenama u društvu u pitanju, govori se s uzbuđenjem pa prema tome riječ je o uzbuđujućoj strategiji koja potiče javnost, univerzalnu publiku kako ju naziva Perelman, na akcije s ciljem promjena. Uzbuđujuću strategiju odlikuju snažne emocije. Govor Martina Luthera Kinga prepun je emocija koje, prema Gilbertu (2004: 252) izražene kroz argument nose informaciju koja može imati ključnu ulogu u određivanju prihvatljivosti premise. „*Dobro znam da neke od vas ovamo dovode velike nevolje, jad i patnja; Drugi, pak, stižu ravno iz tijesnih zatvorskih ćelija.*“ Navedeno nije odlika emocija u govoru L.Z. Grandersona već su emocije pretežno poziv na sažaljenje, kako navodi Walton (2006: 190) te se stoga ne smatra legitimnim argumentom. „*I tako, gledam film, i vidim tu snažnu. Dojmljivu scenu, koja mi je izmamila suze i ostala dio mene slijedećih 25 godina.; To je taj totalno otkaćeni, zli, gay stil života. Spašavajte svoje heteroseksualne živote.*“ Govornici pokreta moderne i postmoderne podjednako čine argumentacijske pogreške i to *ad hominem*, koji je u govoru L. Z. Grandersona legitiman, te *ad populum* u govoru Noama Chomskog. „*Svatko s otvorenim očima zna za kriminal financijskih institucija općenito na Wall Streetu koje su izazvale tešku nevolju za ljude SAD-a i cijelog svijeta.; „Bilo je prilično konstantnih očekivanja da će otići na ovako. To je bila istina u vrlo mračnim vremenima.*“

10. Zaključak

Vođe društvenih pokreta nastoje svoje tvrdnje obrazložiti, a to postižu uz pomoć logičkih veza i očitosti kao potkrjepa argumentima. Svoje tvrdnje nastoje što bolje obrazložiti jer žele uvjeriti publiku u nužnost društvenih promjena koje su okosnica društvenih pokreta. Analiza govora društvenih pokreta pokazala je kako postoje razlike u argumentaciji govora

moderne i postmoderne na iznesene tvrdnje te korištenju stilskih figura koje oslikavaju problem te imaju ulogu argumenta. Društveni pokreti moderne argumentiraju svoje tvrdnje pretežito očitostima, a logičkim vezama tek neznatno. U velikoj mjeri koriste metaforu koja ima vrijednost argumenta i pridonose uvjeravanje publike u izrečeno te prema teorijskom okviru retorike društvenih pokreta djeluju više persuazivno. Same tvrdnje usmjerene su prema politici i pozivaju na aktivno sudjelovanje u političkim promjenama kako se navodi u teorijskom dijelu sociologije društvenih pokreta. Društveni pokreti postmoderne svoje tvrdnje argumentiraju očitostima kao i pokreti moderne ali za razliku od moderne, prisutna je uporaba argumenta autoriteta i citata kojim postižu veći stupanj uvjerljivosti. Pokreti postmoderne koriste i logičke veze, posebice indukciju koja ima visok stupanj uvjerljivosti te kauzalnost kojom obrazlažu učestale uzročno-posljedične tvrdnje što je značajna razlika u odnosu na pokrete moderne. Pokreti postmoderne obiluju primjerima i retoričkim pitanjem što potvrđuje teorijski okvir sociologije društvenih pokreta i retorike društvenih pokreta koji navode pozivajuću retoriku pokreta postmoderne koja je usmjerena kao poziv na promišljanje publike za djelovanjem u smjeru promjena, a odnose se na slobodu i autonomiju pojedinca sa središnjicom problema u sociokulturnoj sferi za razliku od pokreta moderne sa središtem u političkoj sferi. Scott (1990: 18) smatra kako se transformacija vrijednosti, simbola i identiteta za koje se zalažu društveni pokreti postmoderne, najbolje postižu kroz kreaciju alternativnih životnih stilova kao i kroz reformu diskursa individualnih i kolektivnih težnji. U suvremenom kapitalističkom društvu, sustav proizvodnje ne bavi se više isključivo proizvodnjom ekonomskih resursa već i proizvodnjom društvenih veza, simbola, identiteta i individualnih potreba kroz procese globalizacije te multikulturalizmom kao produktom. Antička retorika temelj je današnje retorike i ostavila je neizbrisivi trag koji se slijedi i danas unatoč preobrazbama koje je retorika prolazila kroz povijest. Iz analize govora društvenih pokreta razvidno je kako su temelji Aristotelove retorike prisutni i u razdoblju moderne i postmoderne što se iz analize očituje u spoju triobe *ethos-pathos-logos*, a postiže se upravo korištenjem logičkih veza i očitosti te emocija i figura kao legitimnih argumenta. „Odobravajući zajedništvo logosa i patosa, retorika dopušta intrigantan brak kognitivnog i emotivnog dijela argumenta koji prikazuje određenu legitimaciju emocionalnog aspekta neformalnog argumenta.“ (Groarke 2011: 682). Aristotel u svojoj *Retorici* (1989: 8) ističe metode dokazivanja: *primjer* i *entimem*, a iz analize je razvidno kako i današnja retorika obiluje istima. Primjeri obiluju u govorima pokreta postmoderne dok je entimem učestaliji u govorima moderne. Sociologija društvenih pokreta ističe da su društveni pokreti, posebice razdoblja moderne, usmjereni prema politici. Prema tome može se zaključiti kako je na

određeni način riječ o *političkim (deliberativnim)* savjetodavnim govorima, prema Aristotelovoj podjeli (1987: 23), u kojima je govornik usmjeren na budućnost i publiku usmjerava, potiče ili odvraća od određene akcije te na takav način savjetuje o budućnosti. Svrha političkih govora je izbjegavanje nečeg štetnog ili usmjeravanje ka onom što je korisno, a u samom govoru obuhvaćeni su elementi poput pravde/nepravde, časti/poniženja, sreće/nesreće. (*ibid.*) ističe da su u deliberativnim govorima primjeri i usporedbe bitni pri argumentaciji, a iz analize govora društvenih pokreta razvidno je da govornici učestalo koriste primjere. Suvremeni teoretičari retorike i argumentacije pridonijeli su analizi retoričkih narativa na području argumentacije, posebice Perelman, Tindale i Toulmin, uz pomoć kojih se očituje kako suvremena retorika nije tek puko nagovaranje već pronalaženje uvjerljivog uz pomoć argumenata. Društveni pokreti u neraskidivoj su vezi s retorikom uz pomoć koje postižu krajnji cilj, a to je akcija i djelovanje u smjeru promjena. Kako bi promjene u sociokulturnoj sferi bile moguće, tu je retorika koja je i moćan alat ali i umjetnost te kako ju Kvintilijan opisuje: *bene discendi scientia*. „Jednako kao što je Izokrat bio najpoznatiji i najuspješniji učitelj govorništva u antičkoj Ateni, tako je i Rimljanin najveći učitelj retorike u Rimskom Carstvu čije su metode podučavanja govorništva postigle najviši stupanj profinjenosti, Marko Fabije Kvintilijan.“ (Herrick 2005: 106). Kako bi konstantna borba za ljudska prava bila uspješna, potrebna je retorika koja se još od tradicijske antičke i rimske retorike s istaknutim učiteljima govorništva Izokratom i Kvintilijanom podučava i uči. Kvintilijan (1967: 488) ističe da „samo valjan i pošten čovjek može biti govornik“, a da bi se postalo dobrim govornikom, ističe Kvintilijan (1967: 40), osim moralno poželjnog karaktera, treba ovladati znanjem i govornom vještinom. Dobri govornici, zagovornici ljudskih prava, kako pokreta moderne tako i postmoderne, ostavili su svoj neizbrisivi trag u društvu, ali i u retorici i argumentaciji.

11. Sažetak

U radu *Argumentacija u govorima društvenih pokreta* prema teorijskim načelima retorike i argumentacije 20. stoljeća te sociologije društvenih pokreta, analiziraju se govori društvenih pokreta moderne: Martina Luther King, Clare Zetkin, Lecha Walese te govori novih društvenih pokreta potmoderne: L. Z Grandersona, Phila Radforda te Noama Chomskog. Temeljem kvalitativne analize ustanovljeno je kako između ova dva pokreta postoje izvjesne razlike u korištenju argumenata i stilskih figura pri argumentaciji tvrdnji kao i sferi društvenih promjena dok im je zajednička usmjerenost prema akciji i težnji za promjenama u društvu koje će diskriminiranim pojedincima i skupinama omogućiti dostojanstven i slobodan život prema načelima Deklaracije o ljudskim pravima.

Ključne riječi

argumentacija, retorika, argumenti, figure, analiza, društveni pokreti moderne, društveni pokreti postmoderne, sociologija društvenih pokreta

Summary

In this paper, *Argumentation in social movements speeches*, we observe argumentation according to theoretical principles of rhetoric and argumentation. The aim of this paper is to point out the differences between argumentation in modern social movement speeches and the postmodern social movement speeches. The analyzed speeches of modern movements belong to Martin Luther King, Clara Zetkin, Lech Walesa and the postmodern movements speeches to L. Z Granderson, Phila Radford and Noam Chomsky. According to qualitative analysis the difference is revealed in usage of arguments and rhetorical figures but all those movements share common aim for action and tendency toward changes in society and equality that will enable dignified and independent life according to the Universal Declaration of Human Rights.

Key Words

argumentation, rhetoric, arguments, rhetorical figures, analysis, modern social movements, postmodern social movements, social movements sociology

12. Literatura

1. Aristotel (1987). *Retorika*. Beograd: Nezavisna izdanja.
2. Badurina, L.; Marković, I.; Mićanović, K. (2008). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska.
3. Beker, Miroslav (1997). *Kratka povijest antičke retorike*. Zagreb: ArtTresor.
4. Bone, E.J.; Griffin, C.J.; Scholz, L.M.T. (2008). Beyond Traditional Conceptualization of Rhetoric: Invitation Rhetoric and a Move Toward Civility. *Western Journal of Communication*. Vol. 72, No 4, str. 434-462.
5. Bottomore, Thomas (1979). *Political Sociology*. London.
6. Carozza, Linda (2011). Emotional Arguments, Personality Theory, and Conflict Resolution. *Proceedings of the 7th Conference of the International Society for the Study of Argumentation*. Amsterdam: Rosenberg / Sic Sat, 204-211.
7. Castells, Manuel (2002). *Informacijsko doba: ekonomija, društvo i kultura. Svezak I. Uspon umreženog društva*. Zagreb: Golden marketing.
8. Castells, Manuel (2002). *Informacijsko doba: ekonomija, društvo i kultura. Svezak II. Moć identiteta*. Zagreb: Golden marketing.
9. Cohen, L. Jean (1985). Strategy or identity: New theoretical paradigms and contemporary social movements. *Social research*. Vol. 52, str. 663-716.
10. Evans, J. Richard (1977). *The feminists: women's emancipation movements in Europe, America and Australasia, 1840-1920*. London, New York: Croom Helm: Barnes and Noble Books.
11. Fahnestock, J.; Secor, M. (2004). *A rhetoric of Argument*. Boston: McGraw Hill.
12. Fahnestock, Jeanne (2004). Figures of Argument. *Informal logic*. Vol. 24, No. 22, 115-135.
13. Giddens, Anthony (1990). *The consequences of modernity*. Stanford, Ca: Stanford University Press.
14. Gilbert, A. Michael (2004). Emotion, Argumentation and Informal logic. *Informal logic*. Vol. 24, No. 3. 245-264.

15. Groarke, A. Leo; Tindale, W. Christopher (2008). *Good Reasoning Matters!*. Oxford: University Press.
16. Groarke, Leo (2011). Emotional Arguments: Ancient and Contemporary Views. *Proceedings of the 7th Conference of the International Society for the Study of Argumentation*. Amsterdam: Rosenberg / Sic Sat, 677-687.
17. Habermas, Jürgen (1987). *The philosophical discourse of modernity*. Cambridge, MA: MIT Press.
18. Hogg, A.M.; Vaughan, G.M. (2010). *Essentials of Social Psychology*. England. Pearson Education Limited.
19. Herrick, James (2005). *The History and Theory of Rhetoric*. Boston: Pearson Education.
20. Kennedy, A. George (1963). *The Art of Persuasion in Greece*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
21. Kišiček, Gabrijela (2010). Pogreške u argumentaciji – dvojbe u tumačenju i klasifikaciji. *Govor*. Broj 27 (2). 129-143.
22. Kvintilijan. M. Fabije (1967). *Obrazovanje govornika*. Sarajevo: „Veselin Masleša“.
23. Kurski, Jaroslaw (1993). *Lech Walesa: Democrat or Dictator*. Boulder, Colorado: Westview Press.
24. Lewis, L. David (1970). *King: a critical biography*. New York, Washington: Praeger Publishers.
25. McNair, Brian (2004). *Striptiz kultura: seks, mediji i demokratizacija žudnje*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
26. Melluci, Alberto (1985). The symbolic challenge of contemporary movements. *Social Research*. Vol. 52, str. 789-816.
27. Meyer, M.; Carrilho, M.M.; Timmermans, B. (2008). *Povijest retorike od Grka do naših dana*. Zagreb: Disput.
28. Miceli, Melinda (2005). *Standing Out, Standing Together. The Social and Political Impact of Gay-Straight Alliances*. New York, Oxon: Routledge, Taylor & Francis Group.
29. *Opća deklaracija o ljudskim pravima*
http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html, (08.11.2014.)

30. Perelman, Chaim (1982). *The realm of rhetoric*. London: University of Notre Dame Press.
31. Perelman, Chaim; Obrechts-Tyteca, Lucie (1969). *The new rhetoric: a treatise on argumentation*. Notre Dame : University of Notre Dame Press.
32. Petrović, Gajo (2005). *Logika*. Zagreb: Školska knjiga.
33. Rainbow, Paul (1992). Predodžbe su društvene činjenice: modernost i postmodernost u antropologiji. *Domesti 3/4*. Rijeka, str. 119-135.
34. Sassen, Saskia (2007). *A Sociology of Globalization*. W.W. Norton.
35. Scott, Alan (1990). *Ideology and new social movements*. London: Unwin Hyman.
36. Simons, H.W. (1970). Requirements, problems and strategies: A theory of persuasion for social movements. *Quarterly Journal of Speech*. Vol 56, str. 1-11.
37. Smelser, J. Neil (1962). *Theory of collective behavior*. New York: London: The Free Press; Collier MacMillan.
38. Spargo, Tamsin (2001.) *Foucault i queer teorija*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
39. Šimleša, Dražen (2004). *Antiglobalizacijski pokret: stavovi, motivi, ciljevi i dometi: magistarski rad*. Zagreb.
40. Škarić, Ivo (2011). *Argumentacija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
41. Škarić, Ivo (2000). *Temeljni suvremenog govorništva*. Zagreb: Školska knjiga.
42. Škarić, Ivo (1999). Što će nam retorika? u: *Glasoviti govori*. Zagreb: Naklada Zadro.
43. Šporer, Željka (2001). Protuslovlja globalizacije u: *Globalizacija i njene refleksije u Hrvatskoj*. Zagreb: Ekonomski institut.
44. Tindale, W. Christopher (1999). *Acts of Arguing: a rhetorical model of arguing*. State University of New York Press.
45. Tindale, W. Christopher (2007). *Fallacies and Argument Appraisal*. Cambridge: University Press.
46. Touraine, Alain (1983). *Sociologija društvenih pokreta*. Beograd: Radnička štampa.

47. Van Dijk, Teun (1993). Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society*. London: Newbury Park and New Delhi. Vol. 4(2), str. 249-283.
48. Weston, Anthony (2000). *A rulebook for arguments*. Indianapolis; Cambridge: Hackett Publishing Company.
49. Woodak, Ruth; Meyer, Michael (2009). *Methods of Critical Discourse Analysis*. Sage.

Grada

http://www.ted.com/talks/lz_granderson_the_myth_of_the_gay_agenda.html
(25.09.2014.)

Ornatowski, Cezar M. "I leapt over the wall and they made me a president": The rhetorical phenomenon of Lech Walesa. San Diego: State University.

Noam Chomsky is Institute Professor Emeritus in the MIT Department of Linguistics and Philosophy. A [TomDispatch regular](#), he is the author of numerous best-selling political works, most recently, [Hopes and Prospects](#), [Making the Future](#), and [Occupy](#), published by [Zuccotti Park Press](#), from which this speech, given last October, is excerpted and adapted. His web site is www.chomsky.info. (02.09.2014.)

International Socialism (1st series), [No.96](#), March 1977, pp.22-24.,

Zadro, I. (1999). *Glasoviti govori*. Sanjam, Martin Luther King. Naklada Zadro. Str.306-309.

<http://sweetspeeches.org/s/36487---tedxoilspill-phil-radford-can-we-kick-our-habit#->
(15.10.2014.)